

[3810] – 201

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIAL WORK
Methods of Social Work – IV
G – VI : Social Work Research and Statistics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss with examples steps in the process of Social work research.
 - 2) Prepare a detailed note on action research and participatory research.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Explain the goals of research and importance of the scientific method in research.
 - 2) Explain all the following research concepts with examples-concepts, variables, hypothesis, operational definitions.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) What is scaling ? Describe Thurstone type scale.
 - 2) Describe the role of statistics in research.
 - 3) Draw a time series graph from the following data and write a brief interpretation.

Year	Production (in tonnes)
2000	900
2001	1050
2002	1125
2003	1560
2004	1700
2005	1450
2006	1200
2007	1800
2008	1950
2009	2050

- 4) Write a note on quantitative research design.

P.T.O.

4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)

- 1) Use of chi-square (χ^2) test
- 2) Distinguish independent and dependent variable
- 3) Meaning of graphic presentation
- 4) Purpose of footnotes
- 5) Importance of ethics in research
- 6) Need assessment studies.

मराठी रूपांतर

- टीप :* १) प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर लिहणे अनिवार्य.
२) कंसातील अंक गुण दर्शावितात.
३) मूळ इंग्रजी ग्राह्य धरा.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)

- १) समाज कार्य संशोधन प्रक्रियेतील पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा.
- २) कृति संशोधन व सहभागी संशोधन-सविस्तर टीप लिहा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)

- १) संशोधनाची ध्येये उद्दिष्टे विशद करून संशोधनासाठी शास्त्रीय पद्धतीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- २) संशोधनातील पुढील संकल्पना उदाहरणासहित स्पष्ट करा-संकल्पना, चल, गृहितके, व्यावहारिक व्याख्या.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (२०)

- १) अनुमान म्हणजे काय ? थर्स्टन अनुमानाचे वर्णन करा.
- २) संशोधनातील संख्या शास्त्राच्या भूमिकेचे वर्णन करा.

३) खालील तथ्यावरून कालमालेचे लेखाचित्र काढा व थोडक्यात विश्लेषण करा.

वर्ष	उत्पादन (टना मध्ये)
2000	900
2001	1050
2002	1125
2003	1560
2004	1700
2005	1450
2006	1200
2007	1800
2008	1950
2009	2050

४) सांख्यिकीय संशोधन आराखडा – टीप लिहा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दांत उत्तरे लिहा।

(२०)

१) काय स्क्वेअर (χ^2) टेस्टचे उपयोग.

२) स्वतंत्र व परावलंबि चलांतील फरक स्पष्ट करा.

३) आलेखात्मक चित्रण-अर्थ लिहा.

४) तळटिपांचे हेतु

५) संशोधनात नीतिमूल्यांचे महत्त्व

६) गरजांचा आढावा घेण्याचा अभ्यास.

[3810] – 202

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010

SOCIAL WORK

**G-VII : Personal and Professional Development for Social Work Practices
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Note : 1) All questions are compulsory.
2) Number in brackets indicate marks.*

1. Answer **any one** question in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the concept, definition and principles of communication with examples.
 - 2) Discuss social work ethics in details and challenges in making ethical decisions in social work practice.
2. Answer **any one** question in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the steps in dealing with frustration, failures and crisis in life for self development.
 - 2) Discuss the utility of SWOT analysis in understanding self.
3. Answer **any two** questions in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Discuss the basic skills required for formal writing and value of formal writing in social work practice.
 - 2) Discuss the importance of goal setting for self development.
 - 3) Discuss the significance of stress management for the social worker in professional social work practice.
 - 4) Discuss the qualities and attitudes with enhance professional personality.
4. Answer **any four** questions in **100** words **each** : **(20)**
 - 1) Preventive measures for burnout
 - 2) Value of creativity in social work practice
 - 3) Concept of professional competence
 - 4) Skill in presentation of a public speech
 - 5) Concept of six thinking hat technique
 - 6) Self as 'being' and 'becoming' – explain the concepts.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) संप्रेषण (संवाद) संकल्पना स्पष्ट करून विविध व्याख्या सांगा. आणि संप्रेषणाच्या तत्त्वांची सोदाहरण चर्चा करा.
 - २) “समाज कार्यनिती” – सविस्तर चर्चा करा आणि समाज कार्य करत असताना नीतीवर आधारित निर्णय घेताना येणाऱ्या आव्हानावर सविस्तर चर्चा करा.
२. एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) स्व विकास करताना येणाऱ्या वैफल्यांना, पराजयांना व निकट प्रसंगांना (क्रायलिस) तोंड देताना वापरायच्या विविध पायऱ्यांवर चर्चा करा.
 - २) स्वॉट (SWOT) विश्लेषणाचा, ‘स्व’ समजून घेण्यासाठी कसा उपयोग होतो हे सविस्तर स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर प्रत्येक २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) औपचारिक लिखाणासाठी लगणारी कौशल्ये सांगा आणि समाज कार्य क्षेत्रात औपचारिक लिखाणाचे असणारे महत्त्व (मूल्य) विशद करा.
 - २) स्व विकासासाठी ध्येय निश्चिती करण्याचे महत्त्व लिहा.
 - ३) समाज कार्य क्षेत्रात समाज कार्यकर्त्यांनी स्वतःच्या तणावांचे नियमन करणे का महत्त्वाचे आहे ते स्पष्ट करा.
 - ४) व्यावसायिक व्यक्तिमत्त्व प्रभावी होण्यासाठी लगणारे गुण व दृष्टीकोन सांगा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) बर्न आउट प्रतिबंध करण्यासाठी उपाय योजना सांगा.
 - २) समाजकार्य क्षेत्रात सृजनशीलतेचे महत्त्व सांगा.
 - ३) “व्यावसायिक क्षमता” ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ४) जाहिर भाषण प्रत्यक्ष करत असताना लगणारी कौशल्ये सांगा.
 - ५) “विचार करण्याच्या सहाटोप्या तंत्र” ही संकल्पना सांगा.
 - ६) स्व “असणे” व स्व “घडवतरहाणे” ह्या संकल्पना सांगा.

[3810] – 22

M.S.W. Term-End Examination, 2010
SOCIAL WORK
FCW-VII : Social Work in Industry

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any 7** (seven) of the following in **20** words **each** : **(14)**

Define the following :

- 1) Industry
- 2) Trade union movement
- 3) Organisational hierarchy
- 4) Intervention
- 5) Welfare facilities
- 6) Employees
- 7) Social Responsibility
- 8) Industrialisation
- 9) Creche
- 10) Human relation.

2. Answer **any two** of the following in **50** words : **(8)**

- 1) Write a note on “organisational structure”.
- 2) Give the list of major Central Trade Unions.
- 3) Explain the statutory service in Industry.
- 4) Explain the social security programme in Industry.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words **each** : (18)
- 1) Describe the extra-mural and intra-mural services.
 - 2) Explain the role of the social worker in Trade Union.
 - 3) Discuss the Alcoholism problem of Industrial workers.
 - 4) Explain the responsibilities of the social worker in the Industry.
 - 5) Discuss inter-departmental relationship in Industry.
4. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : (20)
- 1) Describe the difficulties faced in implementation of the social security legislation.
 - 2) Enumerate with examples of use of community organisation method in housing colonies of the workers.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही सात प्रश्नांवर प्रत्येकी २० शब्दात लिहा. (14)
व्याख्या लिहा :
- 1) उद्योग
 - 2) ट्रेड युनियन चळवळ
 - 3) संस्थांतर्गत श्रेणीरचना
 - 4) मध्यस्थी
 - 5) कल्याणकारी सुविधा
 - 6) मालक
 - 7) सामाजिक जबाबदारी
 - 8) औद्योगिकरण
 - 9) पाळणाधर
 - 10) मानवी संबंध.

२. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा : (8)
- 1) संस्थात्मक संरचना यावर टीप लिहा.
 - 2) प्रमुख केंद्रिय कामगार संघटनेची यादी ध्या.
 - 3) कारखान्यातील वैधानिक (statutory) सेवा स्पष्ट करा.
 - 4) उद्योगातील सामाजिक सुरक्षितता कार्यक्रम स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे १५० शब्दात लिहा : (18)
- 1) अंतर्गतसेवा व बाह्यसेवा यांचे वर्णन करा.
 - 2) कामगार संघटनेत सामाजिक कार्यकर्तांची भूमिका स्पष्ट करा.
 - 3) औद्योगिक कामगारांमधील मद्य व्यसनाधि नतेच्या प्रश्नांवर चर्चा करा.
 - 4) कारखान्यातील सामाजिक कार्यकर्तांची जबाबदारी स्पष्ट करा.
 - 5) औद्योगिक क्षेत्रातील उद्योगामधील अंतर्गत विभागीय सहसंबंधावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही १ प्रश्नांची उत्तरे ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) सामाजिक सुरक्षितता कायदे अंमळबजावणी करतांना येणाऱ्या अडचनीचे वर्णन करा.
 - 2) कामगारांच्या गृह वसाहतील काम करतांना समुदाय संघटन पद्धतीचा उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा.

[3810] – 304

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIAL WORK
FCW - IV : Family Life, Education and Population Studies
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in the bracket indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : (20)
- 1) Define Family Life education and state its significance in the context of quality of life.
 - 2) Explain the areas of family life education.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : (20)
- 1) Define the concept of family welfare policy and state its content.
 - 2) Explain the qualities and skills required for family life education.
- III. Answer **any one** of the following in **250** words **each** : (20)
- 1) Explain the demographic characteristics of Indian population.
 - 2) Write a note on 'premarital preparation'.
 - 3) State the difference between marriage and married life.
 - 4) State the content of adolescent life skill training.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
- 1) Home management
 - 2) Value education
 - 3) Quality of life
 - 4) Planned parenthood
 - 5) Need of communication in family
 - 6) Qualities required for family life educator.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) कुटुंब जीवन शिक्षण म्हणजे काय ते सांगून त्याचे व्यक्तिच्या जीवनातील महत्त्व विशद करा.
२) कुटुंब जीवन शिक्षणाची विविध क्षेत्रे स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) कुटुंब कल्याण धोरण म्हणजे काय ते सांगून धोरणातील समाविष्ट बाबी सांगा.
२) कुटुंब जीवन शिक्षकाकडे आवश्यक असलेली गुणवत्ता व कौशल्य स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन्हींची उत्तरे २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) भारतीय लोकसंख्येची सांख्याकियी वैशिष्ट्ये सांगा.
२) 'विवाहपूर्व तयारी' यावर टिप्पणी लिहा.
३) विवाह आणि वैवाहिक जीवन यातील फरक स्पष्ट करा.
४) किशोरवयीन जीवन कौशल्य प्रशिक्षणातील समाविष्ट बाबी सांगा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही ४ प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) गृहव्यवस्थापन
२) मूल्य शिक्षण
३) जीवनाची गुणवत्ता
४) नियोजित पालकत्व
५) कुटुंबातील संभाषणाची गरज
६) कुटुंब जीवन शिक्षकाकडे आवश्यक असलेली गुणवत्ता.

[3810] – 314

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIAL WORK
HRM-V : Trade Unionism and Industrial Relations
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in bracket indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Write an essay on 'Labour Movement in India'.
 - 2) Critically evaluate the WPM schemes in India.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the concept, principles and importance of IR in India.
 - 2) Explain in detail the principles and procedure of disciplinary action.
3. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
 - 1) Importance of recognition of Trade Unions.
 - 2) Role of IR Manager in strike situation.
 - 3) Explain different forms of Industrial Disputes.
 - 4) Note on Employer's Association.
4. Answer **any four** of the following in **100** words : **(20)**
 - 1) Write a note on Joint Management Committee.
 - 2) Explain the importance of Domestic Enquiry.
 - 3) Discuss the key elements in IR.
 - 4) Note on code of discipline in Industry.
 - 5) Role of Union in Job Security.
 - 6) Discuss the objectives of WPM.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) 'भारतातील कामगार चळवळी'वर निबंध लिहा.
२) भारतातल्या कामगार सहभाग व्यवस्थापनाच्या योजनांबाबत टीकात्मक परीक्षण करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) भारताच्या औद्योगिक विकासात औद्योगिक संबंधनाची संकल्पना, तत्त्वे व महत्त्व स्पष्ट करा.
२) शिस्तभंग कारवाईचे तत्त्वे व प्रक्रियेवर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) कामगार संघटना मान्यतेचे महत्त्व.
२) संपाच्या काळात औद्योगिक संबंध अधिकाऱ्याची भूमिका स्पष्ट करा.
३) औद्योगिक कलहाचे प्रकार स्पष्ट करा.
४) मालक संघटना वर टीप लिहा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) संयुक्त व्यवस्थापन समितीवर-टीप लिहा.
२) अंतर्गत चौकशीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
३) औद्योगिक संबंधातील मुख्य घटकांवर चर्चा करा.
४) उद्योगातील वर्तणूकीचे नियम व शिस्त-टीप लिहा.
५) कामगार संघटनाची काम सुरक्षितेत भूमिका.
६) कामगार सहभाग व्यवस्थापनाचे उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

[3810] – 316

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010

SOCIAL WORK

TWED - IV : Approach to Environmental Social Work
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of following in **500** words : (20)
 - 1) Write an essay on “Pollution and its types”.
 - 2) Discuss the meaning and concept of Environment in detail.
2. Answer **any one** of following in **500** words : (20)
 - 1) Write an essay on “Govt. contribution in Environment Conservation”.
 - 2) Discuss the role and contribution of N.G.O. in Environment development.
3. Answer **any two** of following in **250** words **each** : (20)
 - 1) Explain the role of Social Worker in Environment Social Work.
 - 2) Explain the concept of Social Environment.
 - 3) Explain the relationship of agriculture and Industry.
 - 4) Explain the importance of wild life protection.
4. Answer **any four** of following in **100** words **each** : (20)
 - 1) Technological Environment
 - 2) Infrastructural development
 - 3) Population growth and Environment
 - 4) Forest cutting and wild life
 - 5) Land Pollution
 - 6) Economy and Unemployment.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.
२) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
३) कंसातील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
१) “प्रदूषण आणि त्याचे प्रकार” यावर निबंध लिहा.
२) पर्यावरणाचा अर्थ आणि संकल्पना यावर सविस्तर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
१) “पर्यावरण संवर्धनात शासनाचे योगदान” यावर निबंध लिहा.
२) पर्यावरण विकासात अशासकीय संस्थांची भूमिका व योगदान यावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी दोन प्रश्नांचे उत्तर २५० शब्दात प्रत्येकी लिहा. (२०)
१) पर्यावरणीय समाजकार्यात समाजकार्यकर्त्याची भूमिका स्पष्ट करा.
२) सामाजिक पर्यावरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
३) उद्योग आणि शेती यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.
४) वन्यजीव संरक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : (२०)
१) तांत्रिक पर्यावरण
२) सोयी-सुविधांचा विकास
३) लोकसंख्या वाढ आणि पर्यावरण
४) जंगलतोड आणि वन्य जीव
५) भू-प्रदूषण
६) अर्थव्यवस्था आणि बेरोजगारी.

[3810] – 402

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010

SOCIAL WORK

G-XII : Administration and Management in Social Work

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in **bracket** indicate **marks**.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Describe and explain the concept of social welfare administration and discuss its importance.
 - 2) Define Management and discuss in detail the significance of management in NGO's.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Prepare the detail project proposal including the financial details any one of the following :
Health or Education or Environment.
 - 2) Describe and discuss the good governance practices for Social Welfare Organization (NGOs).
3. Answer **any two** of the following in **250** words. **(20)**
 - 1) Write down the concept of Social Welfare Organisation and discuss its importance.
 - 2) Explain the significant features of National Commission for Backward class.
 - 3) Write down in detail the process of Recruitment.
 - 4) Write down the concept and practice of Strategic Management.
4. Answer **any four** of the following in **100** words. **(20)**
 - 1) Types of recruitment in the Organisation
 - 2) Write note on inter Organizational Conflict
 - 3) Write note on Social Welfare Board
 - 4) Write down the Principle of Auditing
 - 5) Write note on NGO Transparency
 - 6) Write note on NGO Leadership.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) समाजकल्याण प्रशासन संकल्पना स्पष्ट करा व त्यांचे महत्त्व विशद करा.
२) व्यवस्थापनाच्या व्याख्या लिहा व व्यवस्थापनाचे महत्त्व सविस्तर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) आरोग्य किंवा शिक्षण किंवा पर्यावरण ह्या पैकी एका विषयावरती प्रकल्प आराखडा वित्त माहिती सहित तयार करा.
२) समाज कल्याण संघटनासाठीचे चांगल शासन पद्धती विषयी चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) समाज कल्याण संघटना संकल्पना स्पष्ट करा व त्यांची महत्त्व चर्चा करा.
२) मागासवर्गीयांन साठी असणाऱ्या राष्ट्रीय आयोगामधील महत्त्वपूर्ण बाबी स्पष्ट करा.
३) संघटनामधील भरतीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
४) रणनीती व्यवस्थापनाची संकल्पना व पद्धती स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) संघटनामधील भरतीची पद्धती
२) टीप लिहा - आंतर संघटन वाद
३) टीप लिहा - समाज कल्याण मंडळ
४) टीप लिहा - वित्त परीक्षणाची तत्त्वे
५) टीप लिहा - सामाजिक संस्थामधील पारदर्शकता
६) टीप लिहा - सामाजिक संस्था नेतृत्व.

[3810] – 45

M.S.W. Term End Examination, 2010

SOCIAL WORK (85 Pattern)

LW-VI : Personnel Management and Human Resource Development

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in bracket indicate marks.*

I. Answer **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Define Management.
- 2) Concept of manpower planning.
- 3) Concept of HRD.
- 4) Concept of Hierarchy.
- 5) Define policy.
- 6) Define recruitment.
- 7) Concept of wage.
- 8) Concept of co-ordinating.
- 9) Define planning.
- 10) Concept of dearness allowance.

II. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Write a note on scope of personnel management.
- 2) Write a note on allowances in salary slip.
- 3) List out the advantages of internal recruitment.
- 4) List out the various policies of personnel department.

P.T.O.

III. Answer **any 3** of the following in **150** words **each** : (18)

- 1) Explain the new-trends in HRD.
- 2) Explain the contents of leave policy in industry.
- 3) Discuss the responsibilities of Personnel Manager.
- 4) Write a note on importance of manpower planning.
- 5) Write the principles of Management.

IV. Answer **any one** of the following in **500** words. (20)

- 1) Discuss the functions of personnel department.
- 2) Write an essay on external sources of recruitment and steps in scientific selection.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.
 २) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 ३) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालिलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे २० शब्दात लिहा. (१४)

- १) व्यवस्थापन - व्याख्या लिहा
- २) मनुष्यबळ नियोजनाची - संकल्पना
- ३) एच.आर.डी. - संकल्पना
- ४) उत्तरंड - संकल्पना
- ५) धोरण - व्याख्या लिहा
- ६) भरती - व्याख्या लिहा
- ७) वेतन - संकल्पना
- ८) समन्वय - संकल्पना
- ९) नियोजन - व्याख्या
- १०) महागाई भत्ता - संकल्पना

२. खालिलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दात लिहा : (८)
- १) कर्मचारी व्यवस्थापनेची व्याप्ती –टिप लिहा.
 - २) पगार पावती मधील भत्ते –टिप लिहा.
 - ३) अंतरिक भरती पद्धतीचे फायदे लिहा.
 - ४) कर्मचारी विभागाची विविध धोरणे लिहा.
३. खालिलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा. (१८)
- १) मनुष्यबळ विकासाच्या नविन दिशाबाबत लिहा.
 - २) उद्योगातील रजेचे धोरण स्पष्ट करा.
 - ३) कर्मचारी व्यवस्थापकाच्या जबाबदाऱ्यांची चर्चा करा.
 - ४) मनुष्यबळ नियोजनाचे महत्व –टिप लिहा.
 - ५) व्यवस्थापनाची तत्वे स्पष्ट करा.
४. खालिलपैकी कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) कर्मचारी विभागाच्या कार्याची सविस्तर चर्चा करा.
 - २) 'भरतीची बाह्य स्रोत व शास्त्रिय निवड पद्धतिच्य विविध पायऱ्या' निबंध लिहा.

[3810] – 52

M.S.W. Tem End Examination, 2010
SOCIAL WORK
T.W. 5 : Environment Policy and Law

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B. : i) All questions are compulsory.
*ii) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- i) Define Economic system.
- ii) Define Industry.
- iii) Define Policy.
- iv) Define Development.
- v) Meaning of settlements.
- vi) Meaning of Pesticides.
- vii) Meaning of croplands.
- viii) Define Environment.
- ix) Define Law.
- x) Define Role.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- i) Explain the meaning of Industrial Policy Resolution.
- ii) List out the important components of industrial growth.
- iii) List out any five fertilizer industries.
- iv) Explain the meaning of development of Environment.

P.T.O.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words **each** : (18)
- i) Discuss on Government as a protector of hazards of industrial growth.
 - ii) Prepare a note on, productivity of croplands.
 - iii) Examine the role of the government in different economic systems.
 - iv) Prepare a note on, location of chemical industries.
 - v) Discuss the characteristics of Human settlements.
4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- i) Write an essay on “Industrial Growth”.
 - ii) Write an essay on, “Protection and Development of Environment”.

मराठी रूपांतर

समाज कार्य

- सूचना :** i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 iii) इंग्रजी मूळप्रत ग्राह्य धरली जाईल.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दांत लिहा : (१४)
- i) अर्थव्यवस्था - व्याख्या द्या.
 - ii) उद्योग - व्याख्या द्या.
 - iii) धोरण - व्याख्या द्या.
 - iv) विकास - व्याख्या द्या.
 - v) वसाहती - अर्थ सांगा.
 - vi) जंतुनाशके - अर्थ सांगा.
 - vii) पीकजमीन - अर्थ सांगा.
 - viii) पर्यावरण - व्याख्या द्या.
 - ix) कायदा - व्याख्या द्या.
 - x) भूमिका - व्याख्या द्या.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांत लिहा : (८)
- औद्योगिक धोरण ठराव – अर्थ स्पष्ट करा.
 - औद्योगिक वाढीच्या महत्वाच्या घटकांची यादी तयार करा.
 - कोणत्याही पाँच खत कारखान्यांची नावे लिहा.
 - पर्यावरण विकास – अर्थ स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांत लिहा : (१८)
- औद्योगिक वाढीचे संरक्षक म्हणून शासन – चर्चा करा.
 - पीकजमीनीची उत्पादकता यावर टिपणी तयार करा.
 - विविध अर्थव्यवस्थेतील शासनाच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
 - रासायनिक उद्योगासाठी योग्य ठिकाण यावर टिपणी तयार करा.
 - मानवी वसाहतींच्या वैशिष्ट्यांवर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
- 'औद्योगिक वाढ व शासन' –निबंध लिहा.
 - 'पर्यावरण संरक्षण व विकास' – निबंध लिहा.

[3810] – 9

M.S.W. Term End Examination, 2010
SOCIAL WORK
G-IX : Psychology for Social Workers

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in the bracket indicate marks.

1. Answer **any seven** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Define behaviour.
- 2) Define perception.
- 3) List out social forces of motivation.
- 4) Explain the concept of pre-natal environment.
- 5) Explain the concept of heredity.
- 6) List out any five reasons of frustration.
- 7) Define 'Need'.
- 8) List of the emotional needs of child.
- 9) Define "Attention".
- 10) Explain the concept of motivated forgetting.

2. Answer **any two** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Explain in brief impact of culture and behaviour.
- 2) State the processes of learning.
- 3) Highlight the characteristics to well-adjusted individual.
- 4) Enumerate the factors responsible to forgetting.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words **each** : (18)

- 1) Explain the concept of conflict, types of conflict and its impact on behaviour.
- 2) Define personality and explain in detail Allport's theory of personality.
- 3) Discuss in detail the concept of communication and explain with example how communication gets distorted.
- 4) Discuss in detail classical theory of learning and its relevance to behaviour.
- 5) "Man is a social animal therefore social adjustment is must" – Discuss.

4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)

- 1) Write an essay "mechanism of defence and its relevance to human behaviour".
- 2) "Foundation of social behaviour is laid down in the family itself" – Discuss with examples.

मराठी रूपांतर

*सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) कंसातील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही सातवर प्रत्येकी २० शब्दात उत्तरे द्या. (१४)

- १) वर्तणुक व्याख्या द्या.
- २) अकलन व्याख्या द्या.
- ३) प्रेरणेतील सामाजिक प्रेरकांची यादी करा.
- ४) जन्म-पूर्व वातावरण संकल्पना स्पष्ट करा.
- ५) अनुवंश संकल्पना स्पष्ट करा.
- ६) नैराश्याची कोणतीही पाच कारणे द्या.
- ७) 'गरज' व्याख्या करा.
- ८) बालकाच्या भावनिक गरजांची यादी तयार करा.
- ९) 'अवधान' व्याख्या द्या.
- १०) सहेतुक विस्मरण (motivated forgetting) संकल्पना स्पष्ट करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तरे द्या. (८)
- १) वर्तणुकीवर संस्कृतीचा होणारा परिणाम यावर थोडक्यात चर्चा करा.
 - २) अध्ययनाची प्रक्रिया विशद करा.
 - ३) योग्य समायोजन केलेल्या व्यक्तीच्या गुणवैशिष्ट्ये यावर प्रकाश टाका.
 - ४) विस्मरणाला कारणीभूत असणारे घटक विशद करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर प्रत्येकी १५० शब्दात उत्तरे द्या. (१८)
- १) संघर्षाची संकल्पना स्पष्ट करून संघर्षाचे प्रकार त्याचा वर्तणुकीवर होणारा परिणाम विशद करा.
 - २) व्यक्तिमत्त्वाची व्याख्या देऊन व्यक्तिमत्वबद्दलचा अॅलपोर्टचा सिद्धांत सांगा.
 - ३) संज्ञापना संकल्पना स्पष्ट करून संज्ञापना विकृत कसे होते ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.
 - ४) अध्ययनाचा क्लासिकल सिद्धांत आणि वर्तणुकीशी त्याचा असणारा संबंध यावर सखोल चर्चा करा.
 - ५) “मनुष्यप्राणी हा सामाजिक प्राणी आहे त्यामुळे सामाजिक समायोजन हे अत्यावश्यक आहे” – चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही एकवर ५०० शब्दात उत्तर द्या. (२०)
- १) “संरक्षण रचना आणि त्याचा वर्तणुकीशी असणारा संबंध” – यावर निबंध लिहा.
 - २) “सामाजिक वर्तणुकीचा पाया कुटुंबातच घातला जातो” – उदाहरणासह स्पष्ट करा.

[3810] – 51

M.S.W. (Term End) Examination, 2010

SOCIAL WORK

TW – IV : Approach to Environment Social Work

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

*Instructions: i) All questions are compulsory.
ii) Figures in brackets indicate marks.*

1. Answer **any 7** concepts out of 10 concepts in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Concept of Environment.
- 2) Wildlife.
- 3) Environmental change.
- 4) Matural Environment.
- 5) Man made Environment.
- 6) Water pollution.
- 7) Population growth.
- 8) Social Environment.
- 9) Physical Environment.
- 10) Community services.

2. Answer **any 2** questions out of 4 question in **50** words **each** : **(8)**

- 1) State the importance of environment.
- 2) Explain the dimensions of environment.
- 3) Explain the corelation of forest and environment.
- 4) Explain the relation of Wildlife and environment.

P.T.O.

3. Answer **any 3** questions out of 5 questions in **150** words **each** : **(18)**
- 1) Explain the importance of natural areas in protecting environment.
 - 2) State the need for preventing air pollution in Urban areas.
 - 3) State the impact of public services on environment.
 - 4) “Effects of constructed environment” - Discuss.
 - 5) Explain the effects of factory pollution on environment.
4. Answer **any 1** question out of 2 questions in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on “Environmental pollution”.
 - 2) Suggest the preventive measures to water and air pollution.

मराठी रूपांतर

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ संकल्पना प्रत्येकी २० शब्दात उत्तरे लिहा : **(१४)**
- १) पर्यावरणाची संकल्पना
 - २) वन्य जिवन
 - ३) पर्यावरणीक बदल
 - ४) नैसर्गीक पर्यावरण
 - ५) मानव निर्मित पर्यावरण
 - ६) जल प्रदुषण
 - ७) लोक संख्या वाढ
 - ८) सामाजिक पर्यावरण
 - ९) भौतिक पर्यावरण
 - १०) समुदाय सेवा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तरे लिहा : (८)
- १) पर्यावरणाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - २) पर्यावरणाचे पैलू विशद करा.
 - ३) वन आणि पर्यावरण यांचा परस्पर संबंध विशद करा.
 - ४) वन्य जिवन आणि पर्यावरण यांचा संबंध विशद करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दात उत्तरे लिहा : (१८)
- १) वातवरण संरक्षणासाठी नैसर्गिक क्षेत्रांचे महत्व विशद करा.
 - २) नागरी क्षेत्रात वायु प्रदुषण प्रतिबंधाची गरज स्पष्ट करा.
 - ३) सार्वजणीक सेवांचा पर्यावरणावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.
 - ४) “रचनात्मक पर्यावरणाचा परिणाम” चर्चा करा.
 - ५) कारखाना प्रदुषणाचा पर्यावरणावरील परिणाम विशद करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही १ प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) “पर्यावरण प्रदुषण” यावर निबंध लिहा.
 - २) जल प्रदुषण आणि वायु प्रदुषणासाठी प्रतिबंधक उपाय सुचवा.

[3810] – 10

M.S.W. Term End Examination, 2010

Social Work

G – X : SOCIOLOGY AND INDIAN SOCIAL PROBLEMS

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Note : 1) All questions are compulsory.

2) Figures in bracket indicate marks.

I. Answer **any seven** out of ten in **20** words : **(14)**

- 1) Define family.
- 2) Concept of culture.
- 3) Define social groups.
- 4) Concept of socialization.
- 5) Define Kinship.
- 6) Concept of ascribed role.
- 7) Concept of conformity'.
- 8) Meaning of Deviance.
- 9) Concept of Stratification.
- 10) Concept of beliefs.

II. Answer **any two** out of four in **500** words : **(8)**

- 1) Bringout the importance of institution of family.
- 2) Characteristics of primary group.

P.T.O.

3) Importance of Norms and Values in society.

4) Advantages of Monogamy.

III. Answer **any three** of the following in **150** words : **(18)**

1) Approaches to social change.

2) Bringout the difference between caste and class.

3) Sorokin and his social thoughts.

4) Explain Intergenerational mobility.

5) Measures for social control.

IV. Write **any one** question out of 2 in **500** words : **(20)**

1) Write an essay on “Theories of Socialization in the light of changing family pattern.

2) Bringout the application of sociology for social work practitioners.

[3810] – 101

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIAL WORK
G1 : Social Work Profession
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions: 1) Attempt all questions.
2) Figures in bracket indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss in detail impact of Gandhian Philosophy on social work practice.
 - 2) Define Social Movement. Write a note on Dalit Movement in India.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the basic features of feminist movement in India.
 - 2) Critically Analyse a statement 'social work as a human right profession'.
3. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
 - 1) Social Reform Movement in India.
 - 2) Social work in Prisons.
 - 3) Peasant Movement in India.
 - 4) Objectives and functions of social work.
4. Answer **any four** of the following in **100** words : **(20)**
 - 1) Social change.
 - 2) Importance of field work.
 - 3) Child welfare services.
 - 4) Social welfare Administration.
 - 5) Women Empowerment.
 - 6) Social activism.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाच ग्राह्य धरावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) महात्मा गांधींच्या विचारांचा समाज कार्यावर ती होणारा परिणाम स्पष्ट करा.
२) सामाजिक चळवळींची व्याख्या लिहा. भारतातील दलित चळवळींवर वरती सविस्तर टीप लिहा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) भारतातील स्त्री वादी चळवळींची प्रमुख वैशिष्ट्ये यावर सविस्तर पणे चर्चा करा.
२) “व्यावसायिक समाजकार्य हा मानवी हक्क मिळवून देण्याचा व्यवसाय आहे” या वाक्याचे टिकात्मक परीक्षण करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची २५० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) भारतातील सामाजिक सुधारणा.
२) कारागारागृहातील समाजकार्य.
३) भारतातील शेतकरी चळवळ.
४) समाजकार्याची उद्दिष्टे व कार्ये.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची १०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) सामाजिक बदल.
२) क्षेत्रीय कार्याचे महत्व.
३) बाल कल्याण सेवा.
४) समाज कल्याण प्रशासन.
५) महिला सक्षमीकरण.
६) सामाजिक कृतीवाद.

[3810] – 104

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIAL WORK
G-IV : Psychology for Social Workers
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) All questions are compulsory.

2) Figures in bracket indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the concept of defence mechanism and its types in details.
 - 2) Write an essay on “Schools of Psychology”.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Write an essay on importance of psychology in social work practice.
 - 2) Discuss the stages of human development.
3. Answer **any two** of the following in **250** words each : **(20)**
 - 1) Explain the various social bases of behaviour.
 - 2) Explain the psycho-sexual theory of Freud.
 - 3) Explain the role of environment in personality development.
 - 4) Explain the importance of psychological counseling in addiction.
4. Answer **any four** of the following in **100** words each : **(20)**
 - 1) Problems of adolescents.
 - 2) Concept and causes of frustration.
 - 3) Process of learning and affecting factors.
 - 4) Concept and types of conflicts.
 - 5) Self concept.
 - 6) Concept of social perception.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्यधरावी.
२) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
३) कंसातील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- १) संरक्षण यंत्रणांची संकल्पना व त्यांच्या प्रकारांवर सविस्तर चर्चा करा.
२) “मानसशास्त्राच्या विचारधारा” यावर निबंध लिहा.
२. खालीलपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- १) समाजकार्यातील मानसशास्त्राचे महत्व यावर निबंध लिहा.
२) मानवी विकासाच्या अवस्थांवर चर्चा करा.
३. खालील पैकी दोन प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा. २०
- १) वर्तनाचे विविध सामाजिक घटक स्पष्ट करा.
२) फ्राइड चा मनो-लैंगिक सिध्दांत स्पष्ट करा.
३) व्यक्तिमत्वविकासात परिवेशाची भूमिका स्पष्ट करा.
४) व्यसनाधीनतेत मानसशास्त्रीय समुपदेशनाचे महत्व स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा. २०
- १) पौगडांच्या समस्या.
२) नैराश्याची संकल्पना व कारणे.
३) अध्ययनाची प्रक्रिया व प्रभाव टाकणारे धटक.
४) संघर्ष- संकल्पना आणि प्रकार.
५) स्व- संकल्पना.
६) सामाजिक संवेदन -संकल्पना.

[3810] – 207

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
MPSW II : ADVANCED MEDICAL INFORMATION FOR MEDICAL
AND PSYCHIATRIC SOCIAL WORKERS
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : 1) Attempt all questions.

2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - 1) Write in detail on Tuberculosis and the importance of DOTS.
 - 2) Explain the nervous system and its functions, state various diseases associated with it and discuss any two in detail.
2. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - 1) Explain the anatomy and physiology of the Cardio Vascular System and state the disorders associated with it.
 - 2) Write an essay on “contraception and its methods”.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Explain the poisonous snake bites and the principles of management of snake bites.
 - 2) State the organs of the reproductive system and explain the process of menstruation.
 - 3) Discuss the different types of diseases associated with eyes.
 - 4) State the symptoms of Leprosy and discuss its management.

P.T.O.

4. Answer **any four** in **100** words **each** : (20)

- 1) Write a short note on 'Encephalitis'.
- 2) State the symptoms, treatment and care of a diabetic patient.
- 3) Discuss the principles of immunisation and state the immunisation schedule of DPT vaccine.
- 4) State the constituents of blood and their functions.
- 5) State the different types of vitamins and the various conditions caused by vitamin deficiency.
- 6) Explain the functions of bones and different types of joints giving examples.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडवा.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (20)

- १) 'क्षयरोग' यावर सविस्तर चर्चा करून डॉट्स् चे महत्व स्पष्ट करा.
- २) मज्जासंस्था व तिची कार्ये स्पष्ट करून तिच्याशी संबंधीत आजार नमूद करा व कुठल्याही दोन आजारांवर सविस्तर टीप लिहा.

२. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (20)

- १) हृदय व रक्ताभिसरण संस्थेची (Cardio Vascular System) रचना व कार्ये स्पष्ट करून तिच्याशी संबंधीत विकार नमूद करा.
- २) कुटुंबनियोजन आणि त्याच्या पद्धती - निबंध लिहा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा. (20)

- १) विषारी सापांचा दंश आणि त्याच्या व्यवस्थापनाची तत्वे स्पष्ट करा.
- २) प्रजनन संस्थेतील अवयव नमूद करा व मासिक पाळीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ३) डोळ्यांशी संबंधीत विविध आजारांवर चर्चा करा.
- ४) कुष्ठरोगाची लक्षणे आणि त्याचे व्यवस्थापन यावर चर्चा करा.

४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा. (20)

- १) 'एनसेफिलायटीस' - टीपा लिहा.
- २) मधुमेहाच्या रुग्णात दिसणारी लक्षणे, त्याचे उपचार व काळजी स्पष्ट करा.
- ३) लसीकरणाची तत्वे आणि त्रिगुणीच्या लसीकरणाचे वेळापत्रक सांगा.
- ४) रक्ताच्या विविध घटकांचे स्पष्टीकरण करून त्यांची कार्ये स्पष्ट करा.
- ५) विविध प्रकारची जीवनसत्वे नमूद करा व त्यांच्या कमतरतेमुळे निर्माण होणारे विकार नमूद करा.
- ६) अस्थि / हाडे यांची कार्ये स्पष्ट करा व विविध प्रकारचे सांधे उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.

[3810] – 310

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIAL WORK (2008 Pattern)
URCD IV : Development Communication for Social Workers

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note: i) All questions are compulsory.
ii) Marks indicated within brackets.

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss in detail how the changing approaches for development have impacted on approaches to development communication.
 - 2) Write a detailed note explaining the steps of developing media messages based on audience participation, with examples from the field.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Prepare a detailed note on Fogo Island experiment and learnings from these for development communication.
 - 2) Discuss in detail the use of folk media in promoting development behaviour.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Explain Bal Sevak as an agent for behaviour change communication.
 - 2) Distinguish between 'banking learning' and 'dialectical learning'.
 - 3) Discuss with examples, concept of development communication.
 - 4) Discuss "street theatre as political theatre.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Explain demonstration as a method of extension education.
 - 2) Explain 'campaign' to highlight development issues.
 - 3) Explain communicator related problems in communication.
 - 4) Meaning of audio-visual communication.
 - 5) Define media advocacy.
 - 6) Explain utility of search engines.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : (२०)
- १) विकासा बदल बदलत्या दृष्टिकोनाचे विकासात्मक संज्ञापना वर परिणाम-सविस्तर चर्चा करा.
- २) प्रसार माध्यमासाठी प्रेक्षकांच्या सहभागातून संदेश तयार करणे-कार्य क्षेत्रातील उदाहरणांसहित सविस्तर टीप तयार करा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) फोगो बेतातील प्रयोग व त्यातून झालेली विकास संज्ञापनासाठी शिकवण-सविस्तर टीप लिहा.
- २) विकासात्मक वर्तणूकीला चालना देण्याकरीता लोक कला माध्यमांचे उपयोग-सविस्तर चर्चा करा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तर लिहा : (२०)
- १) वर्तणूक बदल संज्ञापना करिता 'बाल सेवक' एक माध्यम-स्पष्ट करा.
- २) "साठा (बँकिंग) शिक्षण" आणि "वादविवादात्मक (डायलेक्टिकल) शिक्षण" यातील फरक स्पष्ट करा.
- ३) विकासात्मक संज्ञापनाची संकल्पना उदाहरणांसहित चर्चा करा.
- ४) 'पथ नाटक हे राजकीय नाटक आहे' - चर्चा करा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (२०)
- १) विस्तार शिक्षणातील 'प्रदर्शन पद्धत' - स्पष्ट करा.
- २) विकासातील प्रश्नांवर प्रकाश टाकण्याकरीता 'मोहिम' - स्पष्ट करा.
- ३) संज्ञापनातील संदेश देणाऱ्याच्या संबंधातील समस्या - स्पष्ट करा.
- ४) दृक-श्राव्य संज्ञापनाचा अर्थ.
- ५) प्रसार माध्यम वकालत-संकल्पना स्पष्ट करा.
- ६) "सर्च एन्जिन्स" (search engines) यांची उपयुक्तता- स्पष्ट करा.

[3810] – 315

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TWED – III : Environment Education and Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in bracket indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Write an essay on, “Environmental Education”.
 - 2) Write an essay on, “Environment Problems”.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Write an essay on, “Approaches to Environmental Education”.
 - 2) Write an essay on, “Role of Research and Educational Institutions in Environment Education”.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Discuss the Recommendations of Kothari Education commission on Environment (1966).
 - 2) Prepare a note on, Vasundhara Parishad.
 - 3) Discuss the difficulties in implementation of Environmental Education.
 - 4) Discuss the objectives of Environmental Education.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
 - 1) Meaning and definition of Environment.
 - 2) Economic factors and Environmental problems.
 - 3) Skills for solving Environmental problems.
 - 4) Global approach towards Environmental problems.
 - 5) Role of local community in Environment Education.
 - 6) Problem of preparing Trained teachers.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

समाज कार्य

- सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) 'पर्यावरण शिक्षण' – निबंध लिहा.
२) 'पर्यावरण समस्या' – निबंध लिहा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) 'पर्यावरण शिक्षणाचे दृष्टीकोण' – निबंध लिहा.
२) 'पर्यावरण शिक्षणात संशोधन व शैक्षणिक संस्थांची भूमिका' – निबंध लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) कोठारी शैक्षणिक आयोगाने (१९६६) केलेल्या पर्यावरण विषयक शिफारसींवर चर्चा करा.
२) वसुंधरा परिषदेवर टीपणी तयार करा.
३) पर्यावरण शिक्षण अंमलबजावणीतील अडचणी यावर चर्चा करा.
४) पर्यावरण शिक्षणाच्या उद्दीष्ट्यांवर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) पर्यावरणाचा अर्थ व व्याख्या.
२) आर्थिक घटक व पर्यावरण समस्या.
३) पर्यावरणविषयक समस्या सोडविण्याची कौशल्ये.
४) पर्यावरण समस्यांबाबत वैश्विक दृष्टीकोण.
५) पर्यावरण शिक्षणात स्थानिक समुदायाची भूमिका.
६) प्रशिक्षित शिक्षक तयार करण्याची समस्या.

[3810] – 40

M.S.W. Term End Examination, 2010

SOCIAL WORK

LW – I : Labour Welfare

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

*Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures in **bracket** indicate **marks**.*

I. Answer **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Concept of Social Welfare.
- 2) Concept of Working Conditions.
- 3) Concept of Welfare.
- 4) Define factory as per Act.
- 5) Concept of Social-Security.
- 6) Define Health.
- 7) Define Works Committee.
- 8) Concept of Family Welfare.
- 9) Meaning – Co-operative Society.
- 10) Concept of legalistic approach.

II. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Explain the need of labour welfare in industry.
- 2) Write the objectives of workers education.
- 3) Write a note on importance of P.P.E. in industry.
- 4) Write the concept of privatization and its merits.

P.T.O.

III. Answer **any 3** of the following in **150** words **each** : (18)

- 1) Discuss the principles of labour welfare.
- 2) Explain the theories of labour welfare.
- 3) Discuss the statutory welfare provisions as per Factories Act of 1948.
- 4) Write a note on recommendations of Royal Commission on Labour.
- 5) Discuss in detail the scope of labour welfare.

IV. Answer **any 1** of the following in **500** words **each** : (20)

- 1) Write an essay on, “Agencies of labour welfare”.
- 2) Examine the changing scenario of field of labour welfare.

मराठी रूपांतर

समाज कार्य

- सूचना:** १) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.
 २) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 ३) कंस तील अंक गुण दर्शवितात.

1. कोणत्याही सात प्रश्नांची उत्तरे २० शब्दात लिहा : (14)

- 1) संकल्पना लिहा - सामाजिक कल्याण.
- 2) संकल्पना लिहा - कामाची सद्यपरिस्थिती.
- 3) संकल्पना लिहा - कल्याण.
- 4) व्याख्या करा - कारखाना-कायदानुसार.
- 5) संकल्पना लिहा - सामाजिक सुरक्षितता.
- 6) व्याख्या करा - आरोग्य.
- 7) व्याख्या करा - कार्य समिती.
- 8) संकल्पना लिहा - कुटुंब कल्याण.
- 9) अर्थ लिहा - सहकारी संस्था.
- 10) संकल्पना लिहा - कायदेशीर दृष्टिकोन.

2. कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दात लिहा : (8)
- 1) उद्योगांमध्ये कामगार कल्याणाची गरज स्पष्ट करा.
 - 2) कामगार शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
 - 3) वैयक्तिक संरक्षणात्मक साधनांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - 4) खाजगिकरणाची संकल्पना व त्याचे फायदे लिहा.
3. कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा : (18)
- 1) कामगार कल्याणाच्या तत्वांची चर्चा करा.
 - 2) कामगार कल्याणाचे सिद्धांत स्पष्ट करा.
 - 3) कारखाना कायदा, १९४८ अंतर्गत दिल्या जाणाऱ्या कल्याणकारी सुविधांची चर्चा करा.
 - 4) रॉयल कमिशनचा कामगारासंबंधीच्या शिफारशीची टीप लिहा.
 - 5) कामगार कल्याणाची व्याप्ती - चर्चा करा.
4. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) कामगार कल्याणाच्या संस्था-निबंध लिहा.
 - 2) कामगार कल्याणाच्या क्षेत्रामधील बदलत्या परिस्थितीचे परीक्षण करा.

[3810] – 403

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
FCW VI : WORKING WITH SPECIAL GROUPS
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Note : 1) Attempt **all** questions.*

*2) Figures in **brackets** indicate **marks**.*

1. Answer **any one** in **500** words : **(20)**

- 1) Write an essay on “Women in India – The largest marginalised group”.
- 2) Write in detail on causes and prevention of disabilities in children.

2. Answer **any one** in **500** words : **(20)**

- 1) Rehabilitation of the orthopaedically handicapped is most challenging –
Discuss.
- 2) Discuss the physical, psychological and social aspects of ageing in India.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**

- 1) Discuss with illustration why vulnerability increases when two or more causes of marginalisation combine.
- 2) Discuss the various attitudes of the family towards the challenged child.
- 3) Suggest broad areas of work with disaster affected women and children.
- 4) Discuss the main legislations concerning persons with disability.

P.T.O.

4. Answer **any four** in **100** words **each** : (20)

- 1) Define Special Education and high-light the features of a special school.
- 2) Write a note on factors contributing towards marginalisation.
- 3) Explain the term street children and the classification of street children.
- 4) Bring out the difference between a self help group and a support group giving example of each.
- 5) Define the terms covert and overt abuse giving examples.
- 6) Explain the term 'Rights Based Approach' giving examples.

मराठी रूपान्तर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवा.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)

- १) 'भारतातील स्त्रीया - सर्वात मोठा समाजाच्या परीघाबाहेरचा गट' - निबंध लिहा.
- २) मुलांमध्ये येणाऱ्या अपंगत्वाची कारणे आणि त्यांचा प्रतिबंध यावर सविस्तर चर्चा करा.

२. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)

- १) अस्थिव्यंगांचे पुनर्वसन हे सर्वात मोठे आव्हान आहे - चर्चा करा.
- २) भारतातील वाध्यक्य - शारीरिक, मानसिक व सामाजिक घटकांवर चर्चा करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे लिहा. (२०)

१) दोन पेक्षा जास्त कारक असल्यास समाजाच्या परीघाबाहेर होण्याची प्रक्रिया जास्त बळावते – उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.

२) अपंग मुलाकडे बघण्याचा कुटुंबाचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

३) आपत्ती मध्ये सापडलेल्या स्त्रीया व मुले यांच्याबरोबर काम करण्याचे कार्यक्षेत्र स्पष्ट करा.

४) अपंगांच्या हितासाठी असलेल्या कायद्यांवर चर्चा करा.

४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा. (२०)

१) विशेष शिक्षण – व्याख्या लिहा आणि विशेष शाळेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

२) समाजाच्या परीघाबाहेर होण्याच्या प्रक्रियेतील घटक स्पष्ट करा.

३) रस्त्यावरील मुले – व्याख्या लिहा व त्यांचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.

४) स्वमदत गट आणि आधारगट यातील फरक उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.

५) खुला आणि छुपा छळ या संज्ञांची व्याख्या लिहा व उदाहरण देऊन स्पष्टीकरण करा.

६) हक्कांवर आधारित मार्गप्रणाली (Rights based approach) ही संज्ञा उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.

[3810] – 406

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
MPSW VI : MEDICO LEGAL INFORMATION FOR MEDICAL AND
PSYCHIATRIC SOCIAL WORKERS
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Note : 1) Attempt **all** questions.*

*2) Figures in **brackets** indicate **marks**.*

1. Answer **any one** in **500** words : **(20)**

1) Define documentary evidence, discuss in detail its types giving examples.

2) Describe various types of wounds and their medico legal significance by giving examples.

2. Answer **any one** in **500** words : **(20)**

1) Write in detail-Importance of confidentiality in case of a married HIV infected patient with reference to medico legal consequences.

2) “Medico-legal literacy and education of public about FIR is a need of the day” -Discuss.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**

1) State the factors that are considered for the establishment of identity.

2) Explain the concept of fingerprints and its advantages.

3) Discuss the different types of consents and their significance.

4) Define professional negligence and explain their types giving examples.

P.T.O.

4. Answer **any four** in **100** words **each** : (20)

- 1) State the circumstances under which evidence of age may be required and explain them in detail.
- 2) State the cases in which identification of living and dead persons is required.
- 3) Describe cases where Magistrate's Inquest is held and why it is held ?
- 4) Write a note on -Volunteering of a statement by the doctor as an expert witness.
- 5) Explain lacerated wounds and their medico legal significance.
- 6) State the importance of doctor-patient relationship in patient-care.

मराठी रूपान्तर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवा.
 २) कंसातील अंक गुण दर्शावितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावित.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) कागदोपत्री / लिखित पुरावा - व्याख्या लिहा व लिखित पुराव्याचे विविध प्रकार नमूद करून त्यावर सविस्तर चर्चा करा.
- २) विविध प्रकारच्या जखमांचे वर्णन करून त्यांचे न्याय वैद्यक शास्त्रातील महत्त्व स्पष्ट करा.

२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) 'गुप्ततेचे महत्त्व' - याचे एचआयव्ही निदान झालेल्या रुग्णाच्या बाबतीतील महत्त्व न्याय वैद्यक परिणामांच्या दृष्टीकोनातून स्पष्ट करा.
- २) न्याय वैद्यक शास्त्राविषयी साक्षरता आणि जनतेचे प्राथमिक माहिती अहवाल (FIR) विषयी शिक्षण ही काळाची गरज आहे-चर्चा करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)

- १) ओळख पटण्यासाठी ग्राह्य धरण्यात येणारे विविध घटक नमूद करा.
- २) 'बोटांचे ठसे' ही संकल्पना स्पष्ट करून त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ३) विविध प्रकारच्या संमती आणि त्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ४) 'व्यावसायिक हलगर्जीपणा' – व्याख्या लिहा व त्याचे प्रकार उदाहरणे देऊन स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) कोणत्या परिस्थितीत वयाच्या पुरव्याची गरज पडू शकते अशा पीरस्थितींचे स्पष्टीकरण करा.
- २) जिवंतपणी अथवा मरणोत्तर ओळख पटवण्याची गरज निर्माण होणारी विविध प्रकरणे नमूद करा.
- ३) कोणत्या प्रकरणात न्यायाधीशांमार्फत चौकशी ची गरज असते व ती का असते अशी प्रकरणे नमूद करा.
- ४) 'निपुण (Expert) म्हणून डॉक्टरांनी केलेले ऐच्छिक विधान' – टीप लिहा.
- ५) छेदणाच्या जखमा (Lacerated Wounds) आणि त्यांचे न्याय वैद्यक शास्त्रातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- ६) डॉक्टर आणि रुग्ण यांचे नाते संबंध आणि त्यांचे रुग्णसेवेतील महत्त्व स्पष्ट करा.

[3810] – 41

M.S.W. Term End Examination, 2010

SOCIAL WORK

LW – 2 : Labour Economics and Indian Labour Problems

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

*N.B. : 1) Attempt **all** questions.*

*2) Figures in **brackets** indicate **marks**.*

1. Answer **any seven** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Concept of 'Labour'.
- 2) Concept of exploitation of labour.
- 3) What does vertical supply curve of labour shows ?
- 4) Concept of marginal revenue.
- 5) Concept of wage.
- 6) Concept of emigration.
- 7) Concept of Dearness Allowance.
- 8) Concept of modernisation.
- 9) Concept of automation.
- 10) Define 'Full Employment'.

2. Answer **any two** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Characteristics of labour as a factor of production.
- 2) Who can be called as 'Unemployed' ?
- 3) Piece method of wage payment.
- 4) Concept of marginal productivity of labour.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words **each** : (18)

- 1) Briefly discuss J.S. Mill's theory of wage.
- 2) Explain the components of rationalisation.
- 3) Discuss the need for wage regulation.
- 4) Explain the concept of division of labour.
- 5) Impact of Liberalisation on Indian Labour.

4. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : (20)

- 1) Examine the impact of Globalisation and Privatisation of an Indian Labour.
- 2) Describe the nature and scope of Labour Economics.

मराठी रूपान्तर

१. खालीलपैकी कोणतेही सात प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी २० शब्दात लिहा : (१४)

- १) श्रमाची संकल्पना लिहा.
- २) श्रमिकांची शोषण संकल्पना लिहा.
- ३) श्रम पुरवठा दाखविणारी उर्ध्वाकार रेषा काय दाखविते ?
- ४) सीमांत उत्पन्नाची संकल्पना.
- ५) 'वेतन' - संकल्पना लिहा.
- ६) बाह्यस्थ स्थलांतर संकल्पना लिहा
- ७) महगाई भत्तेची संकल्पना लिहा
- ८) आधुनिकीकरणाची संकल्पना.
- ९) स्वचालीकरणाची संकल्पना
- १०) 'पूर्ण रोजगार' - व्याख्या करा.

२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा : (८)
- १) श्रमाचे उत्पादनाचे घटक म्हणून वैशिष्ट्ये लिहा.
 - २) बेरोजगार कोणाला सांगू शकतो ?
 - ३) कार्यानुसार वेतन निर्धारण.
 - ४) श्रमाची सीमांत उत्पादकता संकल्पना लिहा.
३. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्नाचे उत्तर १५० शब्दात लिहा : (१८)
- १) जे.एस. मिल (J.S. Mill) यांचे वेतन सिद्धांत.
 - २) विवेकीकरणातील घटक स्पष्ट करा.
 - ३) वेतन नियंत्रणाची गरज स्पष्ट करा.
 - ४) श्रमाची विभागणी – संकल्पना लिहा.
 - ५) भारतीय श्रमिकांवर उदारीकरणाचे परिणाम.
४. खालीलपैकी एकाक ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) जागतीकरण आणि खाजगीकाणाचे भारतीय श्रमिकांवर होणारे परिणामाचे परीक्षण करा.
 - २) श्रम अर्थशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती यावर सखोल चर्चा करा.

[3810] – 411

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
URCD – VIII : Intervention and Management in Disasters
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.

*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss on the need of disaster management.
 - 2) Discuss on the logistic management in disaster.

2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss on manmade disasters in detail.
 - 2) Discuss on the preventive activities of government for disasters.

3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Explain the importance of community participation for facing disasters.
 - 2) Explain the role of media in disasters.
 - 3) Explain the importance of social work practice in disasters.
 - 4) Explain about technological options for disasters.

P.T.O.

4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)

- 1) NGO's role in facing disasters
- 2) Problems of displacement in disasters
- 3) Bhopal disaster
- 4) Latur earthquake
- 5) Bomb-blast at German Bakery (Pune)
- 6) Need of helplines in disasters.

मराठी रूपांतर

समाजकार्य

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)

- १) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या गरजेवर चर्चा करा.
- २) आपत्तीमधील सामुग्री व्यवस्थापन यावर चर्चा करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)

- १) मनुष्यनिर्मित आपत्तींवर विस्तृत चर्चा करा.
- २) आपत्तींच्या संदर्भात शासनाच्या प्रतिबंधात्मक उपक्रमांवर चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा. (२०)

- १) आपत्तींना तोंड देण्यासाठी समुदाय सहभागाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- २) आपत्तीजनक परिस्थितीतील माध्यमांची भूमिका स्पष्ट करा.
- ३) आपत्तीजनक परिस्थितीतील समाजकार्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ४) आपत्तींसाठी असणारे तांत्रिक पर्याय स्पष्ट करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा. (२०)

- १) आपत्तींना तोंड देण्यात शासकीय संस्थांची भूमिका.
- २) आपत्तींमधील विस्थापनाची समस्या.
- ३) भोपाळ आपत्ती (वायू गळती).
- ४) लातूर भूकंप.
- ५) जर्मन बेकरीतील बॉम्ब स्फोट (पुणे).
- ६) आपत्तीच्या काळात मदत वाहिनींची गरज [helplines].

[3810] – 416

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TWED – VII : Environment Development Programmes
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures in the bracket indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, “Five year Plans”.
 - 2) Write an essay on, “Structure of Economy in India”.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on “Industrial Policy of India”.
 - 2) Write an essay on “Role of Private sector in creation of Employment”.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words each : **(20)**
- 1) Discuss the role of industry in economy of India.
 - 2) Discuss the problems of agriculture production.
 - 3) Discuss the development of irrigation resources in Maharashtra.
 - 4) Prepare a note on, ‘Agriculture Price Policy’.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words each : **(20)**
- 1) Pollution control.
 - 2) Development programmes for forest dwellers.
 - 3) Main features of Recent Forest Act. - Dec. 2006.
 - 4) Development programme for Landless labours.
 - 5) Technological development.
 - 6) Forestry extension education.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना: i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- 1) 'पंचवार्षिक योजना' – निबंध लिहा.
 - 2) "भारतीय अर्थव्यवस्थेची रचना" – निबंध लिहा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- 1) 'भारताचे औद्योगिक धोरण' – निबंध लिहा.
 - 2) 'रोजगार निर्मितीत खाजगी क्षेत्राची भूमिका' – निबंध लिहा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- 1) भारतीय अर्थव्यवस्थेत उद्योगांची भूमिका यावर चर्चा करा.
 - 2) कृषीउत्पादनाच्या समस्यांवर चर्चा करा.
 - 3) महाराष्ट्रातील सिंचन स्रोतांचा विकास यावर चर्चा करा.
 - 4) 'कृषीमूल्य धोरण' यावर टीपणी तयार करा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही ४ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : (२०)
- 1) प्रदूषण नियंत्रण.
 - 2) वनवासींसाठी विकास कार्यक्रम.
 - 3) नवीन वनकायदा – डिसे. २००६ ची मुख्य वैशिष्ट्ये.
 - 4) भूमीहीन मजूरंसाठी विकास कार्यक्रम.
 - 5) तांत्रिक विकास.
 - 6) वनविस्तार शिक्षण.

[3810] – 55

M.S.W. Term End Examination, 2010

SOCIAL WORK

T.W. – 8 : Administration of Tribal Welfare Schemes

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : 1) All questions are compulsory.

*2) Figures in **bracket** indicate full marks.*

1. Explain **any seven** concepts in **20** words each : **(14)**

- 1) Community Work
- 2) Non Government Organization
- 3) Joint forest management
- 4) Tribal development
- 5) Group work
- 6) Economy
- 7) Client
- 8) Tribal Policy
- 9) Tribal Administration
- 10) Development.

2. Answer **any two** of the following in **50** words each : **(8)**

- 1) Explain case work in tribal area.
- 2) Explain forest economy.
- 3) Explain Tribal Welfare.
- 4) Explain Bureacracy.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words each : (18)
- 1) Write a role of government in tribal development.
 - 2) Write a role of N.G.O. in tribal welfare.
 - 3) Write an importance of group work in tribal area.
 - 4) Write a role of social worker in tribal welfare.
 - 5) Write a role of local self government in tribal development.
4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Write an essay on “Role of tribal development administration in tribal development”.
 - 2) Write an essay on “Use of social work techniques in tribal welfare”.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धारावी.
 २) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 ३) कंसातील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. पुढीलपैकी कोणत्याही सात संकल्पना प्रत्येकी २० शब्दात लिहा : (१४)
- १) समुदाय कार्य
 - २) अशासकीय संख्या
 - ३) संयुक्त वन व्यवस्थापन
 - ४) आदिवासी विकास
 - ५) समूह कार्य (गटकार्य)
 - ६) अर्थव्यवस्था
 - ७) अशील
 - ८) आदिवासी धोरण
 - ९) आदिवासी प्रशासन
 - १०) विकास

२. पुढीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तर लिहा : (८)
- १) आदिवासी सेनातील व्यक्ती सहयोग कार्य स्पष्ट करा.
 - २) वन अर्थव्यवस्था स्पष्ट करा.
 - ३) आदिवासी कल्याण – अर्थ स्पष्ट करा.
 - ४) नोकरशाही – स्पष्ट करा.
३. पुढीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा : (१८)
- १) आदिवासी विकासात शासनांची भूमिका विषद करा.
 - २) आदिवासी कल्याणात अशासकीय संस्थांची भूमिका लिहा.
 - ३) आदिवासी क्षेत्रातील गटकार्याचे महत्व सांगा.
 - ४) आदिवासी कल्याणातील समाज कार्य कर्थाची भूमिका सांगा.
 - ५) आदिवासी विकासात स्थानिक स्वराज्य संस्थांची भूमिका लिहा.
४. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) “आदिवासी विकासातील आदिवासी विकास प्रशासनाची भूमिका ” यावर निबंध लिहा.
 - २) “आदिवासी कल्याणासाठी समाजकार्य तंत्रांचा वापर” यावर निबंध लिहा.

[3810] – 23

M.S.W. (Term End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
FCW-VIII : Counselling : Theory and Practice

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in **bracket** indicate marks.*

I. Answer **any seven** in **20** words : **(14)**

- 1) State the meaning of self awareness.
- 2) Define counselling.
- 3) State the meaning and significance of confidentiality.
- 4) Define Burn out.
- 5) Give the meaning and significance of intrapersonal communication.
- 6) State the defense mechanisms.
- 7) Give the meaning of unconditional positive regard.
- 8) State the meaning of long range goals.
- 9) Give the meaning of body language.
- 10) State the concept of self perception.

II. Answer **any two** in **50** words : **(8)**

- 1) Coping strategies.
- 2) Factors in acceptance of counselling.
- 3) Counselling in residential institutions.
- 4) Counselling in domestic violence cases.

P.T.O.

III. Answer **any three** in **150** words :

(18)

- 1) History taking.
- 2) Stages of counselling.
- 3) Skills in counselling.
- 4) Counselling in special schools.
- 5) Essential qualities of counsellor involved in family counselling.

IV. Write **any one** in **500** words :

(20)

- 1) Discuss the scope of counselling in Indian Society and is there a change in the present era about acceptance of counselling services.
- 2) Discuss, how counsellor's personality, skills, knowledge, attitudes play a significant role in professional practice.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. कोणत्याही सातांची उत्तरे २० शब्दांत लिहा :

(१४)

- १) 'स्वजाणिव' self awareness म्हणजे काय ?
- २) 'समुपदेशन' व्याख्या करा.
- ३) 'गुप्तता' अर्थ सांगून महत्त्व सांगा.
- ४) 'Burn out' व्यावसायिक थकवा म्हणजे काय ?
- ५) 'स्व-संवाद' intrapersonal communication म्हणजे काय ?
- ६) संरक्षक यंत्रणा defense mechanisms सांगा.
- ७) बिनशर्त सकारात्मक आदरभावना.

८) दीर्घ काळासाठी उद्दिष्टे म्हणजे काय ?

९) देहबोली म्हणजे काय ?

१०) 'स्व-आकलन' self perception संकल्पना सांगा.

२. दोनांची उत्तरे ५० शब्दांत लिहा :

(८)

१) Coping strategies प्रसंगाला सामोरे जाण्याची रणनीति.

२) समुपदेशनाचा स्वीकार करण्यातील घटक.

३) निवासी संस्थातील समुपदेशन.

४) कौटुंबिक हिंसाचाराच्या प्रसंगामध्ये समुपदेशन.

३. तीनांची उत्तरे १५० शब्दांत लिहा :

(१८)

१) माहिती घेणे - History taking

२) समुपदेशनातील टप्पे

३) समुपदेशनासाठी आवश्यक कौशल्ये

४) विशेष शाळातील समुपदेशन

५) कौटुंबिक मार्गदर्शन - समुपदेशकांतां आवश्यक गुण.

४. कोणत्याही एकाचे उत्तरे ५०० शब्दांत लिहा :

(२०)

१) भारतीय समाजातील समुपदेशनाची व्याप्ती-चर्चा करा. सद्य परिस्थितीत समुपदेशन सेवांचा स्वीकार बदलत आहे असे वाटते का ? चर्चा करा.

२) व्यावसायिक सरावात practice मध्ये समुपदेशकाचे व्यक्तिमत्व, ज्ञान, प्रवृत्ती आणि कौशल्ये कशा महत्वाच्या प्रकारे भूमिका करतात त्याची चर्चा करा.

[3810] – 307

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
M.P.S.W. – IV : COUNSELLING THEORY AND PRACTICE IN
MEDICAL AND PSYCHIATRIC SETTINGS
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss in detail need to understand personality theories while working as counsellor.
 - 2) Write an essay on marital conflict and discuss the need to conduct premarital education programmes for youth.
- II. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss with examples in details the techniques in behavior therapy.
 - 2) Write in detail reasons of stress and burnout in the field of medical and psychiatric social work.
- III. Answer **any two** in **250** words : **(20)**
- 1) Adherence counselling.
 - 2) Counselling in palliative care.
 - 3) Use of play therapy.
 - 4) Significance of group therapies at de-addiction centre.
- IV. Answer **any four** in **100** words : **(20)**
- 1) ABCD of REBT.
 - 2) Family dynamics.
 - 3) Foster care.
 - 4) Working as a counsellor at helpline for suicide prevention.
 - 5) Parent counselling in case of disabled child.
 - 6) Skills in counselling.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) समुपदेशकाला व्यक्तिमत्व सिद्धांत समजून घेणे गरजेचे का आहे याची सविस्तर चर्चा करा.
 - २) वैवाहिक संघर्ष यावर निबंध लिहून युवक युवतींसाठी विवाहपूर्व मार्गदर्शन शिक्षण कार्यक्रमाची गरज याबद्दल लिहा.
२. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) 'वर्तन उपचार' पद्धती मधील तंत्रे सोदाहरण चर्चा करा.
 - २) वैद्यकीय मानसोपचारीय समाज कार्यातील ताण आणि व्यावसायिक थकवा याची कारणे सविस्तर लिहा.
३. कोणत्याही दोनांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) अधेअरन्स कौन्सेलिंग (Adherence counselling)
 - २) परिहासेवेतील समुपदेशन (Counselling in Palliative care)
 - ३) खेल उपचाराचा उपयोग (Play therapy)
 - ४) व्यसन मुक्ति केंद्रातील गट उपचारांचे महत्त्व
४. कोणत्याही चारांची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) आर.ई.बी.टी. चे ए.बी.सी.डी.
 - २) कुटुंबातील बदलत्या आंतरक्रिया (Family dynamics)
 - ३) तात्पुरती जपणूक (Foster care)
 - ४) आत्महत्या प्रतिबंधासाठी हेल्पलाईन तर्फे समुपदेशन
 - ५) अपंग बाळांच्या पालकांना समुपदेशन
 - ६) समुपदेशनातील कौशल्ये.

[3810] – 37

M.S.W. (Term-End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
CD-VI : Development Communication for Social Workers

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Explain the following concepts (**any 7**) in **20** words. **14**

- 1) Define Development Communication
- 2) Meaning of print media
- 3) Define channel
- 4) Meaning of audio-visual aids
- 5) Meaning of PRA.
- 6) Steps in production
- 7) Define Radio Forum
- 8) Meaning of electronic media
- 9) Traditional media
- 10) Define Listening.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words : **8**

- 1) Explain the purpose of Development Communication.
- 2) Discuss the merits of documentary films in Development Communication.
- 3) Discuss any two techniques of PRA.
- 4) Discuss the salient features of sociological Approach.

P.T.O.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words : **18**
- 1) Discuss the SEWA model in the context of Development Communication.
 - 2) Discuss the problems of Rural Communication.
 - 3) Discuss the Fogo Island experiment in detail.
 - 4) Discuss the principles of communication.
 - 5) Discuss the use of Radio in Rural Communication.
4. Answer **any 1** of the following in **500** words : **20**
- 1) Critically examine the Basic Need Approach and Government Programmes.
 - 2) Discuss the process of selection of communication channels for development.

मराठी रूपांतर

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची २० शब्दात उत्तरे लिहा : **१४**
- १) विकास संज्ञापनाची व्याख्या लिहा.
 - २) मुद्रीत (छापील) माध्यमे अर्थ सांगा.
 - ३) वाहिनी ची व्याख्या लिहा.
 - ४) दृक-श्राव्य साधनाचा अर्थ लिहा.
 - ५) सहभागी-ग्रामीण अध्ययनाचा अर्थ लिहा.
 - ६) निर्मितीचे टप्पे (पायऱ्या) लिहा.
 - ७) रेडिओ फोरमची व्याख्या लिहा.
 - ८) इलेक्ट्रॉनिक माध्यमे -अर्थ लिहा.
 - ९) पारंपारीक माध्यमे
 - १०) श्रवण (ऐकणे) व्याख्या लिहा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची ५० शब्दात उत्तरे लिहा : **८**
- १) विकास संज्ञापनाचे हेतू स्पष्ट करा.
 - २) विकास संज्ञापनातील माहिती पटाचे फायदे-यावर चर्चा करा.
 - ३) ग्रामीण अध्ययनाचे कोणतेही दोन तंत्रे-यावर चर्चा करा.
 - ४) समाजशास्त्रीय दृष्टीकोणाचे महत्वाचे लक्षणे- यावर चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची १५० शब्दात उत्तरे लिहा : १८
- १) विकास संज्ञापनाच्या संदर्भात सेवा (SEWA) मॉडेल वर चर्चा करा.
 - २) ग्रामीण संज्ञापनाचे प्रश्नावर चर्चा करा.
 - ३) फोगो बेट प्रयोग-सविस्तर चर्चा करा.
 - ४) संज्ञापनाचे तत्वे-यावर चर्चा करा.
 - ५) ग्रामीण संज्ञापनासाठी रेडिओचा उपयोग -चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही १ प्रश्नांचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : २०
- १) मूलभूत गरज दृष्टीकोण आणि-शासकीय कार्यक्रम याचे टीकात्मक परीक्षण करा.
 - २) विकासासाठी संज्ञापन माध्यमाची निवड प्रक्रिया यावर चर्चा करा.

[3810] – 50

M.S.W. (Term-End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TW-3 : Environment Education

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures in bracket indicate marks.*

1. Answer **any 7** concepts in **20** words **each** : **(14)**
- 1) Ecology.
 - 2) Anti environment action.
 - 3) Plantation.
 - 4) Water pollution.
 - 5) Natural environment.
 - 6) Environment education.
 - 7) Sustainable development.
 - 8) Environment.
 - 9) List out types of environment.
 - 10) Social environment.
2. Answer **any two** of the following in **50** words **each** : **(8)**
- 1) Write an importance of knowledge of environment.
 - 2) Explain inter-disciplinary model of environment education.
 - 3) Explain importance of environment education.
 - 4) Explain the causes of noise pollution.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words **each** : (18)
- 1) Critically Examine Environment Policy of India.
 - 2) Write a role of Government in Environment Education.
 - 3) To suggest the programmes for Environment Development.
 - 4) Write an importance of training in Environment Education.
 - 5) Write a role of education system in Environment Education.
4. Answer **any one** in **500** words of the following : (20)
- 1) Write an essay on causes behind the Environmental Problems.
 - 2) Write a proposal for Environment Education in rural area.

मराठी रूपांतर

- सूचना :*
- i) मुळे इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.
 - ii) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 - iii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ संकल्पना २० शब्दात स्पष्ट करा. (१४)
- १) परिस्थितीकी
 - २) पर्यावरण विरोधी कृती
 - ३) वृक्षारोपन
 - ४) जल प्रदूषण
 - ५) नैसर्गिक पर्यावरण
 - ६) पर्यावरण शिक्षण
 - ७) निरंतर विकास
 - ८) पर्यावरण
 - ९) पर्यावरण प्रकारांची सूची करा
 - १०) सामाजिक पर्यावरण.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दात लिहा : (८)
- १) पर्यावरण विषयक ज्ञानाचे महत्त्व लिहा.
 - २) पर्यावरण शिक्षणातील आंतरशाखीय प्रतिकृती स्पष्ट करा.
 - ३) पर्यावरण शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - ४) ध्वनी प्रदूषणाची कारणे स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे १५० शब्दात लिहा : (१८)
- १) भारतातील पर्यावरण धोरणाचे टिकात्मक परीक्षण करा.
 - २) पर्यावरण शिक्षणातील शासनाची भूमिका विशद करा.
 - ३) पर्यावरण विकासासाठी कार्यक्रम सुचवा.
 - ४) पर्यावरण शिक्षणातील प्रशिक्षणाचे महत्त्व सांगा.
 - ५) पर्यावरण शिक्षणात शिक्षण व्यवस्थेची भूमिका विशद करा.
४. खालीलपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) पर्यावरण विषयक समस्यांमागे असलेल्या कारणांवर निबंध लिहा.
 - २) ग्रामिण भागातील पर्यावरण शिक्षणासाठी प्रस्ताव तयार करा.

[3810] – 1

M.S.W. (Term-End) Examination, 2010
SOCIAL WORK (G-1)

The Social Work Profession, Evolution, Ideology, Values and Practice

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B. : i) All questions are compulsory.
*ii) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any Seven** of the following in **20** words each. **(14)**

- 1) Social work.
- 2) Social development.
- 3) Welfare policy.
- 4) Social welfare.
- 5) Value.
- 6) Social policy.
- 7) Social activism.
- 8) Rehabilitation.
- 9) Social justice.

10) Disaster.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words each : **(8)**

- 1) State the concept of Human-Development.
- 2) Explain the concept of Social equality.

P.T.O.

3) State in short anti-corruption movement.

4) State the principles of social work.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words each : (18)

1) Explain the importance of Human-Rights.

2) Explain the skills of social work practice.

3) Discuss in detail Naxalite Movement.

4) Explain the importance of cottage Industries in present context.

5) Explain land-reform and peasant movement.

4. Answer **any one** of the following in **500** words. (20)

1) Critically examine social work and professional social work.

2) Social work as a Human-Right profession-Discuss.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही सात वर प्रत्येकी २० शब्दांत लिहा. १४

१) समाज कार्य

२) सामाजिक विकास

३) कल्याणकारी धोरण

४) समाज कल्याण

- ५) मूल्ये (Value)
- ६) सामाजिक धोरण
- ७) सामाजिक चळवळवाद (Social activism)
- ८) पुनर्वसन.
- ९) सामाजिक न्याय.
- १०) आपत्ति (Disaster) .

२. खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर प्रत्येकी ५० शब्दांत लिहा : (८)
 - १) मानवी-विकास संकल्पना सांगा.
 - २) सामाजिक समानता संकल्पना सांगा.
 - ३) भ्रष्टाचार विरोधी चळवळ थोडक्यात सांगा.
 - ४) समाजकार्याची तत्वे सांगा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही तीन वर प्रत्येकी १५० शब्दांत लिहा. (१८)
 - १) मानवी-अधिकाराचे महत्व वर्णन करा.
 - २) समाजकार्य वापरासाठी (आवश्यक) कौशल्ये वर्णन करा.
 - ३) Naxalite movement सविस्तर लिहा.
 - ४) सद्यपरिस्थितीमध्ये कुटिराद्यागांचे कहत्व वर्णन करा.
 - ५) Land Reform आणि peasant movement वर्णन करा :
४. खालीलपैकी कोणत्याही एका वर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
 - १) समाजकार्य आणि व्यावसायिक समाजकार्य यांचे टीकात्मक परीक्षण करा.
 - २) “समाज कार्य एक मानवी अधिकार व्यवसाय” चर्चा करा.

[3810] – 102

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIAL WORK
Methods of Social Work – I
G-II : Work with Individuals and Families
(Social Casework)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : 1) Attempt all questions.

2) Figures in bracket indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - i) Define Social Casework, define counselling and bring out the similarities and differences between the two.
 - ii) Discuss in detail the phases of the casework process.

2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - i) Discuss any 3 principles of Social Case work and illustrate their use in practice giving examples.
 - ii) Write an essay on “Interviewing in casework”.

3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - i) Write in detail on Home-visit.
 - ii) State the different types of recordings and write in detail on narrative and process recordings and explain their utility for learning and supervision.
 - iii) Discuss any two models of Social Casework.
 - iv) Explain the components of Casework in detail.

P.T.O.

4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)

- i) Explain any 5 techniques of casework.
- ii) Write a note on Transference and Counter transference as problems in casework relationship.
- iii) Explain casework in primary and secondary setting giving examples.
- iv) Explain the limitations of casework method.
- v) Give a brief history of development of social casework.
- vi) Write a note on 'Communication'.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) 'व्यक्तिसहयोग कार्य' व 'समुपदेशन' यांच्या व्याख्या लिहा व दोन्हीतील साम्य व फरक स्पष्ट करा.
- २) व्यक्तिसहयोग कार्याच्या प्रक्रियेतील टप्पे सविस्तर चर्चा करा.

२. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) व्यक्तिसहयोग कार्याच्या कोणत्याही ३ तत्वांवर सविस्तर चर्चा करा व त्यांचा कार्य करत असताना होणारा उपयोग उपाहरणे देऊन स्पष्ट करा.
- २) 'व्यक्तिसहयोग कार्यातील मुलाखत' – निबंध लिहा.

३. कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)

१) 'गृहभेट' – सविस्तर लिहा.

२) व्यक्तिसहयोग कार्यातील विविध प्रकारच्या नोंदी नमूद करा व त्यातील 'कथन' व 'प्रक्रिया' या नोंदी प्रकारावर सखोल चर्चा करून त्यांचा शिकणे आणि पर्यवेक्षणातील उपयोग स्पष्ट करा.

३) व्यक्तिसहयोग कार्याच्या कोणत्याही दोन प्रतिकृतींवर चर्चा करा.

४) व्यक्तिसहयोग कार्यातील घटक यांचे स्पष्टीकरण करा.

४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)

१) व्यक्तिसहयोग कार्यातील कोणतेही ५ तंत्रे स्पष्ट करा.

२) "ट्रान्सफरन्स व काउंटर ट्रान्सफरन्स (स्थानांतर व प्रति स्थानांतर) – व्यक्तिसहयोग कार्यातील नाते संबंधातील समस्या" – टीप लिहा.

३) प्राथमिक आणि दुय्यम ठिकाणांमधील व्यक्तिसहयोग कार्य उदाहरणे देऊन स्पष्ट करा.

४) व्यक्तिसहयोग कार्याच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

५) व्यक्तिसहयोग कार्याच्या विकासाचा इतिहास थोडक्यात सांगा.

६) 'संवाद' – टीप लिहा.

[3810] – 103

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIAL WORK

G – III : Methods of Social Work – II
(Work with : Groups) (Social Group Work) (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in the bracket indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Explain the different communication patterns observed in groups.
 - 2) Explain the importance and principles of recording. Give the Bale's categories of interaction process analysis used for recording.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the principles of programme planning and give importance of programme in group work practice.
 - 2) Discuss in detail evaluation in group work practice.
3. Answer **any two** of the following in **250** words each : **(20)**
 - 1) Explain the importance of purposeful creation of environment.
 - 2) Explain the pre-group stage of group development.
 - 3) Describe "values of social group work".
 - 4) Role of social group worker during termination stage.
4. Answer **any four** of the following in **100** words each : **(20)**
 - 1) Principle of purposeful relationship between the group worker and members.
 - 2) Fish bowl technique.
 - 3) Steps of group formation.
 - 4) Write note on "Sociogram".
 - 5) Skills of group worker for programme implementation.
 - 6) Note on "Task Groups".

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धारवेत.

१. कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) गटात आठळून येणारे संभाषण पद्धतींचे विश्लेषण करा.
- २) नोंदणीची तत्त्वे व महत्त्व स्पष्ट करून नोंदणीसाठी वारण्यात येणाऱ्या बेलच्या आंतरक्रिया प्रक्रिया विश्लेषणच्या पद्धती लिहा.
२. कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तरे ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) कार्यक्रम नियोजनांच्या तत्त्वांची चर्चा करून, गटकार्यातील कार्यक्रमाचे महत्त्व लिहा.
- २) गटकार्यातील मूल्यांकनावर सखोळ चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) सहेतूक वातावरण निर्मिचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- २) गट विकासातील गट-पूर्व अवस्थेचे वर्णन करा.
- ३) सामाजिक गटकार्याच्या मूल्यांचे वर्णन करा.
- ४) गटकार्य शेवर अवस्थेतील गटकार्यकर्त्यांच्या भूमिका स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) गटकार्यकर्ता आणि गट सभासदांतील हेतूपूर्ण सहसंबंधाचे तत्त्व लिहा.
- २) फिश बाहुल तंत्र
- ३) गट निर्मितीच्या पायऱ्या.
- ४) 'समाजमिती' - टिपा लिहा
- ५) कार्यक्रम अंमलबतावणीसाठी आवश्यक असणारी गटकार्य कर्त्याची कौशल्ये.
- ६) कार्याभिमुख गट- टीपा लिहा.

[3810] – 105

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2010
SOCIAL WORK
G-V : Social Sciences for Social Workers
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Marks are indicated in the brackets.

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on : Primary social institution and its impact of individual.
 - 2) Explain the various factors of social change and its impact.
- II. Answer **any one** of the following in **500** works : **(20)**
- 1) Religion and the current scenario. Write an essay.
 - 2) Elaborate - 'Karl Marx and his thoughts'.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
- 1) State the importance of Welfare State.
 - 2) Write a note on - 'socialism'.
 - 3) Write a note on - 'social functioning'.
 - 4) Explain the legal system as an agent of social control.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words : **(20)**
- Write short notes on :
- 1) Social disorganisation
 - 2) Suicide a social problem
 - 3) Urbanization
 - 4) Issues of displacement
 - 5) Family violence
 - 6) Social mobility.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाच ग्राह्य धरावी.
२) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
३) कंसातील अंक गुण दर्शावितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) प्राथमिक सामाजिक संस्थांचे व्यक्तिवर होणारे परिणाम निबंध लिहा.
२) सामाजिक बदलांचे घटक व त्यांच्या परिणामांची चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) 'धर्म आणि सद्यस्थिती' निबंध लिहा.
२) कार्ल मार्क्स आणि त्यांचे विचार विशद करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) कल्याणकारी राज्याचे महत्व सांगा.
२) समाजवाद-टीप लिहा.
३) सामाजिक कार्यात्मकता-टीप लिहा.
४) न्याय व्यवस्था ही एक सामाजिक नियंत्रणाचे माध्यम होय स्पष्ट करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर १०० शब्दात लिहा : (२०)
- टीपा लिहा.
- १) सामाजिक विघटना
२) आत्महात्या एक सामाजिक समस्या
३) नागरिकीकरण
४) विस्थापणाच्या समस्या
५) कौटुंबिक हिंसा
६) सामाजिक गतिशिलता.

[3810] – 12

M.S.W. (Term – End) Examination, 2010
SOCIAL WORK

G-XII : Social Legislation and Legal System in India

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Note : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any 7** of the following 10 questions in **20** words each. **(14)**
 - 1) Difference between adoption and guardianship.
 - 2) Concept of maternity benefit.
 - 3) Meaning of 'Quo Warranto'.
 - 4) Meaning of juvenile justice.
 - 5) Meaning of Parole.
 - 6) Define food adulteration.
 - 7) Meaning of homicide.
 - 8) Meaning of apprehension.
 - 9) Meaning of discharge under the Indian Penal Code.'
 - 10) State the purpose of the Leprosy Act.
2. Answer **any 2** out of 4 questions in **50** words each. **(8)**
 - 1) Distinguish between Civil and Criminal Law.
 - 2) Describe the composition of the State Human Rights Commission.
 - 3) Explain the offence of dowry as per the Dowry Prohibition Act.
 - 4) Explain the term 'Mentally ill' as defined by the Law.
3. Answer **any 3** out of 5 questions in **150** words each. **(18)**
 - 1) Explain how legislation serves as an instrument of maintaining the social order.
 - 2) "The law against atrocities is a mere paper law". Critically discuss this statement.
 - 3) Distinguish the terms detection, investigation and prosecution.
 - 4) Explain the conditions for divorce under the Hindu, Muslim, Christian and Parsi personal laws.
 - 5) Discuss how the Juvenile Justice Act addresses the problems of children.

P.T.O.

4. Answer **any 1** out of two questions in **500** words. (20)

- 1) Critically discuss the provisions and functioning of the Consumer Protection Act.
- 2) Discuss how the concern for human rights and justice is reflected in the Indian Constitution.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा. (१४)

- i) दत्तक घेणे व पालकत्व स्विकारणे यातील फरक सांगा.
- ii) मातृत्व लाभ-संकल्पना.
- iii) को-वारंटो अर्थ सांगा.
- iv) बालन्याय अर्थ सांगा.
- v) पॅरोल अर्थ सांगा.
- vi) अन्नभेसळ व्याख्या द्या.
- vii) मनुष्यवध- अर्थ सांगा.
- viii) पकडणे अर्थ सांगा.
- ix) भारतीय दंड (संहिता) नुसार सुटका अर्थ सांगा.
- x) लॅप्रसी अॅक्ट चा हेतु सांगा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा. (८)

- i) नागरी व फौजदारी कायदा यातील फरक सांगा.
- ii) मानवी हक्क आयोगाचे स्वरूप वर्णन करा.
- iii) हुंडा प्रतिबंधक कायद्यानुसार 'हुंड्याचा गुन्हा' स्पष्ट करा.
- iv) कायद्यानुसार 'मानसिक आजारी (मनोरुग्ण)' ही संज्ञा स्पष्ट करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा. (१८)
- सामाजिक सुव्यवस्था राखण्यास कायदा साधन म्हणून कसे काय करतो ते स्पष्ट करा.
 - “अत्याचारास बाधित कायदा हे कागदावरचे कायदे आहेत” ह्या वाक्यावर टीकात्मक चर्चा करा.
 - तपास, शोध व खटला चालविणे या संज्ञा स्पष्ट करा.
 - हिंदु, मुस्लीम, ख्रिश्चन व पारसी कायदानुसार घटस्फोट संबंधीत अटी विशद करा.
 - बालन्याय कायदा बालकाचे प्रश्न कसे हाताळतो यावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- ग्राहक संरक्षण कायद्यातील तरतुदी व त्याची कार्य पद्धती यांचेवर टीकात्मक चर्चा करा.
 - भारतीय राज्यघटनेत मानवी हक्क व न्याय याबाबतची आस्था कशी दिसून येते यावर चर्चा करा.

[3810] – 13

M.S.W. (Term-End) Examination, 2010
SOCIAL WORK (85 Pattern)
G-XIII – The Self and Professional Development

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

*N.B. : i) Attempt **all** questions.
ii) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- i) Define self
- ii) Define personal self
- iii) Meaning of therapy
- iv) Define observation
- v) Define communication
- vi) Define skill
- vii) Meaning of filter
- viii) Meaning of professional self
- ix) Meaning of emotions
- x) Meaning of public speaking.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- i) Explain the use of mirror image.
- ii) Explain the meaning of creative writing.
- iii) State the skills in rapid reading.
- iv) Discuss the filters in communication.

P.T.O.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words **each** : (18)

- i) Prepare a note on, Jo-Hari window
- ii) Discuss the causes of distortion in communication
- iii) Examine the Rational Emotive Therapy
- iv) Prepare a note on Public Speaking
- v) Prepare a note on Intra-personal communication

4. Answer **any 1** of the following in **500** words : (20)

- i) Write an essay on, “Inter personal communication”.
- ii) Write an essay on, “Personal and Professional Development”.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडाविणे आवश्यक आहे.
 ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 iii) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही 7 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा : (14)

- i) 'स्व' - व्याख्या द्या.
- ii) वैयक्तिक 'स्व' - व्याख्या द्या.
- iii) थेरपी - अर्थ सांगा.
- iv) निरीक्षण - व्याख्या द्या.
- v) संज्ञापन - व्याख्या द्या.
- vi) कौशल्य - व्याख्या द्या.
- vii) चालणी - अर्थ सांगा.
- viii) व्यावसायिक 'स्व' - अर्थ सांगा
- ix) भावना - अर्थ सांगा
- x) सार्वजनिक भाषण - अर्थ सांगा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा : (8)
- आरशातील प्रतिबिंबाचा उपायोग स्पष्ट करा.
 - सृजनशील लिखाणाचा अर्थ स्पष्ट करा.
 - वेगाने वाचनाची कौशल्ये विशद करा.
 - संज्ञापनातील गाळण्या यावर चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही 3 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा : (18)
- जोहरी विंडो – टीपणी तयार करा.
 - संज्ञापनातील विष्कळीतपणाच्या कारणांवर चर्चा करा.
 - रॅशनल इमोटीव्ह थेरपी चे परीक्षण करा.
 - सार्वजनिक भाषण – टीपणी तयार करा.
 - आत्मसंवाद – टीपणी तयार करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : (20)
- “व्यक्ती – व्यक्तीमंथील संज्ञापन” – निबंध लिहा.
 - “वैयक्तिक व व्यावसायिक विकास” – निबंध लिहा.

[3810] – 14

M.S.W (Term End) Examination, 2010
G-14 : PROBLEMS OF COMMUNITY HEALTH AND ENVIRONMENTAL
HYGIENE

Time : 3 Hours

Total Marks : 60

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any 7** in **20** words **each** : **(14)**
- i) State the definition of 'Health' given by WHO.
 - ii) Define 'Mortality'.
 - iii) Define 'Eradication'
 - iv) State any 2 epidemic diseases.
 - v) State any 2 water borne diseases.
 - vi) State any 2 tests for detection of HIV.
 - vii) State any 2 indicators of health.
 - viii) State 2 social factors responsible for causation of T.B.
 - ix) State 2 symptoms of H₁N₁ flu.
 - x) State any 2 symptoms of leprosy.
2. Answer **any 2** in **50** words **each** : **(8)**
- i) Write a short note on 'Ante-natal care'.
 - ii) Explain DOTS and state its advantages.
 - iii) State the classification of diseases and give example of each.
 - iv) Write a note on – 'Care of patient with diarrhoea'.

P.T.O.

3. Answer **any 3** in **150** words **each** : (18)

- i) State the causes and preventive measures of Polio.
- ii) Explain the 'Germ theory of disease'.
- iii) Discuss the diseases of malnutrition in children.
- iv) Explain the objectives and role of Health Education.
- v) Explain "Preventive Medicine" and state its importance.

4. Answer **any 1** in **500** words : (20)

- i) Write an essay on "Reproduction and Child Health".
- ii) State the causes, transmission, prevention and management of HIV/AIDS.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा : (१४)

- १) जागतिक आरोग्य संघटनेने दिलेली आरोग्याची व्याख्या लिहा.
- २) 'मृत्युदर' - व्याख्या लिहा.
- ३) 'समूळ उच्चाटन' - संज्ञा स्पष्ट करा.
- ४) कोणतेही २ साथीचे रोग सांगा.
- ५) कोणतेही २ दुषीत पाण्यामुळे होणारे रोग सांगा.
- ६) एच् अय व्ही चे निदान करव्याच्या दोन चाचण्या सांगा.
- ७) आरोग्याचे २ दर्शक नमूद करा.
- ८) क्षम आजायचे दोन सामाजिक कारक स्पष्ट करा.
- ९) एच् वन् एन् वन् फ्लू ची दोन लक्षणे सांगा.
- १०) कुष्ठरोगाची २ लक्षणे सांगा.

२. कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा : (८)
- १) 'प्रसुति पूर्व काळजी' – टीप लिहा.
 - २) डॉट्स (DOTS) – स्पष्ट करा व त्याचे फायदे स्पष्ट करा.
 - ३) रोगांचे वर्गीकरण सांगा व प्रत्येकाचे एक उदाहरण द्या.
 - ४) 'अतिसाराच्या रुग्णाची काळजी' – टीप लिहा.
३. कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा : (१८)
- १) पोलीओ चे कारक सांगा व प्रतिबंधात्मक उपाययोजना लिहा.
 - २) 'जंतू संसर्ग सिद्धान्त' – स्पष्ट करा.
 - ३) मुलांमधील कुपोषणामुळे होणारे आजार स्पष्ट करा.
 - ४) आरोग्य शिक्षणाची उद्दिष्टे व भूमिका स्पष्ट करा
 - ५) प्रतिबंधात्मक वैद्यकशास्त्रा संकल्पना व त्याचे महत्व स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) 'प्रजनन व बाल आरोग्य' – निबंध लिहा.
 - २) एच् आय व्ही/एड्स चे कारक, संसर्ग, प्रतिबंध व व्यवस्थापन स्पष्ट करा.

[3810] – 15

M.S.W. (Term End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
G-XV : Social Policy and Planning

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

*N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures in **bracket** indicate **marks**.*

1. Answer **any seven** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Define 'interest group'.
- 2) Define social policy.
- 3) Concept of 'sectorial policy'.
- 4) Meaning of human right.
- 5) Concept of policy document.
- 6) Concept of distributive justice.
- 7) Meaning of protective discrimination.
- 8) Concept of 'equal wages'.
- 9) Concept of 'conflict of interests'.
- 10) Concept of 'fundamental rights'.

2. Answer **any two** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Role of interest groups.
- 2) Importance of policy for the aged.
- 3) Values underlying social policy.
- 4) Concept of ecology.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words **each** : (18)
- 1) Objectives of environmental policy.
 - 2) Objectives of policy for backward classes
 - 3) Objectives of youth policy.
 - 4) Objectives of family planning.
 - 5) Need for appropriate housing policy.
4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Write an essay – “The influence of professional social work in policy formulation”.
 - 2) Write an essay – “Poverty alleviation efforts in India”.

मराठी रूपांतर

- सूचना :**
- i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - ii) कंसातील अंक गुण दर्शावितात.
 - iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा : (१४)
- i) आवडगट - व्याख्या द्या.
 - ii) सामाजिक धोरण - व्याख्या द्या.
 - iii) विभागीय धोरण संकल्पना.
 - iv) मानवी हक्क - अर्थ सांगा.
 - v) धोरण दस्तऐवज संकल्पना.
 - vi) विभागणीसंबंधित न्याय संकल्पना.
 - vii) संरक्षणासंबंधित भेदभाव - अर्थ सांगा.
 - viii) समान वेतन संकल्पना.
 - ix) आवडसंबंधित संघर्ष संकल्पना.
 - x) मूलभूत हक्कांची संकल्पना.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा : (८)
- आवडगटाची भूमिका.
 - वृद्धांसाठीच्या धोरणाचे महत्त्व.
 - सामाजिक धोरणाची मूल्ये.
 - सजीवसृष्टी संकल्पना.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा : (१८)
- पर्यावरण धोरणाची उद्दिष्टे.
 - मागासवर्गीयांच्या संबंधित धोरणाची उद्दिष्टे.
 - युवा धोरणाची उद्दिष्टे.
 - कुटुंब नियोजनाची उद्दिष्टे.
 - योग्य गृह धोरणाची गरज.
४. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- 'धोरण बनविण्यात व्यावसायिक समाजकार्याचा प्रभाव' –निबंध लिहा.
 - 'भारतातील गरिबी निर्मूलनाचे प्रयत्न' – निबंध लिहा.

[3810] – 16

M.S.W. Term End Examination, 2010
SOCIAL WORK
FCW I : Family Sociology

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Note : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

I. Answer **any 7** out of **10** in **20** words each. Define the following : **(14)**

- 1) Modernization.
- 2) Social change.
- 3) Globalization.
- 4) Nuclear family.
- 5) Post modernism.
- 6) Marriage.
- 7) Concept of Individual disorganization.
- 8) Woman-headed family.
- 9) Religion.
- 10) Social disorganization.

II. Answer **any 2** of the following in **50** words. **(8)**

- 1) Explain the meaning of family disorganization.
- 2) Explain the process of industrialization and urbanization.
- 3) Explain the process of social-change.
- 4) Explain the nature and functions of family.

P.T.O.

III. Answer **any 3** of the following in **150** words. (18)

- 1) Explain the concept of social disorganization.
- 2) Examine the couple relationship in childless family.
- 3) Explain the concept and characteristics of social change.
- 4) Examine the changing functions of family in the context of modernization and Urbanization.
- 5) Explain the merits and demerits of Nuclear-family.

IV. Answer **any 1** of the following in **500** words. (20)

- 1) Critically examine the relationship between individual disorganization and family disorganization.
- 2) Write an essay on Globalization and changing functions of family.

मराठी रूपांतर

- सूचना :* i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दांत लिहा. व्याख्या लिहा. (१४)

- १) अधुनिकीकरण
- २) सामाजिक बदल
- ३) जागतिकीकरण
- ४) विभक्त कुटुंब
- ५) पोस्ट-मॉडर्निझम्

- ६) विवाह
- ७) संकल्पना लिहा : व्यक्ति विघटन
- ८) स्त्री-प्रधान कुटुंब
- ९) धर्म
- १०) समाज-विघटन= संकल्पना.

२. खालील ४ पैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दांत लिहा. (८)
 - १) कुटुंब-विघटनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
 - २) औद्योगीकरण आणि शहरीकरणाची प्रक्रिया थोडक्यात लिहा.
 - ३) सामाजिक बदलाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
 - ४) कुटुंबाचे स्वरूप आणि कार्ये थोडक्यात लिहा.
३. खालील ५ पैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे १५० शब्दांत लिहा. (१८)
 - १) समाज विघटनाची संकल्पना सविस्तर लिहा.
 - २) अपत्यहीन कुटुंबामधील दांपत्य-संबंधाचे परीक्षण करा.
 - ३) सामाजिक बदलाची संकल्पना आणि वैशिष्ट्ये वर्णन करा.
 - ४) अधुनिकीकरण आणि शहरीकरण यांच्या अनुशंगाने कुटुंबाच्या बदलत्या कार्यांचे परीक्षण करा.
 - ५) विभक्त कुटुंबाचे फायदे-तोटे विशद करा.
४. खालील २ पैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
 - १) व्यक्ति-विघटन आणि कुटुंब-विघटन यामधील परस्पर-संबंधांचे टीकात्मक परीक्षण करा.
 - २) जागतिकीकरण आणि कुटुंबाची बदलती कार्ये यावर निबंध लिहा.

[3810] – 17

**M.S.W. Term End Examination, 2010
SOCIAL WORK**

FCW – II : Socialization of the Child and Child Welfare

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in bracket indicate marks.*

I. Answer **any seven** out of the following 10 questions in **20 Words each.** (14)

Define the following :

- 1) Child
- 2) Socialization
- 3) Rearing
- 4) Normal family
- 5) Exceptional family
- 6) Peer group
- 7) Morality
- 8) Counselling
- 9) Nutritional deficiency
- 10) Institutionalised child.

II. Answer **any two** of the following in **50 Words each.** (8)

- 1) Explain family as an agent of socialization of child.
- 2) State the characteristics of exceptional family.
- 3) Write a note on 'Socialisation of child in single parent family'.
- 4) Describe the genetic disability among the children.

P.T.O.

III. Answer **any three** of the following in **150 Words each**. (18)

- 1) State the process of socialization.
- 2) Explain the child rearing practices in changing Indian family.
- 3) State the importance of school in the process of socialization of children.
- 4) Write a note on 'socialization of institutionalized children'.
- 5) List out the immunization schedule for the child below 6 years and state its importance.

IV. Answer **any one** of the following in **500 Words**. (20)

- 1) Explain the socialization and children in different socio-economic situation.
- 2) Give the details of common diseases among the children and its reasons.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालील १० प्रश्नांपैकी ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा. (१४)

व्याख्या लिहा :

- १) बालक
- २) सामाजिकरण
- ३) संगोपन
- ४) सर्वसाधारण कुटुंब
- ५) अपवादात्मक कुटुंब
- ६) समवयस्क गट
- ७) नैतिकता
- ८) समुपदेशन
- ९) आहारात्मक कमतरता
- १०) संस्थात्मक बालक.

२. खालीलपैकी २ प्रश्नांची ५० शब्दात उत्तरे लिहा. (८)
- १) 'कुटुंब हे मुलांच्या सामाजिकरणाचे माध्यम आहे' स्पष्ट करा.
 - २) अपवादात्मक कुटुंबाची वैशिष्ट्ये नमूद करा.
 - ३) 'एक पालक कुटुंबातील मुलांचे सामाजिकरण' यावर टिप्पणी लिहा.
 - ४) 'मुलांच्या मधील अनुवंशिक विकलांगता' स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी ३ प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दात उत्तरे लिहा. (१८)
- १) सामाजिकरणाची प्रक्रिया नमूद करा.
 - २) भारतीय कुटुंबातील मुलांच्या पालन पोषण संबंधीच्या बदलत्या पद्धती विशद करा.
 - ३) मुलांच्या सामाजिकरणा मध्ये शाळेचे महत्त्व नमूद करा.
 - ४) 'संस्थात्मक मुलांचे सामाजिकरण' यावर टिप्पणी लिहा.
 - ५) सहा वर्षाखालील मुलांसाठी लसिकरणाचे वेळापत्रक सांगून त्याचे महत्त्व सांगा.
४. खालीलपैकी एका प्रश्नांचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. (२०)
- १) विविध सामाजिक-आर्थिक परिस्थितीतील मुलांचे सामाजिकरण विशद करा.
 - २) मुलांच्या मधील सर्वसाधारण आजार व त्याची कारणे सविस्तर लिहा.

[3810] – 19

M.S.W. (Term End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
FCW – IV : Population Studies and Family Life Education

Time: 3 Hours

Max. Marks: 60

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any seven** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) State the functions of family.
- 2) Define value -conflict.
- 3) State the temporary measures of family planning.
- 4) Meaning of small family norm.
- 5) Define population education.
- 6) Define Home management.
- 7) List the indicators of quality of life.
- 8) Define physical health.
- 9) Define responsible parenting.
- 10) Define marriage in context of FLE.

2. Answer **any two** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) State the needs of aged population.
- 2) State the concept and importance of value education.
- 3) Write short note on sex-ratio.
- 4) State important emotional needs of an adolescent.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words **each** : (18)

- 1) Explain the philosophical base of FLE and its approach.
- 2) Describe the changing population of India.
- 3) Discuss the need and concept of pre-marital education.
- 4) Highlight the importance of value-clarification for school going children.
- 5) Discuss the salient features of family policy in India.

4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)

- 1) Draw a detailed plan of parent education for healthy development of children between 0 to 6 years.
- 2) Discuss the importance of Gender-sensitivity in FLE with reference to different target groups.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. खालीलपैकी कोणत्याही सात प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दात उत्तरे लिहा : (१४)

- १) कुटुंबाची कार्ये नमूद करा.
- २) मूल्य विरोध (conflict) व्याख्या.
- ३) कुटुंब नियोजनाच्या तात्पुरत्या पद्धती नमूद करा.
- ४) 'छोटे कुटुंब मानदंड' अर्थ.
- ५) लोकसंख्या शिक्षण व्याख्या.
- ६) गृहव्यवस्थापन व्याख्या.

- ७) जीवन गुणवत्तेची सूचके नमूद करा.
- ८) शारिरिक आरोग्य व्याख्या.
- ९) जबाबदार पालकत्व व्याख्या.
- १०) कुटुंब जीवन शिक्षण संबंधात विवाहाची व्याख्या.
२. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तरे लिहा : (८)
- १) वृद्ध लोकांच्या गरजा स्पष्ट करा.
- २) मूल्य शिक्षणाचे संकल्पना व महत्त्व नमूद करा.
- ३) 'स्त्री-पुरुष प्रमाण' टिप लिहा.
- ४) पौगंडावस्थेतील मुलांच्या भावनिक गरजा नमूद करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दात उत्तरे लिहा : (१८)
- १) कुटुंब जीवन शिक्षणाचा तात्विक आधार व दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- २) भारताच्या बदलत्या लोकसंख्येचे वर्णन करा.
- ३) विवाहपूर्व शिक्षण संकल्पना व गरजांवर चर्चा करा.
- ४) शालेय मुलांसाठी मूल्य-स्पष्टतेचे महत्त्व विशद करा.
- ५) भारताच्या कुटुंब-धोरणातील ठळक मुद्द्यांची चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) ० ते ६ वर्षे मुलांच्या आरोग्यदायी विकासासाठी पालकांच्या शिक्षणासाठी आराखडा तयार करा.
- २) विविध लक्ष्य गट आधारित कुटुंब जीवन शिक्षणात लिंगभाग संवेदनशिलतेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

[3810] – 2

MSW Term End Examination, 2010
SOCIAL WORK
G-II Methods of Social Work –I
Working with Individuals and Families (Social Casework)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in bracket indicate marks.

I. Answer **any 7** of the following in **20** words **each**. Define the following concept. **(14)**

- 1) Social work.
- 2) Social Diagnosis.
- 3) Empathy.
- 4) Individualization.
- 5) Tool.
- 6) Method.
- 7) Transference.
- 8) Intervention.
- 9) Worker-client Relationship.
- 10) Principle.

II. Answer **any 2** of the following in **50** words **each**. **(8)**

- 1) State the tools of Social casework.
- 2) Discuss the components of social casework.
- 3) Discuss the importance of recordings in casework practice.
- 4) Write a note on any one model of casework practice.

P.T.O.

III. Answer **any 3** of the following in **150** words **each**. (18)

- 1) Discuss in detail “Intake interview and intake record”.
- 2) Write a detail note on the philosophical assumptions of social casework.
- 3) Discuss the significance of verbal and non-verbal communication in casework practice.
- 4) Write a detail note on “ Interview -An important tool of casework.
- 5) Discuss the objectives and limitations of home visit.

IV. Answer **any 1** of the following in **500** words **each**. (20)

- 1) Write an essay on “Worker-Client Relationship”.
- 2) Discuss in detail any 3 principles of Social casework.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दांत लिहा. खाली दिलेल्या संकल्पनांच्या व्याख्या लिहा. (१४)

- १) समाज कार्य.
- २) सामाजिक निदान.
- ३) अनुभूती (Empathy).
- ४) वैयक्तिकरण.
- ५) साधन.
- ६) पध्दत.

- ७) ट्रान्सफरन्स/प्रत्यारोपण.
- ८) हस्तक्षेप.
- ९) कार्यकर्ता-अशील नातेसंबंध.
- १०) तत्व.

२. कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दांत लिहा. (८)

- १) व्यक्तिसहयोग कार्याची साधने नमूद करा.
- २) व्यक्तिसहयोग कार्याचे घटक यावर चर्चा करा.
- ३) व्यक्तिसहयोग कार्यातील नोंदींचे महत्व स्पष्ट करा.
- ४) व्यक्तिसहयोग कार्याच्या कुठल्याही एका प्रतिकृतीवर टीप लिहा.

३. कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांत लिहा. (१८)

- १) इनटेक मुलाखत व इनटेक नोंदणी यावर सविस्तर चर्चा करा.
- २) व्यक्तिसहयोग कार्याच्या तत्वज्ञानविषयक गृहितकांवर सविस्तर टीप लीहा.
- ३) व्यक्तिसहयोग कार्यातील शाब्दिक व अ-शाब्दिक संवादाचे विशेष महत्व स्पष्ट करा.
- ४) टीप लिहा :- “मुलाखत - व्यक्तिसहयोग कार्यातील एक महत्वाचे साधन”.
- ५) गृहभेटीची उद्दिष्टे व मर्यादा स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)

- १) ‘कार्यकर्ता-अशील नातेसंबंध’ या विषयावर निबंध लिहा.
- २) व्यक्तिसहयोग कार्याच्या कोणत्याही ३ तत्वांवर सविस्तर चर्चा करा.

[3810] – 203

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIAL WORK

G-VIII Methods of Social Work – III

Work With Communities : Community Organization and Social Action
(2008 Pattern) (Compulsory)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in the **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** out of two in **500** words . **(20)**
 - 1) Explain the factors responsible for community Integration and disintegration.
 - 2) Explain the concept of social action and discuss the use of social action in community organization practice.
2. Answer **any one** out of two in **500** words. **(20)**
 - 1) Write an essay on “ Social Advocacy”
 - 2) Give the meaning of community organization and explain steps in community organization.
3. Answer **any two** out of four in **250** words each. **(20)**
 - 1) Discuss the role of community organisation practitioner in community centres.
 - 2) Highlight on the “skills required in community organization practice”.
 - 3) Community organisation is a para-political process. Discuss.
 - 4) Explain with illustration any two principles of community organization.
4. Answer **any four** out of six in **100** words each. **(20)**
 - 1) Approaches of community organisation.
 - 2) Functions of community.
 - 3) Community development.
 - 4) Tools of community organisation.
 - 5) Role of Government organisations in community organisation.
 - 6) Evaluation in community organization.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्यधरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा.

(२०)

- १) समुदायाची एकात्मकता व विघटन यासाठी कारणीभूत असलेले घटक विशद करा.
- २) सामाजिक कृतीची संकल्पना स्पष्ट करा आणि समुदाय संघटन मध्ये सामाजिक कृतीचा वापर यावर चर्चा करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा.

(२०)

- १) “सामाजिक समर्थन ” यावर निबंध लिहा.
- २) समुदाय संघटन याचा अर्थ सांगा आणि समुदाय संघटनेचे टप्पे विशद करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा.

(२०)

- १) समुदाय केंद्रातील समुदाय संघटकाची भूमिका यावर चर्चा करा.
- २) समुदाय संघटन करण्यासाठी लगणारे कौशल्ये यावर प्रकाश टाका.
- ३) “समुदाय संघटन हि निम राजकीय प्रक्रिया आहे ” चर्चा करा.
- ४) समुदाय संघटनेच्या कोणत्याही दोन तत्वांचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दांत उत्तरे लिहा.

२०

- १) समुदाय संघटनेचे मार्ग
- २) समुदायाचे कार्य
- ३) समुदाय विकास
- ४) समुदाय संघटनेची साधने
- ५) समुदाय संघटनेमधिल सरकारी संघटनांची भूमिका
- ६) समुदाय संघटनातील मुल्यमापन.

[3810] – 204

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIAL WORK
FCW-I : Family Sociology and Working with Families
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) Attempt all questions.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words. **(20)**
- 1) Write an essay on “impact of globalization on family and social system”.
 - 2) Write a detail note on ‘Governmental efforts for strengthening the families’.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words. **(20)**
- 1) State the difference between equity and equality.
 - 2) Explain the concept and characteristics of social change.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each**. **(20)**
- 1) Explain the indicators of quality of life.
 - 2) Write a note on vulnerability of families due to poverty.
 - 3) Discuss – family centred social work – a problem solving approach.
 - 4) Explain family dynamics in urban families.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each**. **(20)**
- 1) Family and gender
 - 2) Marginalised family
 - 3) Liberalization
 - 4) Industrialization
 - 5) Types of family
 - 6) Family empowerment.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) 'कुटुंब व सामाजिक व्यवस्था यावरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव' – यावर निबंध लिहा.
२) कुटुंब मजबूत करण्यामध्ये शासनाचे प्रयत्न यावर सविस्तर टिपणी लिहा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) समन्याय आणि समानता यातील भेद स्पष्ट करा.
२) सामाजिक बदलाची संकल्पा व वैशिष्ट्ये विशद करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा. (२०)
- १) जीवनाच्या गुणवत्तेचे दिशादर्शक विशद करा.
२) 'गरीबीमुळे ओढवलेली कुटुंबावरील वंचितता' – यावर टिपणी लिहा.
३) कुटुंब केंद्रित समाजकार्ये – एक प्रश्नाची सोडवणूक करणारा दृष्टिकोन – चर्चा करा.
४) शहरी कुटुंबातील कौटुंबिक गतिशीलता विशद करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) कुटुंब आणि लिंगभाव
२) परिघाबाहेरील कुटुंब
३) उदारीकरण
४) औद्योगिकरण
५) कुटुंबाचे प्रकार
६) कुटुंबाचे सबलीकरण.

[3810] – 205

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
Social Work

FCW – II SOCIALIZATION OF THE CHILD AND CHILD WELFARE
(2008 PATTERN)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in the bracket indicate marks.

1. Answer **any one** question in **500** words . **(20)**
 - 1) Write an essay on different approaches in work with children.
 - 2) Discuss the Maharashtra State Policy for children.
2. Answer **any one** question in **500** words. **(20)**
 - 1) Discuss with examples the Child's right to participation in advocacy work for the children.
 - 2) Discuss in details Child Labour (Prohibition and Regulation) Act of 1986.
3. Answer **any two** questions in **250** words **each**. **(20)**
 - 1) Discuss in details the immunisation programme for children.
 - 2) Discuss the constitutional provisions for children in India.
 - 3) Discuss different approaches in residential care services for children.
 - 4) Discuss impact of nutritional deficiencies in children.
4. Answer **any four** questions in **100** words **each**. **(20)**
 - 1) Child right to protection – explain the concept.
 - 2) Services under ICDS programme.
 - 3) Causes of school of drop out in India.
 - 4) Problems of HIV/AIDS affected and infected children.
 - 5) Ideological base of noninstitutional services.
 - 6) Use of creative activities in therapeutic work with children.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १ सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्यधरावी.

१. एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) बालकांबरोबर काम करण्याच्या क्षेत्रातील विविध मार्ग सविस्तर लिहा.
२) महाराष्ट्राचे राज्य बालक धोरण- सविस्तर लिहा.
२. एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) बालक वकालत किंवा समर्थन कार्य क्षेत्रात, बालकांचा सहभागाचा हक्क कशाप्रकारे उपयोगात आणला पाहिजे ते सोदाहरण लिहा.
२) बालकामकार (नियमन व निर्मूलन) कायदा १९८६- सविस्तर लिहा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा. (२०)
- १) भारतातील बालकांच्या लसीकरणाच्या कार्यक्रमाबद्दल लिहा.
२) भारतीय संविधानातील बालकांसाठी असणाऱ्या बलकांवर लिहा.
३) बालकांसाठी असणाऱ्या निवासी सेवांमधील विविध मार्ग (approaches) लिहा.
४) आहारआधारित कुपोषणाचे बालकांच्या आरोग्यांवर होणारे परिणाम सांगा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) बालकांचा संरक्षणाचा अधिकार-ही संकल्पना स्पष्ट करा.
२) एकात्मिक बालविकास योजने अंतर्गत असणाऱ्या सेवा सांगा.
३) भारतातील शाळा गळतीची कारणे सांगा.
४) एच.आय.व्ही/एड्स बाधित व रुग्ण पालकांची मुले ह्यांच्या समस्या लिहा.
५) संस्थाबाह्य सेवांमागील तत्वप्रणाली लिहा.
६) मुलांबरोबर उपचारात्मक काम करताना सृजनशील कार्यक्रमांचा (कृती) उपयोग लिहा.

[3810] – 206

M.S.W. Semester – II Examination, 2010
SOCIAL WORK
MPSW – I : The Field of Medical and Psychiatric Social Work
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in bracket indicate marks.*

- I. Answer **any one** in **500** words. **(20)**
- 1) Discuss in detail social worker's role in preventive and social medicine department of general hospital.
 - 2) Write in detail evolution of psychiatric social work in west and in India.
- II. Answer **any one** in **500** words. **(20)**
- 1) Describe in detail the services required for the physically and mentally challenged and social worker's role in providing it through special school and sheltered workshop.
 - 2) Write in detail the need of child guidance clinic, problems handled at the clinic, team working and approaches of treatment.
- III. Answer **any two** in **250** words. **(20)**
- 1) Skills required in medical and psychiatric social work field
 - 2) Any two techniques with examples
 - 3) Health camp
 - 4) Community health centre.
- IV. Answer **any four** in **100** words : **(20)**
- 1) Eye bank
 - 2) Social worker in blood bank
 - 3) Telephonic counselling
 - 4) Palliative care
 - 5) Networking
 - 6) Specific disease hospital.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावा.

१. खालीलपैकी एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) सर्वसामान्य रुग्णालयातील प्रतिबंधात्मक व सामाजिक औषधोपचार विभागातील समाजकार्यकर्त्यांच्या कार्याची सविस्तर चर्चा करा.
- २) मानसोपचारीय समाजकार्याची पाश्चिमात्य राष्ट्र व भारतातील उत्क्रांती याबाबत सविस्तरपणे लिहा.
२. खालीलपैकी एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) शारीरिक व मानसिक दृष्ट्या अपंग व्यक्तीसाठी लागणाऱ्या सेवांबद्दल सांगून या सेवा विशेष शाळा व सुरक्षित कार्यशाळे मार्फत कशा पुरविल्या जातात त्यामध्ये समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका काय असते ते वर्णन करा.
- २) बालमार्गदर्शन केंद्राची गरज स्पष्ट करून येथे कोणत्या समस्या हाताळल्या जातात, कोणत्या व्यावसायिकांची team संघ येथे कोणत्या कार्यप्रणालीने कार्य करतात ते सांगा.
३. खालीलपैकी दोनांचे २५० शब्दांत उत्तर लिहा : (२०)
- १) वैद्यकीय व मानसोपचारीय समाजकार्याच्या क्षेत्रात आवश्यक कौशल्ये
- २) कोणतीही दोन तंत्रे सोदाहरण सांगा
- ३) आरोग्य शिबिर
- ४) वसतीतील आरोग्य केंद्र.
४. खालीलपैकी चारांची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) नेत्र पेढी
- २) रक्तपेढीतील समाजकार्यकर्ता
- ३) दूरध्वनीवरील समुपदेशन
- ४) पॅलिएटिव्ह केअर
- ५) संपर्कजाळे
- ६) विशिष्ट आजारासाठीचे रुग्णालय.

[3810] – 208

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIAL WORK (2008 Pattern)
URCD-I : Urban, Rural and Tribal Social Systems and Issues

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) Attempt **all** questions.*

2) Figures in bracket indicate marks.

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Explain caste as a social institution.
 - 2) Discuss the impact of development of transport and communication on rural life.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Describe the changing patterns of urban families.
 - 2) Discuss in detail the characteristics of Indian tribal community.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Describe the changing relationship between tribal community and forest.
 - 2) Discuss the impact of merging fringe villages on rural community.
 - 3) Discuss on socio-economic implications of global city.
 - 4) Write a note on waste management and sanitation in urban city.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Forest eviction
 - 2) Special economic zone
 - 3) Unconventional energy sources
 - 4) Regionalism
 - 5) Malls and commercial complexes
 - 6) Health care services in rural area.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक .
२) कंसातील आकडे गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रत ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) 'जात' ही एक सामाजिक संस्था स्पष्ट करा.
२) दळणवळण आणि संज्ञापनाच्या विकासाचा ग्रामीण जीवनावर झालेल्या परिणामाची चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) शहरी कुटुंबाचे बदलते स्वरूप विशद करा.
२) भारतीय आदिवासी समुदायाचे वैशिष्ट्ये सविस्तर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) आदिवासी समुदाय आणि जंगल यांच्यामधील बदलते संबंध विशद करा.
२) शहरामध्ये नव्याने समाविष्ट केलेल्या गावांचा ग्रामीण समुदायावर झालेल्या परिणामांची चर्चा करा.
३) विश्व शहर/जागतिक शहराचे सामाजिक-आर्थिक परिणाम यावर चर्चा करा.
४) शहरामधील कचरा व्यवस्थापन आणि स्वच्छता यावर टीप लिहा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) जंगलापासून दूर लोटणे (फॉरॅस्ट इन्हीक्शन)
२) विशेष आर्थिक क्षेत्र
३) अपारंपारिक उर्जा साधने
४) प्रांतवाद
५) माल्स आणि व्यापारी संकुले
६) ग्रामीण भागातील आरोग्य काळजी सेवा.

[3810] – 209

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIAL WORK
URCD – II : Governance and Community Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. :1) Attempt **all** questions.
2) Figures in **bracket** indicate **marks**.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Explain the role of various national level committees in the evolution of Panchayat Raj Institution.
 - 2) Take a critical review of 74th Constitutional Amendment.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Explain the State Governments relation with Urban Local Self Government.
 - 2) Discuss the power and functions of Panchayat Raj Institution.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Discuss the history of Urban Local Self Government.
 - 2) Describe the difference between Municipal Council and Municipal Corporation.
 - 3) Explain the autonomy of Panchayat Raj Institution.
 - 4) Discuss the obligatory functions of Municipal Corporation.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Power of Municipal Commissioner
 - 2) Importance of Gram Sabha
 - 3) Citizen's participation in governance
 - 4) Power and functions of Standing Committee
 - 5) Characteristics of Good Governance
 - 6) Objectives of democratic decentralization.

P.T.O.

मराठी रूपांतर
समाजकार्य

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) पंचायत राज संस्थेच्या निर्मितीसाठी राष्ट्रीय पातळीवर गठीत केलेल्या विविध समित्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- २) ७४ च्या घटना दुरुस्तीचा टीकात्मक आढावा घ्या.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) स्थानिक स्वराज्य संस्थेबरोबर राज्य-शासनाचे संबंध स्पष्ट करा.
- २) पंचायत राज संस्थेचे अधिकार आणि कार्य यावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) 'नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेचा इतिहास यावर चर्चा करा.
- २) महानगर पालिका आणि नगर परिषद यातील फरक सांगा.
- ३) पंचायत राज संस्थेचे स्वातंत्र्य स्पष्ट करा.
- ४) महानगर पालिकेचे कायद्याने बंधनकारक असलेले कार्ये यावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) महानगर पालिकेच्या आयुक्ताचे अधिकार
- २) ग्रामसभेचे महत्त्व
- ३) शासनप्रणालीत नागरीकांचा सहभाग
- ४) स्टॅन्डींग कमिटीचे अधिकार व कार्य
- ५) चांगल्या शासनप्रणालीचे वैशिष्ट्ये
- ६) लोकशाही विकेंद्रीकरणाचे उद्दिष्टे.

[3810] – 21

M.S.W. Term End Examination, 2010
SOCIAL WORK
FCW – VI : Institutional Management and Administration

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any seven** of the following in **20** words **each** : **(14)**

Define :

- 1) Social Welfare Institution.
- 2) Concept of POSDCORB.
- 3) Training.
- 4) Society.
- 5) Rehabilitation.
- 6) Transfer of inmate.
- 7) Supervision.
- 8) Induction.
- 9) Non-institutional services.
- 10) Social Welfare Administration.

2. Answer **any two** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) State the salient features of Bombay Public Trust Act, 1950.
- 2) State the procedure of admission of children in an institution.
- 3) State the characteristics and functions of Welfare Institutions in Society.
- 4) State the importance of Management of Institution.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words **each** : (18)

- 1) Explain in detail admission, transfer and discharge of inmate in any Institution.
- 2) Examine the importance of applying the principles of administration.
- 3) Examine the duties and functions of the members of the governing body of residential care institution.
- 4) Explain in detail recruitment and staff development.
- 5) Explain in detail legal aspects concerning with Institutional Care.

4. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : (20)

- 1) Critically examine non-institutional and institutional services specially for women and children.
- 2) Critically examine the application of Administration principles in any residential institution.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक .
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे २० शब्दात लिहा : (१४)

व्याख्या द्या.

- १) समाज कल्याण संस्था
- २) POSDCORB ची संकल्पना
- ३) प्रशिक्षण
- ४) समाज
- ५) पुनर्वसन
- ६) लाभार्थीची बदली (संस्थांतर्गत)
- ७) पर्यवेक्षण
- ८) कामाची ओळख (Induction)
- ९) संस्था बाह्य काळजी
- १०) समाज कल्याण प्रशासन.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दात लिहा : (८)
- १) बॉम्बे पब्लिक ट्रस्ट कायदा, १९५० मधील मुख्य तरतूदी लिहा.
 - २) कोणत्याही एका संस्थेतील मुलांचा प्रवेश प्रक्रियेविषयी लिहा.
 - ३) समाजातील कल्याणकारी संस्थांची वैशिष्ट्ये व कार्ये लिहा.
 - ४) संस्थेमधील व्यवस्थापनाचे महत्त्व सांगा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे १५० शब्दात लिहा : (१८)
- १) संस्थेमधील लाभार्थींच्या प्रवेश, बदली, discharge याबाबत सविस्तर लिहा.
 - २) प्रशासनाच्या तत्वांचा अवलंब आणि त्याचे महत्त्व मांडा.
 - ३) निवासी संस्थामधील व्यवस्थापन मंडळावरील सदस्यांच्या जबाबदाऱ्या व कार्ये याचे परीक्षण करा.
 - ४) कर्मचारी विकास आणि भरती सविस्तर वर्णन करा.
 - ५) संस्थांतर्गत कायदेशीर बाबींच्या बाबत सविस्तर लिहा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) मुले आणि स्त्रिया यांच्या बाबत असणाऱ्या संस्थांतर्गत व संस्था बाह्य सेवांचे टीकात्मक परीक्षण करा.
 - २) कोणत्याही निवासी संस्थेमधे केल्या जाणाऱ्या प्रशासनाच्या तत्वांचे टीकात्मक परीक्षण करा.

[3810] – 210

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIAL WORK
HRM-I : Fundamentals of Management
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) Attempt all questions.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) What is management ? Discuss how it is a profession.
 - 2) Discuss the contributions made by Henry Fayol to the management science.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Define planning. Discuss the process and types planning.
 - 2) Discuss the process of communication. Explain different types of communication.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
- 1) Explain types of control.
 - 2) Why do employees resist change ?
 - 3) Write a note on social audit.
 - 4) Define delegation. Discuss its importance in time management.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words : **(20)**
- 1) Skills of ay effective manager.
 - 2) Explain line department with suitable examples.
 - 3) Non verbal communication. Discuss.
 - 4) Explain principles of co-ordination.
 - 5) Types of control- Explain.
 - 6) Types of planning - Explain.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : (20)
- 1) व्यवस्थापन म्हणजे काय ? व्यवस्थापन हे व्यावसाय कसे आहे ? चर्चा करा.
 - 2) हेन्री फॅयॉल यांनी व्यवस्थापन शास्त्रास दिलेल्या योगदानाची चर्चा करा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : (20)
- 1) नियोजनाची व्याख्या लिहा. नियोजनाची प्रक्रिया व त्याचे प्रकारांची चर्चा करा.
 - 2) संप्रेषण प्रक्रियेची चर्चा करा. संप्रेषणाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर 250 शब्दात लिहा : (20)
- 1) नियंत्रणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - 2) कर्मचारी बदलास विरोध का करतात ?
 - 3) सामाजिक परीक्षण - टिप्पणी लिहा.
 - 4) अधिकार सुपूर्द करणे - व्याख्या लिहा. वेळेचे व्यवस्थापनात त्याच्या महत्वांची चर्चा करा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तर 100 शब्दात लिहा : (20)
- 1) व्यावस्थापकाचे परिणामकारक कौशल्याची चर्चा करा.
 - 2) “लाईन डिपार्टमेंट” ही संकल्पना योग्य उदहरणासह स्पष्ट करा.
 - 3) “अशाब्दिक संप्रेषण” - चर्चा करा.
 - 4) समन्वयाची तत्वे स्पष्ट करा.
 - 5) नियंत्रणाचे प्रकार - स्पष्ट करा.
 - 6) नियोजनाचे प्रकार - स्पष्ट करा.

[3810] – 211

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIAL WORK (New)
HRM II : Employee Welfare
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) Attempt all questions.

*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

I. Answer **any one** of the following in **500** words: **(20)**

- 1) Define labour welfare and discuss the approaches to labour welfare.
- 2) Write detail note on programmes and strategies for enriching quality of work life.

II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**

- 1) Discuss briefly the role of safety officer and labour welfare officer in case of prevention and rehabilitation of industrial disasters.
- 2) Discuss the structure and functions of Maharashtra Labour Welfare Board. Critically examine the work of board.

III. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**

- 1) Describe the procedure of recording and reporting accidents.
- 2) Discuss labour welfare as a management philosophy.
- 3) Write a note on occupational disease.
- 4) Write duties and responsibilities of safety officer.

P.T.O.

IV. Answer **any four** of the following in **100** words : (20)

- 1) Goals of workers education.
- 2) Objectives of Labour Welfare.
- 3) Safety provisions in Mines.
- 4) Role of Government in disaster management.
- 5) Extra-mural welfare facilities.
- 6) Nature and types of health hazards in industries.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक .

2) मूळ इंग्रजी पत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा: (२०)

- १) कामगार कल्याण व्याख्या लिहा व त्याचे सिद्धांत (Approaches) स्पष्ट करा.
- २) कामाच्या ठिकाणातील जीवनाची उत्कृष्टता वाढविण्या-साठी राबविण्यात येणारे कार्यक्रम व रणनीति (strategies) यावर निबंध लिहा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)

- १) औद्योगिक आपत्तीच्या वेळी सेफ्टी ऑफीसर व कामगार कल्याण अधिकाऱ्यांची प्रतिबंधात्मक व पुर्नवसन या क्षेत्रातील भूमिका स्पष्ट करा.
- २) महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळाचा आराखडा व त्यांची कार्ये स्पष्ट करा व मंडळाच्या कार्याचे टिकात्मक परीक्षण करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) अपघातांची नोंदणी व अहवाल प्रक्रिया यावर टिप लिहा.
 - २) व्यवस्थापनाचे तत्वज्ञान म्हणून श्रमकल्याण यावर चर्चा करा.
 - ३) औद्योगिक आजार यावर टिप लिहा.
 - ४) सेफ्टी ऑफीसरच्या जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची १०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) कामगार शिक्षणाचे ध्येय.
 - २) कामगार कल्याणाची उद्दीष्ट्ये.
 - ३) खाणीतील सुरक्षा उपायांची यादी.
 - ४) शासनाची औद्योगिक आपत्तीमधील भूमिका.
 - ५) कारखान्यामधील बाह्यस्त कल्याणकारी सुविधा.
 - ६) उद्योग क्षेत्रातील आरोग्यातील धोक्यांचे स्वरूप व प्रकार.

[3810] – 212

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TW – I : TRIBAL SOCIAL SYSTEM
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.

ii) Figures in bracket indicate marks.

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, 'Demographic distribution of Tribes in India'.
 - 2) Write an essay on, 'Tribal Society'.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, 'Exploitation of Tribals'.
 - 2) Write an essay on, 'Political System of Tribals'.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Describe the characteristics of Tribals.
 - 2) Discuss the components of Tribal culture.
 - 3) Discuss the goods exchange method among tribals.
 - 4) Discuss the tribal and non-tribal cooperation.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Concept of Tribe
 - 2) Women status in Tribals
 - 3) Nature of Tribal culture
 - 4) Clan organization
 - 5) Forest goods
 - 6) Forest Economy.

P.T.O.

मराठी रूपांतर
समाजकार्य

सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावि.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) 'आदिवासी जमातींचे लोकसंख्येनुसार विस्तार' निबंध लिहा.
 - 2) 'आदिवासी समाज' – निबंध लिहा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) 'आदिवासींचे शोषण' – निबंध लिहा.
 - 2) 'आदिवासींची राजकीय व्यवस्था' – निबंध लिहा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (20)
- 1) आदिवासींची वैशिष्टे वर्णन करा.
 - 2) आदिवासी संस्कृतीचे घटक यावर चर्चा करा.
 - 3) आदिवासींच्या वस्तुविनिमय पद्धतीवर चर्चा करा.
 - 4) आदिवासी व बिगर आदिवासी यातील सहकार्य यावर चर्चा करा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) आदिवासी संकल्पना
 - 2) आदिवासींमध्ये स्त्रीयांचा दर्जा
 - 3) आदिवासी संस्कृतीचे स्वरूप
 - 4) वंश संस्था
 - 5) जंगल वस्तु
 - 6) वन अर्थव्यवस्था.

[3810] – 213

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TW-II : Problems of Tribal Society
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
*ii) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, 'Economic challenges among Tribals'.
 - 2) Write an essay on, 'Problems of Tribal women'.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, 'Infrastructural problems in tribal area.
 - 2) Write an essay on, 'challenges of retention of tribal culture.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Discuss the tribal power structure.
 - 2) Discuss the traditional health practices among the tribals.
 - 3) Discuss the impact of 73rd Amendment in Tribal woman.
 - 4) Discuss the problem of migration among the tribals.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Causes of social problems
 - 2) Anemia
 - 3) Minor forest product
 - 4) I.C.D.S.
 - 5) Recreation and tribals
 - 6) Tribal culture.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) 'आदिवासीसमोरील आर्थिक आव्हाने' – निबंध लिहा.
 - 2) 'आदिवासी स्त्रीच्या समस्या' – निबंध लिहा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) 'पायाभूत सेवासुविधांची आदिवासी भागात समस्या' – निबंध लिहा.
 - 2) 'आदिवासी संस्कृती टिकवण्यासाठीची आव्हाने' – निबंध लिहा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (20)
- 1) 'आदिवासींची सत्ता रचना यावर चर्चा करा.
 - 2) 'आदिवासींमधील पारंपारिक आरोग्य उपचार यावर चर्चा करा.
 - 3) 'आदिवासी स्त्रियांवर ७३ व्या घटना दुरुस्तीचा प्रभाव यावर चर्चा करा.
 - 4) 'आदिवासींमधील स्थलांतराची समस्या' यावर चर्चा करा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी २०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) सामाजिक समस्यांची कारणे.
 - 2) अशक्तपणा.
 - 3) जंगलातील किरकोळ उत्पादने.
 - 4) आय्.सी.डी.एस्.
 - 5) करमणूक व आदिवासी.
 - 6) आदिवासी संस्कृती.

[3810] – 3

M.S.W. Term End Examination, 2010
SOCIAL WORK

G-III Methods of Social Work – II – Working with Groups

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures in bracket indicate marks.

1. Answer **any 7** of the following in **20** words each. **(14)**
 - i) Define Leader.
 - ii) Define Primary group.
 - iii) Meaning of Orientation.
 - iv) Define Group.
 - v) State different groups in Hospital set up.
 - vi) Define Closed Group.
 - vii) Meaning of Therapeutic group.
 - viii) Define Programme.
 - ix) Meaning of Guided Group Interaction.
 - x) Define Treatment.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words each. **(8)**
 - i) State the values of group work.
 - ii) State the characteristics of closed group.
 - iii) Discuss the role of a new member in established group.
 - iv) Explain the criteria used for selection of members in group.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words each. **(8)**
 - i) Describe the group work process.
 - ii) Discuss the group work practice in residential institutions.
 - iii) Discuss any two principles of social group work.
 - iv) Differentiate the primary and secondary group.
 - v) Discuss the use and importance of programme in group work practice.

4. Answer **any one** of the following in **500** words each. **(20)**
 - i) Discuss in detail, 'The role of group worker'.
 - ii) Write an essay on, 'Skills in Group Work'

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) कंसातील अंक गुण दर्शावितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा. (१४)
- नेता - व्याख्या द्या.
 - प्राथमिक गट - व्याख्या द्या.
 - परिस्थितीची पूर्ण ओळख - अर्थ सांगा.
 - गट - व्याख्या द्या.
 - इस्पितळातील विविध गट सांगा.
 - बंद गट - व्याख्या द्या.
 - उपचारात्मक गट - अर्थ सांगा.
 - कार्यक्रम - व्याख्या द्या.
 - मार्गदर्शनाखाली गटाची देवाणघेवाण - अर्थ सांगा.
 - उपचार - व्याख्या द्या.
२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा. (८)
- गटकार्याची मूल्ये विशद करा.
 - बंद गटाची वैशिष्ट्ये विशद करा.
 - प्रस्थापित गटात नवीन सभासदाची भूमिका यावर चर्चा करा.
 - गटातील सदस्य निवडीचे निकष स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा. (१८)
- गटकार्य प्रक्रियेचे वर्णन करा.
 - निवासी संस्थेतील गटकार्य - यावर चर्चा करा.
 - गटकार्याच्या कोणत्याही दोन तत्वांवर चर्चा करा.
 - प्राथमिक गट व दुय्यम गट यातील फरक स्पष्ट करा.
 - गटकार्यात कार्यक्रमाचा वापर व महत्त्व यावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. (२०)
- गटकार्यकर्त्याची भूमिका सविस्तर चर्चा करा.
 - “गटकार्यातील कौशल्ये” - निबंध लिहा.

[3810] – 303

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIAL WORK
FCW – III : Womens Issues, Development and Empowerment
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

Instructions : 1) All questions are compulsory.

2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the economic status of women and its changing situation in Globalization era.
 - 2) Describe the status of women in family with references to roles, responsibilities and decision-making.

2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the various efforts of NGO's for women development after the decade for women.
 - 2) "Gender is dynamic". Explain with illustrations.

3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) "Who will roll Chapatis" - a question arised after 73rd and 74th amendment - Comment.
 - 2) Discuss the efforts and contributions of Dr. Baba Saheb Ambedkar for women empowerment.

P.T.O.

- 3) Explain the situation of rights guaranteed under Constitution in relation to women.
- 4) Describe the difference between divorce and desertion, and its impact on women.

4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)

- 1) Declining sex ratio due to feticide
- 2) Provisions of Vishakha Judgement
- 3) Concept of “Domestic violence” in Act of 2005
- 4) Contributions of Mahatma and Savitribai Phule.
- 5) Importance of provision of “In camera proceedings” under Family Court Act.
- 6) Reasons of malnutrition among girls.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.*

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)

- १) “महिलांचे आर्थिक स्थान व जागतिक करणाच्या पर्वात त्याचे बदलते स्वरूप”. चर्चा करा.
- २) “विविध भूमिका, जबाबदाऱ्या व निर्णय घेण्या संबंधीत महिलांचे कुटुंबातील स्थान” वर्णन करा.

२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) “महिला दशकानंतर, विविध स्वयंसेवी संस्थांचे महिला विकासाचे प्रयत्न”. चर्चा करा.
 - २) “लिंगभाव हा गतीशील आहे”. उदाहरणासहीत स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) ७३च्या व ७४ च्या घटना तरतूदीनंतर निर्माण झालेला” चपाती कोण लाटणार ? ह्या प्रश्नावर टिप्पणी करा.
 - २) महिला सशक्तीकरण साठीचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे प्रयत्न व योगदान” चर्चा करा.
 - ३) संविधानांतर्गत महिलांना देण्यात आलेल्या हक्कांची सध्या परिस्थिती स्पष्ट करा.
 - ४) घटस्फोट व परित्याग ह्यातील फरक सांगून त्याचा महिलांवर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा. (२०)
- १) भ्रूणहत्येमुळे धसरते लिंग प्रमाण
 - २) “विशाखा निर्णयाच्या तरतूदी
 - ३) २००५ च्या कायद्यानुसार “कौटुंबिक हिंसाचाराची” संकल्पना.
 - ४) महात्मा आणि सावित्रीबाई फुलांचे योगदान.
 - ५) कौटुंबिक न्यायालय कायद्यातील “इन-कॅमेरा” पद्धतीचे महत्व.
 - ६) मुलींमधील कुपोषणाची कारणे.

[3810] – 305

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIAL WORK
FCW-V : Youth and Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) Attempt all questions.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : **(20)**
- 1) Define the concept of youth and state its characteristics.
 - 2) Describe political movements of youth in India.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : **(20)**
- 1) Describe various activities run by student welfare centres at University and College level.
 - 2) Write an essay on 'changing life style among youth'.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Write a note on 'violence and crime' among youth.
 - 2) Describe the role of student youth.
 - 3) Explain the characteristics of tribal youth.
 - 4) Discuss 'An addiction is a problem of youth.'
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Youth Hostels
 - 2) CBOs
 - 3) YMCA
 - 4) NSS
 - 5) HRD
 - 6) Class

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलप्रश्नांपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
१) 'युवक' संकल्पना स्पष्ट करा व युवकांची वैशिष्ट्ये लिहा.
२) भारतातील युवकांच्या राजकीय चळवळी विशद करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
१) विद्यापीठ व महाविद्यालयीन स्तरावर विद्यार्थी कल्याण केंद्राद्वारा राबविण्यात येणारे कार्यक्रम विशद करा.
२) 'युवका मधील बदलती जीवनशैली' यावर निबंध लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे द्या : (२०)
१) युवकांच्या मध्ये वाढत जाणारी हिंसा व गुन्हेगारी यावर टिप्पणी लिहा.
२) विद्यार्थी युवकाची भूमिका विशद करा.
३) आदिवासी युवकांची वैशिष्ट्ये सांगा.
४) व्यसनाधिनता युवकांची एक समस्या - चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दांत उत्तरे द्या : (२०)
१) युथ हॉस्टेल्स
२) सी.बी.ओ.
३) वाय.एम.सी.ए.
४) एन.एस.एस. (राष्ट्रीय सेवा योजना)
५) एच.आर.डी. (मानवी संसाधन विकास)
६) वर्ग.

[3810] – 306

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
MPSW – III : PSYCHIATRIC INFORMATION IN CHILD AND
ADULT PSYCHIATRY
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks: 80

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - i) Write a detail account of Bipolar I Mood Disorder.
 - ii) Discuss in detail - 'Autism' and state the main difference between Autism and Asperger's syndrome.

2. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - i) Enumerate the various Anxiety disorders and discuss in detail - Panic disorder.
 - ii) Discuss in detail Persistent Delusional Disorder.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**
 - i) Write a note on 'Kleptomania'.
 - ii) Discuss 'Seasonal Affective Disorder' and state the main treatment modality.
 - iii) Write a note on 'Alcohol Dependence'.
 - iv) Discuss 'Conversion Disorder'.

4. Answer **any four** in **100** words **each** : **(20)**
 - i) Define 'Delusion' and explain 'Passivity Phenomenon'.
 - ii) Write briefly on dissociative fugue.
 - iii) Discuss-Clerambault's syndrome.
 - iv) Write a note on 'Elimination Disorders'.
 - v) Discuss in brief 'Post Psychotic Depression'.
 - vi) State the difference between delirium and dementia.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) बायपोलर १ मूड डिसऑर्डर –सविस्तर लिहा.
- २) ऑटिझम् – सविस्तर चर्चा करा व ऑटिझम् आणि अॅसपजर्स सिन्ड्रोम् यातील मुख्य फरक सांगा.
२. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) विविध प्रकारच्या चिंता विकृती सांगा व 'घबराट विकृती' यावर सविस्तर चर्चा करा.
- २) 'सतत भ्रांती विकृती' –सविस्तर चर्चा करा.
३. कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येक २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) क्लेप्टोमेनिया –टीप लिहा.
- २) सिझनल अॅफेक्टिव डिसऑर्डर –चर्चा करा व मुख्य उपचार पद्धती स्पष्ट करा.
- ३) 'मद्य अधीनता' टीप लिहा.
- ४) कनव्हर्जन डिसऑर्डर – चर्चा करा.
४. कोणत्याही ४ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) भ्रांती-व्याख्या लिहा व पॉसिव्हिटी फेनॉमेना स्पष्ट करा.
- २) 'डिसोसिएटीव्ह फ्युग' –थोडक्यात लिहा.
- ३) क्लेरामबॉल्टस् सिन्ड्रोम – चर्चा करा.
- ४) एलिमिनेशन डिसऑर्डर्स – टीप लिहा.
- ५) पोस्ट सायकॉटिक डीप्रेसन-थोडक्यात चर्चा करा.
- ६) डेलिरीअम आणि डिमेन्शीया यातील फरक स्पष्ट करा.

[3810] – 308

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
MPSW – V : PSYCHO-SOCIAL ASPECTS OF SICKNESS, CARE AND
REHABILITATION
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : 1) Attempt all questions.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - i) Discuss the three phases of long term illness and the tasks of social worker during these phases.
 - ii) Discuss the attitudes of the society towards the differently abled and explain the concepts of 'Integration' and 'Inclusion'.
2. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - i) Discuss major and minor surgeries and the role of social worker in a surgical ward.
 - ii) Bring out the difference between 'Slow Learner' and 'Learning Disabled' and the attitudes of parents towards them.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**
 - i) State the socio-economic implications of orthopaedic handicap.
 - ii) Bring out the areas of education to a tuberculosis patient and his family.
 - iii) "Religion and culture play an important role in forming health attitudes" - Discuss.
 - iv) Discuss the merits and demerits of Copper T and Condom and state the misconceptions associated with them.
4. Answer **any 4** in **100** words **each** : **(20)**
 - i) State the modifiable and non modifiable risk factors of life style diseases.
 - ii) State the areas of intervention in a patient with negative symptoms of Schizophrenia.
 - iii) State the pre-natal causes of congenital disabilities which can be prevented if parents are made aware of them.
 - iv) Bring out the difference between a hysterical and an epileptic seizure.
 - v) State the commonly experienced physical and psychological symptoms by menopausal women.
 - vi) Explain the consequences of breach in confidentiality in cases of HIV infected.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) प्रदीर्घ कालावधीच्या आजाराचे तीन टप्पे व त्यावेळेस वैद्यकीय समाज कार्यकर्त्यांने करावयाचे काम यावर चर्चा करा.
- २) समाजाचा अपंगांकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन यावर चर्चा करा व 'एकात्मता' आणि 'समावेश' या संकल्पना स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) मोठ्या आणि छोट्या शस्त्रक्रिया यावर चर्चा करून शस्त्रक्रिया विभागातील समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- २) 'गती मंद' आणि 'शिकण्यास असमर्थ' यातील फरक स्पष्ट करा व अशा मुलांच्या पालकांचा त्यांच्या कडे पाहण्याचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) अस्थिव्यंगाचे आर्थिक-सामाजिक परिणाम स्पष्ट करा.
- २) क्षय रुग्ण व त्याच्या कुटुंबाला क्षय रोगाविषयी देण्यात येणारे आरोग्य शिक्षणाचे घटक स्पष्ट करा.
- ३) आरोग्याविषयीचा दृष्टिकोन घडवण्यात धर्म आणि संस्कृती यांची महत्त्वाची भूमिका असते - चर्चा करा.
- ४) तांबी व निरोध यांचे गुणावगुण व दोन्हीशी निगडीत गैरसमज स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) जीवनशैली आजारांमधील बदल करतायेणारे व बदल न करता येणारे घटक स्पष्ट करा.
- २) छिन्नमनस्कता आजाराने ग्रस्त रुग्णातील नकारात्मक लक्षणे कमी करण्यासाठी कसा हस्तक्षेप करावा ते स्पष्ट करा.
- ३) पालकांमधे जाणीव निर्माण करून जन्मतः येणाऱ्या अपंगत्वाचे प्रतिबंध करता येतील असे प्रसुतीपूर्व कारक स्पष्ट करा.
- ४) भावनांचा उद्रेक आणि अपस्मार यामुळे येणाऱ्या झटक्यांमधील फरक स्पष्ट करा.
- ५) रजोनिवृत्ती कालावधीत सर्वसाधारणपणे स्त्रीया अनुभवतात ती शारीरिक व मानसिक लक्षणे स्पष्ट करा.
- ६) एच्. आय.व्ही. च्या अशीलाच्या बाबतीत गुप्तता न पाळल्यास होणारे परिणाम स्पष्ट करा.

[3810] – 311

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010

SOCIAL WORK

**URCD-V : Government and Voluntary Agencies for Rural, Urban and Tribal Development
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in **bracket** indicate **marks**.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words. **(20)**
- 1) Critically review voluntary efforts in urban development since independence.
 - 2) Write an essay on 'People's Participation in Programme Planning'.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Describe the Govt. administrative structure and agencies for Tribal Development at National, State, District and Local levels.
 - 2) Take a review of drinking water and sanitation programme in urban and rural areas in recent years.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words each : **(20)**
- 1) Review programme of DWACRA.
 - 2) Scope and content of TRYSEM.
 - 3) Importance of Jawaharlal Nehru Urban Renewal Mission.
 - 4) Problems of urban housing.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words each : **(20)**
- 1) Urban unemployment.
 - 2) Watershed development programme.
 - 3) Integrated Tribal Development Programme.
 - 4) Joint Forest Management.
 - 5) Social development and voluntary organisations.
 - 6) Leadership development in urban slums.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) स्वातंत्र्योत्तर काळात सेवाभावी संस्थाने नागरी विकासाकरिता केलेले प्रयत्नांवर समीक्षात्मक टीका करा.
 - २) निबंध लिहा 'कार्यक्रम नियोजनामध्ये लोक सहभाग'.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) राष्ट्रीय, राज्य, जिल्हा आणि स्थानिक पातळीवरचे आदिवासी विकास करिता शासकीय प्रशासनिक रचना व संस्थांचे वर्णन करा.
 - २) हालीचे काळात नागरी व ग्रामीण भागात दिव्याचे पाणी व स्वच्छता कार्यक्रमा वा प्रकाश टाका.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) DWACRA कार्यक्रमावर प्रकाश टाका.
 - २) TRYSEM कार्यक्रमाची व्याप्ती व स्वरूप स्पष्ट करा.
 - ३) ज्वाहरलाल नेहरु नागरी पुनर्निर्माण मोहिम-महत्त्व स्पष्ट करा.
 - ४) नागरी भागात गृह निर्माण समाचा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) नागरी बेराजगारी
 - २) पानलोट क्षेत्र विकास कार्यक्रम
 - ३) एकात्मिक आदिवासी विकास कार्यक्रम
 - ४) संयुक्त वन प्रबंधन
 - ५) सामाजिक विकास आणि सेवाभावी संस्था
 - ६) नागरी वस्तीयामध्ये नेतृत्व विकास.

[3810] – 312

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIAL WORK
HRM – III : Labour Legislation
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

Instructions : 1) Attempt all questions.

2) Figures in bracket indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words. **(20)**
 - 1) Define industry and industrial dispute. State the provisions related to lay-off, retrenchment and closure.
 - 2) Describe the historical development of labour legislation in India and current status of labour laws.

2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Define social security and discuss the salient features of Maternity Benefit Act, 1961.
 - 2) Explain in detail the provisions under Employee's Pension Scheme, 1995.

3. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
 - 1) Procedure for certification of Standing order.
 - 2) Rights of Registered trade union.
 - 3) Authorised deductions under Payment of Wages Act, 1936.
 - 4) Set on and set off of Allocable surplus.

4. Answer **any four** of the following in **100** words : **(20)**
 - 1) Fixation and revision of minimum rates of wages.
 - 2) Duties of labour welfare officer.
 - 3) Notice of change under ID Act, 1947.
 - 4) Voluntary arbitration.
 - 5) Working hours for adult workers
 - 6) Provision of health and welfare under Plantation Act, 1951.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाच ग्राह्य धरावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) उद्योग व औद्योगिक कलह यांची व्याख्या लिहा. ले-ऑफ, कामगार-कपात व ताळेबंदी यासंबंधीच्या तरतूदी स्पष्ट करा.
- २) कामगार कायदांचा भारतातील ऐतिहासिक विकास स्पष्ट करा. सद्यपरिस्थितीत कामगार कायदांची स्थिती यावर चर्चा करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) सामाजिक सुरक्षितता-व्याख्या लिहा. मातृत्व लाभ कायदा, १९६१. या कायदाची ठळक वैशिष्ट्ये लिहा.
- २) पेन्शन स्कीम (Employee's Pension Scheme, 1995) १९९५ मधील तरतूदींची सविस्तरपणे चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) स्टँडिंग ऑर्डर कायदानुसार सर्टिफिकेशनची प्रक्रिया.
- २) नोंदणीकृत कामगार संघटनांचे अधिकार
- ३) पेमेंट ऑफ वेजेस अॅक्ट, १९३६ अंतर्गत अधिकृत पगार कपात.
- ४) सेट ऑन आणि सेट ऑफ ऑफ अॅलोकेबल सरप्लस.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) किमान वेतन कायदा अंतर्गत किमान वेतनाचे दर ठरविणे व त्याची उजळणी करणे.
- २) कामगार कल्याण अधिकाऱ्याची जबाबदारी
- ३) औद्योगिक कलह कायदा अंतर्गत बदलाची सूचना.
- ४) ऐच्छिक मध्यस्थी (Voluntary Arbitration)
- ५) प्रौढ कामगारांचे कामाचे तास.
- ६) आरोग्य व कल्याणाच्या सुविधा (Plantation Act).

[3810] – 313

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIAL WORK
HRM – IV : Human Resource and Personnel Management
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in **bracket** indicate **marks**.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** Words. **(20)**
- 1) Discuss the nature, scope and principles of personnel management.
 - 2) Write an essay on “Hawthorne Studies”.
- II. Answer **any one** of the following in **500** Words. **(20)**
- 1) Discuss the frame-work of human resource planning.
 - 2) Explain the structure and functions of personnel management.
- III. Answer **any two** of the following in **250** Words. **(20)**
- 1) Discuss the internal factors affecting recruitment.
 - 2) Write the importance of job analysis.
 - 3) Explain the salient features of promotions.
 - 4) Write the various steps in selection process.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** Words. **(20)**
- 1) Format and contents of salary slip – Write a note.
 - 2) Draft a sample of rejection letter.
 - 3) Write a note on : method of computing D.A.
 - 4) Prepare an outline of induction programme for apprentice trainees.
 - 5) List out the core competencies of HR manager.
 - 6) Write a policy on ‘safety’.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाच ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
१) कर्मचारी व्यवस्थापनेचे स्वरूप, व्याप्ती व तत्त्वे यांची चर्चा करा.
२) हॉथरोन अभ्यास : निबंध लिहा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
१) मानव संसाधन नियोजनाच्या आराखड्याची चर्चा करा.
२) कर्मचारी व्यवस्थापनेची रचना व कार्य स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा. (२०)
१) भरती प्रक्रियेमध्ये परिणाम करणाऱ्या आंतरिक घटकांची चर्चा करा.
२) कार्य विश्लेषणाची चर्चा करा.
३) बढती प्रक्रियेची खास वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
४) निवड प्रक्रियेच्या विविध पायऱ्या स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा. (२०)
१) वेतन पावतीचा नमूना व त्यातील घटक – टीप लिहा.
२) निवड करण्याकरिता असमर्थता दर्शविणारे पत्र करा.
३) महागाई भत्ता प्रक्रिया – टीप लिहा.
४) शिकाऊ उमेदवारांकरीता ओळख कार्यक्रमाची रूपरेषा स्पष्ट करा.
५) मानव संसाधन व्यवस्थापकाच्या विशिष्ट क्षमतांची यादी करा.
६) सुरक्षितता धोरण लिहा.

[3810] – 317

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TWED –V : Environment Policy and Laws
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss on Pollution Control Acts and Regulations in India.
 - 2) Critically examine the contribution of G.O. and N.G.O. with special reference to the Environment development.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Explain the United Nations Conference on Environment development in Rio de Janeiro at Brazil.
 - 2) Discuss the different economic systems.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
- 1) Explain the Global Meeting on environment development in 1985.
 - 2) Discuss the impact of chemical industries on Environment.
 - 3) Explain the role of judiciary in protection of Environment.
 - 4) Discuss the various measures to protect threatened species.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Inland fisheries.
 - 2) Explain U.N.D.P.
 - 3) List out the International/National NGO working for environment
 - 4) State characteristics of human settlement.
 - 5) Explain ‘CAPART’.
 - 6) Role of Pollution Control Board.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवतात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

1. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : (20)
 - 1) भारतातील प्रदुषण नियंत्रण कायदे व नियम स्पष्ट करा.
 - 2) पर्यावरण विकासात शासकीय व स्वयंसेवी संस्थांच्या योगदानाचे टिकात्मक परीक्षण करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : (20)
 - 1) रियो दि. जानेरो, ब्राझील येथे संपन्न झालेल्या युनायटेड नेशन्सच्या जागतीक पर्यावरण विकास परीषद स्पष्ट करा.
 - 2) विविध अर्थव्यवस्थांवर चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तरे **250** शब्दात लिहा : (20)
 - 1) पर्यावरण विकासाची 1985 ची जागतीक बैठक स्पष्ट करा.
 - 2) रासायनिक उपयोगाचा पर्यावरणावर होणाऱ्या परिणामावर चर्चा करा.
 - 3) पर्यावरण संरक्षणात न्याय व्यवस्थेची भूमिका स्पष्ट करा.
 - 4) नष्ट होणाऱ्या प्रजातींच्या संरक्षण करणाऱ्या विविध उपायाची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे **100** शब्दात लिहा : (20)
 - 1) जमिनीवरील मासेमारी
 - 2) यु.एन.डि.पी. अर्थ स्पष्ट करा.
 - 3) पर्यावरण विषयक काम करणाऱ्या आंतरराष्ट्रीय/राष्ट्रीय संस्थांची यादी करा.
 - 4) मानवी वसाहतीची वैशिष्ट्ये लिहा.
 - 5) “कपार्ट” स्पष्ट करा.
 - 6) प्रदुषण नियंत्रण महामंडलाची भूमिका लिहा.

[3810] – 32

M.S.W. (Term-End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
CD – I : Problems of Rural and Urban Communities

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any 7** questions out of **10** questions in **20** words **each** : **(14)**
- 1) State the definition of poverty.
 - 2) State the types of unemployment.
 - 3) Explain the concept of rural credit system.
 - 4) Explain the meaning of class.
 - 5) Explain the meaning of migration.
 - 6) Explain the two major causes of illiteracy.
 - 7) State the meaning of individual disorganisation.
 - 8) Explain the meaning of sanitation.
 - 9) Explain the problem of health infrastructure in rural areas.
 - 10) State the meaning of politics.
2. Answer **any 2** questions out of **4** questions in **50** words **each** : **(8)**
- 1) State the need of employment generation in rural area.
 - 2) Explain the causes of individual disorganization.
 - 3) Discuss the rural health problems.
 - 4) Explain the problems of untouchability in rural areas.

P.T.O.

3. Answer **any 3** questions out of **5** questions in **150** words **each** : (18)

- 1) Explain the role of community worker in solving the problems of rural communities.
- 2) Highlight on the role of Banking in income generating programme in rural area.
- 3) Explain the factors responsible for family disorganisation in rural area.
- 4) State the definition of poverty and explain the impact of poverty on rural community life.
- 5) State the impact of superstition on rural communities.

4. Answer **any 1** question out of **2** questions in **500** words : (20)

- 1) Write an essay on “ Problems of below poverty line people and Government efforts”
- 2) Write a detail note on “Impact of politics on rural community life”.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दात उत्तरे लिहा. (१४)

- १) दारिद्र्याची व्याख्या करा.
- २) बेरोजगारीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ३) ग्रामीण पतसंस्थाची संकल्पना स्पष्ट करा.

- ४) वर्ग याचा अर्थ विशद करा.
 - ५) स्थलांतर याचा अर्थ विशद करा.
 - ६) निरक्षरतेची दोन प्रमुख कारणे विशद करा.
 - ७) व्यक्ती विघटनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
 - ८) स्वच्छता याचा अर्थ विशद करा.
 - ९) ग्रामीण भागातील पायाभूत सोयी सुविधांची समस्या विशद करा.
 - १०) राजकारण याचा अर्थ स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तरे लिहा. (८)
- १) ग्रामीण भागात रोजगार निर्मातीची गरज स्पष्ट करा.
 - २) व्यक्ती विघटनाची कारणे विशद करा.
 - ३) ग्रामीण आरोग्य समस्यांची चर्चा करा.
 - ४) ग्रामीण भागातील अस्पृश्यतेची समस्या विशद करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दात उत्तरे लिहा. (१८)
- १) ग्रामीण समुदायाच्या समस्या सोडविण्यासाठी समुदाय कार्यकर्त्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) ग्रामीण भागात रोजगार निर्माती कार्यक्रमात बँकेची भूमिका यावर प्रकाश टाका.
 - ३) ग्रामीण भागात कुटुंब विघटनास जबाबदार असलेले घटक विशद करा.
 - ४) दारिद्र्याची व्याख्या स्पष्ट करा आणि ग्रामीण समुदायाच्या जीवनावर दारिद्र्याचा होणारा परिणाम विशद करा.
 - ५) ग्रामीण समुदायावर अंधश्रद्धेचा होणारा परिणाम स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही १ प्रश्नांचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. (२०)
- १) “दारिद्र्य रेषेच्या खाली जीवन जगणाऱ्या लोकांच्या समस्या आणि शासनाचे प्रयत्न” यावर निबंध लिहा.
 - २) “ग्रामीण समुदायाच्या जीवनावर राजकारणाचा होणारा परिणाम” यावर सविस्तर टिपणी लिहा.

[3810] – 33

M.S.W. (Term End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
CD II : Urban and Rural Sociology

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Note : i) All questions are compulsory.
*ii) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any 7** questions from the following in **20** marks **each** : **(14)**
- 1) Define Kinship.
 - 2) List out any five main characteristics of joint family.
 - 3) Define caste.
 - 4) Explain the concept of land tenure.
 - 5) List out any five problems of rural women.
 - 6) Explain the concept of Village Panchayat.
 - 7) List out reasons of school drop-out of girls, from rural areas.
 - 8) Define rural sociology.
 - 9) Define leadership.
 - 10) Sources of rural power structure.
2. Answer **any 2** questions from the following in **50** words **each** : **(8)**
- 1) Explain in brief the types of rural recreation.
 - 2) Discuss in brief the characteristics of rural community.
 - 3) Write a short note on rural migration to cities.
 - 4) Explain the sources of power in rural areas.

P.T.O.

3. Answer **any 3** questions from the following in **150** words **each** : (18)

- 1) Critically evaluate the condition of rural industries.
- 2) Explain the concept of social change and discuss the factors responsible for social change.
- 3) “Caste is a Stigma on Indian Society”. Discuss.
- 4) Write a note on traditional organisation’s importance in the life of rural communities.
- 5) Discuss in detail the concept of industrialization and its impact on rural social life.

4. Answer **any one** question from the following in **500** words : (20)

- 1) Write an essay on changing rural social structure in India.
- 2) Critically evaluate the functions of village panchayat in implementing development schemes for rural people.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा : (१४)

- १) नातेसंबंध - व्याख्या द्या.
- २) एकत्रित कुटुंबाची कोणतीही पाच वैशिष्ट्ये लिहा.
- ३) जात-व्याख्या द्या.
- ४) जमीन धारणेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ५) ग्रामीण महिलांच्या कोणत्याही पांच समस्या लिहा.
- ६) ग्रामपंचायत संकल्पना स्पष्ट करा.
- ७) ग्रामीण भागातील मुलींच्या शाळागळतीच्या कारणांची यादी करा.
- ८) ग्रामीण समाजशास्त्र - व्याख्या द्या.
- ९) नेतृत्व - व्याख्या द्या.
- १०) ग्रामीण सत्ता संरचनेचे स्रोत.

२. खालीलपैकी कोणत्या २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा : (८)
- १) ग्रामीण मनोरंजनाचे प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - २) ग्रामीण समुदायाच्या वैशिष्ट्यांची थोडक्यात चर्चा करा.
 - ३) शहराकडे होणारे ग्रामीण स्थळांतर यावर थोडक्यात टीप लिहा.
 - ४) ग्रामीण भागातील सत्तेचे स्रोत स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा. (१८)
- १) ग्रामीण भागातील उद्योगांच्या परिस्थितीचे समीक्षात्मक मूल्यांकन करा.
 - २) सामाजिक परिवर्तनाची संकल्पना स्पष्ट करून सामाजिक परिवर्तनासाठी जबाबदार असणाऱ्या घटकांची चर्चा करा.
 - ३) “जात हा भारतीय समाजावरील कळंक आहे”. चर्चा करा.
 - ४) ग्रामीण समुदायातील जीवनात पारंपारिक संस्थांचे महत्व यावर टीपा लिहा.
 - ५) औद्योगिकीकरणाची संकल्पना यावर सविस्तर चर्चा करून त्याचा ग्रामीण समाज जीवनावर झालेला परिणाम यावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) भारतातील ग्रामीण बदलते सामाजिक जीवन यावर निबंध लिहा.
 - २) ग्रामीण लोकांसाठी विकास योजना राबवण्याच्या कार्यासंदर्भात ग्रामपंचायतीच्या कार्याचे समीक्षात्मक मूल्यमापन करा.

[3810] – 34

M.S.W. (Term End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
CD – III : Rural Economy and Co-operation

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Note : i) All questions are compulsory.
ii) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Define rural economy.
- 2) List sources of rural borrowing.
- 3) Meaning of marginal farmer.
- 4) Define rural indebtedness.
- 5) Meaning of cottage industry.
- 6) Define operation flood.
- 7) Explain concept of Bhoodan.
- 8) Meaning of land ceiling.
- 9) Significance of social forestry.
- 10) Measures for soil conservation.

2. Answer **any two** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Write a short note on Zamindari System.
- 2) Explain disadvantages of chemical fertilizers.
- 3) Explain scope of rural economy.
- 4) Explain the term soil erosion.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words **each** : (18)
- 1) Discuss the causes of rural indebtedness.
 - 2) Discuss key characteristics of the Green Revolution.
 - 3) Discuss the problems of rural producers in the context of globalisation.
 - 4) Critically discuss the limitations of land reform measures in India.
 - 5) Discuss the importance of sustainable development.
4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Write an essay on the impact of New Economic Policy on the rural economy.
 - 2) Make a critical review of the current situation of agriculture in India.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा : (14)
- १) ग्रामीण अर्थ व्यवस्था - व्याख्या लिहा.
 - २) ग्रामीण भागात कर्ज मिळण्याचे स्रोत.
 - ३) अल्पभूधारक शेतकरी - अर्थ लिहा.
 - ४) ग्रामीण कर्जबाजारीपणाची व्याख्या लिहा.
 - ५) कुटिर उद्योगाचे अर्थ.
 - ६) दूधगंगेची व्याख्या लिहा.
 - ७) भूदानाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ८) कमाल जमीन धारणा - अर्थ लिहा.
 - ९) सामाजिक वनिकरणाचे महत्व.
 - १०) मृदसंधारणाच्या उपाययोजना.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तरे लिहा : (8)
- १) जमीनदारी व्यवस्थेवर टिपण लिहा.
 - २) रासायनिक खतांचे दुष्परिणाम – स्पष्ट करा.
 - ३) ग्रामिण अर्थव्यवस्थेचे व्याप्ती – स्पष्ट करा.
 - ४) जमीनीची धूप – स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा : (18)
- १) ग्रामीण कर्जबाजारीपणांचे कारणे – चर्चा करा.
 - २) हरित क्रांतीचे प्रमुख वैशिष्ट्ये – चर्चा करा.
 - ३) जागतीकिरणाचे संदर्भामध्ये ग्रामीण उत्पादकांचे समस्यां बद्दल चर्चा करा.
 - ४) भारतातील जमीन सुधारणा उपाययोजनांतील मर्यादा – टीकात्मक चर्चा करा.
 - ५) चिरंतर विकासाचे महत्व – चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : (20)
- १) 'नवीन आर्थिक धोरणांचा ग्रामीण अर्थव्यवस्थे वरील परिणाम' – निबंध लिहा.
 - २) 'भारतातील शेती व्यवसायाची सद्या स्थिती' टीकात्मक परीक्षण करा.

[3810] – 35

M.S.W. Term-End Examination, 2010
SOCIAL WORK

CD – IV : Urban Community Development and Municipal Administration

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : 1) All questions are compulsory.

2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Define Urban Community Development.
- 2) List out the main characteristics of the urban society.
- 3) List out the major effects of industrialisation.
- 4) Write the types of agencies.
- 5) Meaning of felt needs.
- 6) State the meaning of self help.
- 7) List out major functions of Community Welfare Council.
- 8) List out the objectives of Training.
- 9) Define slum.
- 10) List out the Civil Amenities.

2. Answer **any 2** questions out of **4** questions in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Explain the problems of citizen participation.
- 2) Explain the importance of local leadership in urban community development.
- 3) Write a note on Urban Basic Services (UBS)
- 4) Explain the meaning of Community Action.

P.T.O.

3. Answer **any 3** questions out of **5** questions in **150** words **each** : **(18)**
- 1) Highlight the various schemes of Urban Community Development.
 - 2) Write detail note on Central Social Welfare Board (CSWB).
 - 3) Explain the history of Urban Community Development in India.
 - 4) Explain the role of community development worker in upliftment of urban poor.
 - 5) Explain the required qualities for professional social worker.
4. Answer **any 1** question out of **2** questions in **500** words : **(20)**
- 1) Take a critical review of slum improvement and slum development programmes.
 - 2) Write an essay on “Community Development in Housing Projects”.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दात उत्तरे लिहा : **(१४)**
- १) नागरी समुदाय विकासाची व्याख्या करा.
 - २) नागरी समाजाच्या प्रमुख वैशिष्ट्यांची यादी करा.
 - ३) औद्योगीकरणाच्या प्रमुख परिणामाची यादी करा.
 - ४) संस्थांचे प्रकार लिहा.
 - ५) जानवलेल्या गरजा याचा अर्थ सांगा.
 - ६) स्वयंसहाय्यता याचा अर्थ स्पष्ट करा.

- ७) समुदाय कल्याण परिषदेच्या प्रमुख कार्याची यादी करा.
- ८) प्रशिक्षणाच्या उद्दिष्ट्यांची यादी करा.
- ९) झोपडपट्टीची व्याख्या करा.
- १०) नागरी सुविधांची यादी करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तरे लिहा : (८)

- १) नागरीकांच्या सहभागाच्या समस्या विशद करा.
- २) स्थानिक नेतृत्वाचे नागरी समुदाय विकासातील महत्व विशद करा.
- ३) नागरी मूलभूत सेवा यावर टिपणी लिहा.
- ४) समुदाय कृती याचा अर्थ विशद करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दात उत्तरे लिहा : (१८)

- १) नागरी समुदायाच्या विकासाच्या विविध योजना यावर प्रकाश टाका.
- २) केंद्रिय समाज कल्याण मंडळ यावर सविस्तर टिपणी लिहा.
- ३) भारतातील नागरी समुदाय विकासाचा इतिहास विशद करा.
- ४) शहरातील गरीब लोकांचा दर्जा उंचवण्यासाठी समुदाय विकास कार्यकर्त्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- ५) व्यावसायिक सामाजिक कार्यकर्त्यांसाठी लागणाऱ्या अपेक्षित गुणवत्ता विशद करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही १ प्रश्नाची ५०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)

- १) झोपडपट्टी सुधारणा आणि झोपडपट्टी विकास कार्यक्रम यांचा टीकात्मक आढावा घ्या.
- २) “घरबांधणी प्रकल्पातील समुदाय विकास” यावर निबंध लिहा.

[3810] – 39

M.S.W. Term End Examination, 2010
SOCIAL WORK

CD – VIII : Crisis Intervention and Disaster Management

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Explain the following concepts **any 7** in **20** Words : **14**

- 1) Meaning of crisis.
- 2) Define intervention.
- 3) Concept of team work.
- 4) Meaning of human vulnerability.
- 5) Concept of man made disaster.
- 6) Meaning of flood.
- 7) Define relief.
- 8) Define planning.
- 9) Industrial accident.
- 10) Open community.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words : **8**

- 1) Explain the nature of Disaster Management.
- 2) Discuss the risks and hazards during disaster.
- 3) Explain the meaning of management change.
- 4) Discuss any two techniques of crisis intervention.

P.T.O.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words : **18**
- 1) Discuss the effects of riots on women.
 - 2) Explain the tasks of NGO's in relief activities.
 - 3) Discuss the impact assessment tools of drought situation.
 - 4) Examine the tasks of team work in crisis intervention.
 - 5) Discuss the effects of natural disaster on the affected communities.
4. Answer **any 1** of the following in **500** words. **20**
- 1) Examine the psycho-social impact of terrorism on community.
 - 2) Discuss the role of community and CBO's during and after flood.

मराठी रूपांतर

समाजकार्य

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची २० शब्दात उत्तरे लिहा. **१४**
- १) संकट (आणीबाणी) चा अर्थ लिहा.
 - २) हस्तक्षेप - व्याख्या द्या.
 - ३) संघकार्य - संकल्पना सांगा.
 - ४) मानवी आगतीकता - अर्थ सांगा.
 - ५) मानव निर्मित आपत्ती - संकल्पना सांगा.
 - ६) पूर - अर्थ सांगा.
 - ७) मदत - व्याख्या द्या.
 - ८) नियोजन - व्याख्या द्या.
 - ९) आद्योगिक अपघात.
 - १०) खुला समुदाय.
२. खालीलपैकी कोणतेही २ प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दात लिहा. **८**
- १) आपत्ती व्यवस्थापनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - २) आपत्तीच्या वेळी येणारे जोखीम व धोके यावर चर्चा करा.
 - ३) व्यवस्थापन बदलांचा अर्थ स्पष्ट करा.
 - ४) संकट कालीन हस्तक्षेपाचे कोणतेही दोन तंत्राची चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे १५० शब्दात लिहा. १८
- १) महिला वर होणारे दंगलीचे परिणामाची चर्चा करा.
 - २) मदत कार्यातील स्वयंसेवी संस्थांचे कार्य स्पष्ट करा.
 - ३) दुष्काळी परिस्थितीच्या परिणामाचा आढावा घेण्यासाठीच्या साधनावर चर्चा करा.
 - ४) संकट कालीन हस्तक्षेपातील संघकार्याचे परीक्षण करा.
 - ५) प्रभावित समुदायावर झालेल्या नैसर्गिक आपत्तीच्या परिणामाची चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. २०
- १) दहशतवादाचा समुदायावर झालेल्या मानसिक-सामाजिक परिणामाचे परीक्षण करा.
 - २) पूराच्या वेळी व नंतर असलेली समुदाय आणि स्थानिक मंडळे यांची भूमिका - यावर चर्चा करा.

[3810] – 4

M.S.W. Term End Examination, 2010
SOCIAL WORK
Method of Social Work – III
G IV : Social Work Research and Statistics

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Note : i) All questions are compulsory.

ii) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any 7** out of the following **10** questions in **20** words **each** : **(14)**
 - 1) Define social work research.
 - 2) State the importance of variables.
 - 3) Meaning of Scientific method.
 - 4) State any 1 assumption underlying the scientific method.
 - 5) State the difference between probable and non-probable sampling.
 - 6) Define validity in research.
 - 7) List the steps in carrying out research.
 - 8) Define case study method.
 - 9) Define participatory research.
 - 10) Explain difference between interview guide and interview schedule.

2. Answer **any 2** out of the following **4** questions in **50** words **each** : **(8)**
 - 1) Explain the relationship between dependent and independent variables.
 - 2) Explain, with example, null hypothesis.
 - 3) Explain experimental design.
 - 4) Explain differences between cluster and quota sampling.

3. Answer **any 3** out of the following **5** questions in **150** words **each** : **(18)**
 - 1) Explain the relationship and differences between social research and social work research.

P.T.O.

- 2) Explain the significance of sampling for drawing generalisations.
- 3) Explain the advantages and disadvantages of questionnaire as a tool for data collection.
- 4) Explain characteristic features of the scientific method.
- 5) Describe the utility and characteristics of longitudinal studies.

4. Answer **any 1** out of the following **2** questions in **500** words **each** : (20)

- 1) “Research is seeking knowledge for the betterment of humanity” – Discuss this statement in the context of importance of knowledge in research.
- 2) Critically discuss various tools used in social research.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे अत्यावश्यक आहे.
ii) कंसातील आकडे गुण दर्शवितात.
iii) मूळ इंग्रजी ग्राह्य धरा.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दात उत्तरे द्या : (१४)

- १) समाज कार्य संशोधनाच्या व्याख्या लिहा.
- २) चल पदांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ३) शास्त्रीय पद्धतीचा अर्थ स्पष्ट करा.
- ४) शास्त्रीय पद्धतीचे कुठलेही एक गृहितक स्पष्ट करा.
- ५) संभाव्य व असंभाव्य नमूना निवड यातील फरक स्पष्ट करा.
- ६) संशोधनामधील ‘साधारता’ – व्याख्या लिहा.
- ७) संशोधन कार्यातील पायऱ्या लिहा.
- ८) व्यष्टी अध्ययन पद्धत – व्याख्या लिहा.
- ९) सहभागी संशोधन – व्याख्या लिहा.
- १०) मुलाखत मार्गदर्शिका व मुलाखत अनुसूची यांच्यातील फरक स्पष्ट करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तरे द्या : ८
- १) अवलंबित व स्वतंत्र चलपदां मधील संबंध स्पष्ट करा.
 - २) फोल गृहीत प्रमय सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - ३) प्रायोगिक आराखडा स्पष्ट करा.
 - ४) समूह (क्लस्टर) व हिस्सा (कोटा) नमूना निवड स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दात उत्तरे द्या : (१८)
- १) सामाजिक संशोधन व समाजकार्य संशोधन यातील संबंध व फरक स्पष्ट करा.
 - २) सामान्य निदान काढण्या करीता नमूना निवडीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - ३) तथ्य संकलनाकरीता पश्नावली या साधनाचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
 - ४) वैज्ञानिक पद्धतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - ५) 'लॉन्जीट्यूडिनल' अभ्यासांचे उपयोग व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही १ प्रश्नांचे प्रत्येकी ५०० शब्दात उत्तर द्या : (२०)
- १) “संशोधनातून ज्ञान मिळवणे म्हणजे मानवजातीचा उद्धार करणे होय” – संशोधनाच्या ज्ञानाच्या संदर्भात वरील विधानावर चर्चा करा.
 - २) सामाजिक संशोधनात उपयोगात आणणारे विभिन्न साधना बद्दल समीक्षणात्मक चर्चा करा.

[3810] – 401

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
G XI : Social Policy and Planning
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : 1) All questions are compulsory.

*2) Figures in the **bracket** indicate the marks.*

1. Answer **any one** question in **500** words : **(20)**
 - i) Write a detailed note 'The Directive Principles of State Policy' and achievements of goal in last 60 years.
 - ii) Discuss the influence of international organizations in formulation of social policies.

2. Answer **any one** question in **500** words : **(20)**
 - i) Critically evaluate the efficacy of the poverty alleviation (reduction) programmes in India.
 - ii) Critically discuss the National Policy for children.

3. Answer **any two** questions in **250** words : **(20)**
 - i) Describe in detail the process of developing Five Year Plan.
 - ii) Discuss the importance of Forest Right Act, 2006 (The ST and other traditional dwellers recognition of forest rights) in context of livelihood protection of the tribal population.
 - iii) Discuss in brief the salient features of the policy for disabled in India.
 - iv) Briefly review India's achievements in context of millennium development goals.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** of the following topics in **100** words : (20)

- i) The concept of social exclusion related policies in India.
- ii) World Trade Organization.
- iii) The concept of budget analysis as a tool of policy advocacy.
- iv) List out the salient provisions in National Policy on health.
- v) Role of research in policy formulation.
- vi) National Rural Employment Guarantee Act.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक .

2) कंसातील संख्या गुण दर्शवितात.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)

- i) घटनेतील 'राज्याच्या धोरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे' व त्यासंदर्भात भारत शासनाच्या ६० वर्षांच्या कामगिरीवर विस्तृत टिपण लिहा.
- ii) सामाजिक धोरण निर्मितीमधील आंतरराष्ट्रीय संघटनांच्या प्रभावाची चर्चा करा.

२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)

- i) भारताच्या दारिद्र्य निर्मूलन कार्यक्रमांच्या परिणामकारकनेची टीकात्मक चर्चा करा.
- ii) भारताच्या बालकांच्या धोरणावर टीकात्मक चर्चा करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची २५० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)

- i) पंचवार्षिक योजनेच्या निर्मितीची प्रक्रिया विस्तृतपणे स्पष्ट करा.
- ii) आदिवासी समूहांच्या उपजीविका संरक्षणाच्या संदर्भात “वन अधिकार कायद्याचे (२००६)” महत्व स्पष्ट करा.
- iii) भारताच्या अपंग व्यक्तीसाठीच्या धोरणाची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
- iv) ‘सहस्रक विकास उद्दिष्ट्यांच्या’ संदर्भात भारताच्या कामगिरीचा थोडक्यात आढावा घ्या.

४. १०० शब्दात कोणत्याही ४ टीपा लिहा : (२०)

- i) ‘सोशल एक्स्क्लूझन’ च्या संदर्भात भारताची धोरणे.
- ii) जागतिक व्यापार संघटना.
- iii) ‘अंदाजपत्रक विश्लेषण’ हे धोरणासाठी समर्थनाचे साधन आहे.
- iv) राष्ट्रीय आरोग्य धोरणाची ठळक वैशिष्ट्ये.
- v) धोरण निर्मितीत संशोधनाची भूमिका.
- vi) राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हामी कायदा.

[3810] – 404

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
FCW – VII : EMERGING TRENDS IN THE FIELD OF FAMILY AND
CHILD WELFARE
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Numbers in brackets are marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the current initiatives and challenges in campaigns on Child Rights.
 - 2) Describe the administrative and management of non-institutional set ups for child development.
2. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - 1) Design the content and evaluation of training for supervisors of ICDS scheme.
 - 2) Discuss the role of public interest litigation on the issues related to women and children.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Describe the characteristics of Adult learner and necessary principles to be followed.
 - 2) Discuss the various steps in Judicial advocacy.
 - 3) Write essay on “Evaluation as management function”.
 - 4) Describe the various qualities and skills of effective trainer.
4. Answer **any four** in **100** words **each** : **(20)**
 - 1) Note on National Human Right Commission.
 - 2) Various systems of records for monitoring.
 - 3) Strategies for advocacy on issue of child labour.
 - 4) Note on importance of supervision in development projects.
 - 5) Vision and mission of women and child development department.
 - 6) Concept of coordination with effective system.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) मुलांच्या अधिकारा संबंधीत प्रसार मोहिमेच्या सध्य पुढाकार व आव्हानांवर चर्चा करा.
- २) बाल विकासासाठी अ-निवासी संरचनेची प्रशासन यंत्रणा व व्यवस्थापनाचे वर्णन करा.
२. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) एकात्मिक बाल विकास योजनांच्या पर्यवेक्षकांच्या प्रशिक्षणाचा व मुल्यांकन आराखडा तयार करा.
- २) महिला व बालकांच्या समस्येवर जनहित याचिकेचे योगदान-चर्चा करा.
३. खालीलपैकी दोन प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) प्रौढ शिकाऊंची वैशिष्टे सांगून, पाळावयाची महत्त्वाची प्रौढ शिक्षणाची तत्त्वे नमूद करा.
- २) न्याय व्यवस्था वकालती च्या विविध पायऱ्या चर्चा करा.
- ३) “मुल्यांकन हे व्यवस्थापन कार्य” निबंध लिहा.
- ४) कार्यक्षम प्रशिक्षकाची विविध गुण व कौशल्ये नमूद करा.
४. खालीलपैकी चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) “राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोग” टिप.
- २) संनियंत्रणासाठी विविध दस्त आयोजन.
- ३) बालकामगार समस्येवर वकालत रणनीती.
- ४) विकास प्रकल्पात पर्यवेक्षणाचे महत्त्व टिप लिहा.
- ५) महिला व बाल विकास विभागाचे व्हिजन व मिशन.
- ६) कार्यक्षम समन्वय प्रणाली संकल्पना.

[3810] – 405

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK (New)
FCW VIII : Counselling : Theory and Practice
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) Attempt all questions.
*2) Figures in **bracket** indicate **marks**.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Explain various theories of counselling.
 - 2) Define counselling and state its process with principles to be followed.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words each : **(20)**
- 1) Discuss various types of counselling.
 - 2) Write a detail note on counselling in crisis and disaster situation.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words each : **(20)**
- 1) Explain the need of counselling in domestic violence.
 - 2) Describe qualities and skills required for the counselling.
 - 3) Critically analyse the telephone counselling for children and women.
 - 4) Discuss areas of counselling on the issues related to live-in-relationship.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words each : **(20)**
- 1) Sex counselling.
 - 2) Transactional analysis.
 - 3) Behavioural theory in counselling.
 - 4) Counselling as crisis intervention.
 - 5) Marriage counselling.
 - 6) Parents counselling for children's education.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) समुपदेशनाचे विविध सिद्धांत स्पष्ट करा.
 - २) समुपदेशन म्हणजे काय ते सांगून समुपदेशनाची प्रक्रिया सांगा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) समुपदेशनाच्या विविध प्रकारावर चर्चा करा.
 - २) 'संकटकालीन व आपत्तीच्या काळातील समुपदेशन' यावर टिप्पणी लिहा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) कौटुंबिक हिंसाचारामध्ये समुपदेशनाची गरज विशद करा.
 - २) समुपदेशनासाठी आवश्यक गुण व कौशल्य स्पष्ट करा.
 - ३) मुल व महिलासाठी दूरध्वनीवरून केले जाणारे समुपदेशनाचे टीकात्मक परीक्षण करा.
 - ४) 'विवाह बाह्य सहवास संबंधातील समुपदेशनाची क्षेत्रे' यावर चर्चा करा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) लैंगिक समुपदेशन
 - २) संवाद-व्यवहार विश्लेषण
 - ३) समुपदेशनामधील वर्तणूकीचा सिद्धांत
 - ४) समुपदेशन एक संकटकालीन मध्यस्थी होय
 - ५) वैवाहिक समुपदेशन
 - ६) बालकांच्या (मुलांच्या) शिक्षणासाठी पालकांचे समुपदेशन.

[3810] – 407

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
MPSW – VII : Health Care Administration and Programming
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on reproductive and child health.
 - 2) Discuss in detail the need for community mental health programme.
- II. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss provisions in Medical Termination of Pregnancy Act and justify termination in case of birth of disabled foetus.
 - 2) How does persons with disability PWD Act protect rights of disabled ?
- III. Answer **any two** in **250** words : **(20)**
- 1) Gender based violence as a health issue.
 - 2) Consumer Protection Act.
 - 3) Organ Transplant Act.
 - 4) Supply of drinking water and health.
- IV. Answer **any four** in **100** words : **(20)**
- 1) NGOs in health care.
 - 2) Rights of patients.
 - 3) Need for training of community health workers.
 - 4) Limitations of Mental Health Act.
 - 5) Causation of disease.
 - 6) Support groups.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) प्रजनन व बाल आरोग्य यावर निबंध लिहा.
२) समुदाय मानसिक आरोग्य कार्यक्रमाची आवश्यकता यावर सविस्तर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) गर्भपाता संदर्भातील MTP Act कायद्यातील तरतूदी सांगून गर्भ होणारे बाल अपंग असण्याची शक्यता असल्यास गर्भपात करता येणे ही तरतूद त्याची वैधानिकता (justification) स्पष्ट करा.
२) Persons with Disability Act नुसार अपंग लोकांच्या हक्कांचे संरक्षण कसे केले जाते ते सांगा.
३. खालीलपैकी दोनांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) लिंगभेद आधारित हिंसाचार हा आरोग्याचा प्रश्न कसा ते लिहा ?
२) ग्राहक संरक्षण कायदा.
३) अवयव रोपण कायदा.
४) पिण्याच्या पाण्याचा पुरवण आणि आरोग्य.
४. खालीलपैकी चारांची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) आरोग्य जपणुकीत स्वयंसेवी संस्था.
२) रुग्णांचे हक्क (Patients rights).
३) समुदायातील आरोग्य कर्मचाऱ्यांच्या प्रशिक्षणाची गरज.
४) मानसिक आरोग्य कायद्यातील मर्यादा.
५) रोगाची कारणमीमांसा.
६) आधार गट.

[3810] – 408

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010

SOCIAL WORK

**MPSW – VIII : Development Perspective in Medical and Psychiatric Social
Work Practice
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.

2) Figures in the bracket indicate marks.

I. Answer **any one** in **500** words : **(20)**

- 1) Discuss elaborately the steps in disaster relief work.
- 2) Write with examples behavior change communication used at different levels and the strategies, difficulties in the same.

II. Answer **any one** in **500** words : **(20)**

- 1) Write in detail significance of field work and supervision in social work education.
- 2) Discuss in detail the need to use advocacy as a method of intervention in health and mental health issues in the present context.

III. Answer **any two** in **250** words : **(20)**

- 1) Qualities in supervisor
- 2) Self evaluation
- 3) Medical ethics
- 4) Objectives of study tour.

P.T.O.

IV. Answer **any four** in **100** words :

(20)

- 1) Individual conference
- 2) Orientation visits
- 3) Plan of work
- 4) Informed consent
- 5) Rights of patients
- 6) Social cost of illness.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा.

(२०)

- १) आपत्ती परिस्थितीत मदतकार्यातील टप्पे (steps) विस्तृतपणे चर्चा करा.
- २) वर्तणुकीत बदल घडविण्यासाठी कोणकोणत्या पातळ्यांवर कार्य करावे लागते त्यातील रणनीति, अडचणी सोदाहरण स्पष्ट करा.

२. खालीलपैकी एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा.

(२०)

- १) समाजकार्य शिक्षणात क्षेत्रकार्याचे आणि पर्यवेक्षणाचे महत्व सविस्तरपणे लिहा.
- २) समर्थन-पुरस्कार (advocacy) या माध्यमाचा पद्धतीचा हस्तक्षेपासाठी आरोग्य व मानसिक आरोग्य क्षेत्रात सद्यः परिस्थितीत कसा वापर केला जातो ते चर्चा करा.

३. खालीलपैकी दोनांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा.

(२०)

- १) पर्यवेक्षकातील गुण
- २) स्व-मूल्यमापन
- ३) वैद्यकीय नीति
- ४) शैक्षणिक सहलीची उद्दिष्टे.

४. खालीलपैकी चारांची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा.

(२०)

१) वैयक्तिक चर्चा - individual conference

२) तोंडओळख - पूर्वतयारी भेटी -orientation visits

३) कामाचा आराखडा

४) Informed consent

५) रुग्णांचे हक्क

६) रोगाचा सामाजिक खर्च - Social cost.

[3810] – 409

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
URCD-VI – Planning and Management of Community Projects
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in bracket indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Describe the concept of project management and its various components.
 - 2) Discuss the different components of project planning with significant areas to be considered in each component.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Describe the various types of community projects with different orientation on the issue of Education.
 - 2) Discuss the various practices of organisations to make the development projects effective with community involvement.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Review the present development efforts of NGO's in the context of "justice".
 - 2) Discuss the different ways of fund raising for service oriented projects.
 - 3) Describe the PERT CPM for monitoring the progress of planned efforts.
 - 4) Discuss the challenges for sustainable development.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
 - 1) Importance of micro planning.
 - 2) Explain the major indicators of evaluation of Development projects.
 - 3) Note on conceptualization phase.
 - 4) Different techniques of sharing assessment reports with community.
 - 5) Perspective of women in Development of rural area.
 - 6) Explain MIS as a component of project management.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना:** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) प्रकल्प व्यवस्थापनाची संकल्पना व त्यामधील विविध घटक नमूद करा.
 २) प्रकल्प नियोजना अंतर्गत विविध घटक व त्यातील लक्षात घेण्याच्या बाबींवर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) शिक्षण क्षेत्रात काम करणाऱ्या विविध मत प्रवाहा आधारित समुदाय प्रकल्पांवर चर्चा करा.
 २) समुदाय सहभागाने समुदाय प्रकल्प कार्यक्षम करण्यासाठी संस्थांच्या विविध व्यवहार पद्धतींवर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे २५० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) “न्याय” संदर्भात स्वयंसेवी संस्थांच्या विकास प्रयत्नाचा आढावा द्या.
 २) “सेवा धारित” प्रकल्पासाठी विविध निधी उभारणी पद्धती नमूद करा.
 ३) “पर्ट, सि. पी. एम.” हे विकास प्रयत्नांच्या संनियंत्रणासाठी वर्णन करा.
 ४) चिरंतन विकासातील आव्हानींवर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची १०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) सुक्ष्म नियोजनाचे महत्व.
 २) विकास प्रकल्पाच्या मूल्यमापनाचे मार्गदर्शके स्पष्ट करा.
 ३) “प्रकल्प संकल्पना बांधणी टप्पा” टिपा लिहा.
 ४) समुदाया बरोबर मूल्यांकन अहवाल मांडणी ची विविध तंत्रे.
 ५) ग्राम विकासात महिला सहभाग दृष्टिकोन.
 ६) प्रकल्प व्यवस्थापनात “व्यवस्थापन माहिती संरचना” स्पष्ट करा.

[3810] – 410

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
URCD VII : Strategies and Trends in Community Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : i) All questions are compulsory.
ii) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words: **(20)**
 - 1) Write a detailed note on watershed development as a strategy for water management, with examples.
 - 2) Discuss in detail strategies for group building and community mobilisation.

2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss in detail the entire process of training for capacity building, enumerating components of each stage from training needs assessment till preparing training documents.
 - 2) "In the context of growing energy crisis it is important to develop sources of renewable and sustainable energy". Critically discuss with examples from the field.

3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Explain with examples, service approach in community work.
 - 2) Write a brief note on participatory training methodologies.
 - 3) Write a note on resource mapping for community planning.
 - 4) Explain Lok Jumbish experiment.

P.T.O.

4. Answer **any 4** of the following in **100** words **each** : (20)

- 1) Importance of pressure group.
- 2) The trainee as an adult learner.
- 3) Concept of self-help group.
- 4) Meaning of organic farming.
- 5) Importance of Health Insurance.
- 6) Current issues, for health advocacy.

मराठी रूपांतर

- टीप:**
- १) सर्व प्रश्नांचे उत्तरे लीहणे आवश्यक .
 - २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 - ३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावे.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा: (२०)

- १) पाणलोट क्षेत्र विकास पाण्याचे व्यवस्थापना करिता एक रणनीती- उदाहरण सहीत चर्चा करा.
- २) गट बांधणी व समुदायाला एकत्र संघटित करण्यासाठी रणनीती - सविस्तर चर्चा करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)

- १) क्षमता वाढी साठी प्ररिक्षणाची पूर्ण प्रक्रिये बदल सविस्तर चर्चा करा- प्रत्येक टप्प्यातील (प्रशिक्षण गटतांच्या मूल्यमापना पासून प्रशिक्षणाचे अभिलेख तयार करणे पर्यंत) घटकांचे वर्णन करा.
- २) “उर्जेची वाढती आपत्तिच्या संदर्भात उर्जा पुनर्निमिती व चिरंतर स्रोत विकसित करणे गरजेचे आहे”. या विधानावर उदाहरणासहित टीकात्मक चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) समुदाय कार्यातील सेवा दृष्टिकोण – उदाहरण सहित स्पष्ट करा.
 - २) सहभागी प्रशिक्षण पद्धत – संक्षिप्त लिहा.
 - ३) समुदायातील नियोजना करीता संसाधन नकाशा काढणे – स्पष्ट करा.
 - ४) लोक जुम्बिश प्रयोग – स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही ४ प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) दबाव गटाचे महत्त्व
 - २) प्रशिनार्थी एक प्रौढ शिकाऊ व्यक्ति
 - ३) स्वयं सहाय्य गटाची संकल्पना
 - ४) आरोग्य वीमा चे महत्त्व
 - ५) सेंद्रीय शेती चा अर्थ
 - ६) आरोग्य वकालत साठी सद्याचे प्रश्न.

[3810] – 412

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010

SOCIAL WORK

**HRM – VI : Organisational Behaviour and Social Aspects in Industry
(2008 Pattern)**

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in bracket indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the need and importance of industrial psychology to industries.
 - 2) Explain the fundamental theories of motivation and its impact on performance.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Describe the measures and techniques of promoting employee morale.
 - 2) Draft a project proposal for CSR initiatives based on your field work placement. Draw out the plan for five years.
3. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
 - 1) Explain the impact of urbanisation.
 - 2) Discuss the gender issues and gender discrimination in the context of current industrial scenario.
 - 3) Write a note on LPG.
 - 4) Discuss the mechanisms to cope with work related stress.
4. Answer **any four** of the following in **100** words . Write notes on : **(20)**
 - 1) Attitudes
 - 2) Values and ethics
 - 3) Performance and reward
 - 4) Employee morale
 - 5) Advantages of employee counselling
 - 6) Monotony.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाच ग्राह्य धरावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) उद्योगांमध्ये औद्योगिक मानसशास्त्राची गरज व महत्त्व यांजी चर्चा करा.
- २) प्रेरणेचे सिंधात व त्याचे कार्य क्षमतेवर होणारे परिणाम विशद करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) नैतिकता वाढविण्यासाठीची तंत्रे व पद्धती यावर चर्चा करा.
- २) उद्योगांचा सामाजिक जबाबदारी बदलचा प्रकल्प आराखडा, तुमच्या क्षेत्रकार्याच्या आधारावर लिहा. पुढील पांच वर्षांचे नियोजन करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) शहरीकरणाचे परिणाम लिहा.
- २) लिंगभाव समस्या व लिंगभाव विशमता याबाबत चर्चा करा.
- ३) एल. पी.जी. टिपा लिहा.
- ४) कामच्या निभडीत तणावाचे समायोजन करण्याच्या पद्धतींची चर्चा करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर १०० शब्दात लिहा. टिपा लिहा : (२०)
- १) वृत्ती
- २) मूल्य व मूल्यनिती
- ३) कार्य व मोबदला
- ४) कामगारांची नैतिकता
- ५) कर्मचारी समउपदेशनाचे फायदे
- ६) तोचतोचपणा.

[3810] – 413

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
HRM – VII : Human Resource Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) Attempt all questions.

*2) Figures in **bracket** indicate **marks**.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Define the term “Human Resource Development” and discuss the HRD Mechanism.
 - 2) How would you determine the training needs in an organisation ?
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Explain various steps in Action Research Model in Organisation Development.
 - 2) Define Performance Appraisal and discuss the modern methods of P.A.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
- 1) What are the different principles of learning ?
 - 2) Discuss the concept HR Audit. What are the different approaches to HR Audit ?
 - 3) Distinguish between training and education.
 - 4) Discuss the importance of Audio-Visual Aids.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words : **(20)**
- 1) Role-Play
 - 2) Skills of an effective trainer
 - 3) 360° method
 - 4) Importance of Management Development Programmes
 - 5) M.B.O.
 - 6) Methods of Training (any five).

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : (20)
- 1) “मानव संसाधन विकास” ह्याची व्याख्या लिहा व त्यातील उप-प्रणालींची चर्चा करा.
 - 2) संस्थेतील प्रशिक्षणाच्या गरजा कशा निर्धारित कराल, स्पष्ट करा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : (20)
- 1) संस्था विकासात कृति सन्मुख संशोधन नमुन्यातील विविध स्तर स्पष्ट करा.
 - 2) कार्य मोजमाप - व्याख्या लिहा व आधुनिक कार्य मोजमाप पद्धतीची चर्चा करा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर 250 शब्दात लिहा : (20)
- 1) “शिकणे” याची विविध तत्त्वे काय आहेत ?
 - 2) “मानव संसाधन लेखा परीक्षण” या संकल्पनेची चर्चा करा. मानव संसाधन लेखा परीक्षणाचे विविध दृष्टिकोण कोणत्या आहेत ?
 - 3) शिक्षण व प्रशिक्षण यातील फरक स्पष्ट करा.
 - 4) दृक् -श्राव्य साधनांचे महत्त्वांची चर्चा करा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर 100 शब्दात लिहा. (20)
- 1) रोल प्ले
 - 2) प्रभावी प्रशिक्षकातील कौशल्ये
 - 3) 360° (अशं) पद्धती
 - 4) व्यवस्थापन विकास कार्यक्रमांचे महत्त्व
 - 5) एम.बी.ओ. (MBO)
 - 6) प्रशिक्षणाच्या पद्धती (कोणत्याही पाच).

MSW (Semester IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
HRM VIII : Labour Economics & Indian Labour Problems
[2008 Pattern]

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) All questions are compulsory.

2) Figures in bracket indicate marks.

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on Recession & its impact on Indian Economy.
 - 2) Explain the concept of wage & theories of wages in detail.
- II. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
- 1) Discusses the measures adopted by Government & non-government agencies to reduce unemployment in India.
 - 2) Explain the problem faced by women employees in IT sector.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
- 1) Discusses the scope of labour economics.
 - 2) Examine the importance of labour as a factor of production.
 - 3) Describe the causes of Migration.
 - 4) Critically analyse the outsourcing in India in present context.
- IV. Answer **any four** of the following **100** words : **(20)**
- 1) Slums in Industrial areas.
 - 2) Bonded Labour.
 - 3) Need & Importance of contract labour in present scenario.
 - 4) Job security.
 - 5) Types of wages.
 - 6) Industrial unrest.

माराठी रुपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) मुल इंग्रजी प्रश्न पभिका ग्राहय घरावी.

- १) कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा (२०)
- १) जागतिक मंदी व त्याचे भारतीच अर्यव्यवस्ये वरती होणारे परिणाम थादर चर्चा करा .
२) वेतन संकल्पना स्यष्ट करुन वेतन सिद्धांत थादर टिप लिहा.
- २) कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा (२०)
- १) भारतानील बेरोजगारी निर्मूलनाये शासकीय व अशासकीय उपाय थादर चर्चा करा
२) माहिनी तंभज्ञान क्षेभानील महिला कर्मचारी थांच्या समस्थांदर चर्चा करा
- ३) कोणत्याही दोन प्रश्नांचे २०० शब्दात उत्तर लिहा (२०)
- १) श्रम- अर्यशास्याची व्याजी लिहा
२) श्रम हा उत्पादकनेमधील महत्वाचा धटक आहे थादर चर्चा करा
३) स्यलांतराची कारणे स्यष्ट करा
४) सदथपशिस्थेनीमध्ये भारतानील बाहेर काम देव्याच्या पदधतीचे मूल्यांकन करा
- ४) कोणत्याही चार प्रश्नांचे १०० शब्दात उत्तर लिहा
- १) ओदथोगिक परिसरानील ओपडपस्टी
२) वेठ बिगार - संकल्पना
३) कंभाटी कामगारांची गरज व महत्व
४) नोकरीनील सुरक्षितना
५) वेतन व त्याचे प्रकार
६) ओदथोगिक अशांनता

[3810] – 415

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TWED-VI : INTEGRATED TRIBAL DEVELOPMENT
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures in bracket indicate marks.

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss in detail, concept, meaning and importance of Integrated Tribal Development.
 - 2) Discuss the application of methods of social work in Tribal Development.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write on essay on, “Approaches of preparation of Tribal Development Projects.
 - 2) Write on essay on, “Planning and programmes for Tribal Development in India.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Discuss the better and stable living through housing and remunerative employment.
 - 2) Prepare a note on, Adoption of Nomads settlements.
 - 3) Discuss the process of identification of basic needs of tribals.
 - 4) Take a critical review of Tribal Development Programmes.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Interpretation of basic needs.
 - 2) Concept of project management.
 - 3) Need of Integrated Tribal Development.
 - 4) Tribal settlements.
 - 5) Concept of better and stable living.
 - 6) Components of proposal writing.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना: i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 iii) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- 1) एकात्मिक आदिवासी विकास - संकल्पना, अर्थ व महत्व यावर सविस्तर चर्चा करा.
 - 2) आदिवासी विकासात समाजकार्य पद्धतींचा वापर यावर चर्चा करा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- 1) 'आदिवासी विकास प्रकल्प बनविण्याचे मार्ग' निबंध लिहा.
 - 2) 'भारतातील आदिवासी विकासासाठी नियोजन व कार्यक्रम' - निबंध लिहा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- 1) गृहबंधणी व मोबदला देणारा रोजगार याद्वारा चांगले व स्थिर जीवन यावर चर्चा करा.
 - 2) 'भटक्या जमातीच्या वसाहती दत्तक घेणे' - यावर टीपणी तयार करा.
 - 3) आदिवासींच्या मूलभूत गरजा शोधप्रक्रिया यावर चर्चा करा.
 - 4) आदिवासी विकास कार्याक्रमांचा टिकात्मक आढावा घ्या.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
- 1) मूलभूत गरजांचे विवेचन.
 - 2) प्रकल्प व्यवस्थापन संकल्पना.
 - 3) एकात्मिक आदिवासी विकासाची गरज.
 - 4) आदिवासी वसाहती.
 - 5) चांगले व स्थिर जीवन संकल्पना.
 - 6) प्रकल्प लिखाणाचे घटक.

[3810] – 417

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TWED – VIII : Administration of Tribal Welfare Schemes
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.

*2) Figures in the **bracket** indicate **marks**.*

1. Answer **any one** question out of following in **500** words **each** : **(20)**
 - 1) Discuss on structure and functioning of tribal research institute.
 - 2) Discuss on achievement and failures of Tribal Development Programmes.

2. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : **(20)**
 - 1) Discuss on Bureaucratic approach in implementation of tribal development programmes.
 - 2) Discuss on role of voluntary organizations in tribal development.

3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Explain role of local leader in tribal development.
 - 2) Explain the need of trained social worker as a project officer in tribal development.
 - 3) Explain the importance of social group work in tribal development.
 - 4) Explain Fifth Five Year Plan with special reference of tribal welfare.

P.T.O.

4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)

- 1) Case work in tribal development
- 2) Joint forest management
- 3) Panchayat Extension in Schedule Areas (PESA)
- 4) Role of Banks in Tribal Development
- 5) Mini MADA
- 6) Role of Warden.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 2) कसांतील अंक गुण दर्शवितात.
 3) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) आदिवासी संशोधन संस्थेची रचना व कार्ये यावर चर्चा करा.
- २) आदिवासी विकास कार्यक्रमांचे यश-अपयश यावर चर्चा करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) आदिवासी विकास कार्यक्रमांच्या अंमलबजावणीत नोकरशाहीच्या दृष्टीकोनावर चर्चा करा.
- २) आदिवासी विकासात स्वयंसेवी संस्थांच्ये भूमिकेवर चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : (२०)

- १) आदिवासी विकासात स्थानिक नेतृत्वाची भूमिका स्पष्ट करा.
- २) आदिवासी विकासात प्रकल्प अधिकारी प्रशिक्षित समाजकार्यकर्ता असण्याची गरज स्पष्ट करा.
- ३) आदिवासी विकासात सामाजिक गटकार्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ४) आदिवासी कल्याणाचा विशेष संदर्भ घेवून पाचवी पंचवार्षिक योजना स्पष्ट करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा :

(२०)

- १) आदिवासी विकासातील व्यक्ती सहयोग कार्य
 - २) संयुक्त वन व्यवस्थापन
 - ३) अनुसूचित क्षेत्रातील पंचायत विस्तार (PESA)
 - ४) आदिवासी विकासात बँकाची भूमिका
 - ५) मिनी माडा (Mini MADA)
 - ६) ग्रहपालाची भूमिका.
-

[3810] – 42

M.S.W. Term End Examination, 2010
Social Work
LW – III : TRADE UNIONS IN INDIA

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any 7** of the following questions in **20** words : **(14)**

- 1) Define Trade Union.
- 2) Define Role.
- 3) Union Security.
- 4) Job Security.
- 5) Philosophy of CITU.
- 6) Trade Union Unity.
- 7) Industrial Peace.
- 8) Meaning of Internal Union.
- 9) Productivity Concept.
- 10) Political Affiliation.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Purpose of Trade Union.
- 2) List out the types of Trade Union.
- 3) Need of Trade Union Recognition.
- 4) Write down the functions of Registrar.

P.T.O.

3. Answer **any 3** of the following question in **150** words : (18)
- 1) List out the rights and privileges of Trade Union.
 - 2) Need and importance of political affiliation for a Trade Union.
 - 3) The obligations of an employer under the Trade Union Act.
 - 4) Brief historical development of unions in U.K.
 - 5) Briefly discuss the need of workers education for development of Trade Union.
4. Answer **any 1** of the following question in **500** words : (20)
- 1) Write essay on trade union role in job security.
 - 2) Describe the types of Trade Union.

मराठी रूपांतर

*सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) कंसातील गुण अंक दर्शवितात.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा : (१४)
- १) व्याख्या द्या - कामगार संघटना.
 - २) भूमिका - व्याख्या द्या.
 - ३) संघटन-सुरक्षितता - संकल्पना.
 - ४) नोकरी संबंधातील सुरक्षितता.
 - ५) CITU चे तत्त्वज्ञान.
 - ६) कामगार संघटना एकता.
 - ७) औद्योगिक शांतता.
 - ८) अंतर्गत संघटना - अर्थ सांगा.
 - ९) उत्पादकता - व्याख्या द्या.
 - १०) राजकीय संलग्नता.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा : (८)
- १) कामगार संघटनेचा हेतु.
 - २) कामगार संघटनेचे प्रकार नमूद करा.
 - ३) कामगार संघटनेची मान्यतेची स्पष्ट करा.
 - ४) रिजिस्ट्रारची कार्ये लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे १५० शब्दात लिहा : (१८)
- १) नोंदणीकृत कामगार संघटनेचे हक्क व सवलती नमूद करा.
 - २) कामगार संघटनेसाठी राजकीय संलग्नतेची गरज व महत्त्व.
 - ३) कामगार संघटन कायद्या अंतर्गत मालकाचे बंधने स्पष्ट करा.
 - ४) यु.के. मधील कामगार संघटनेचा ऐतिहासिक आढावा.
 - ५) कामगार संघटनेचा विकासासाठी कामगार शिक्षणाची गरज थोडक्यात स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही १ प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) नोकरी संबंधी सुरक्षितता बदल कामगार संघटनेची भूमिका – निबंध लिहा.
 - २) कामगार संघटनेचे प्रकार स्पष्ट करा.

[3810] – 43

M.S.W. Term - End Examination, 2010
SOCIAL WORK
LW – IV : Industrial Sociology and Psychology

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B. : i) All questions are compulsory.
*ii) Figures in **Bracket** indicate marks.*

1. Answer **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- i) Define Industrial Sociology.
- ii) Concept of Labour Welfare
- iii) Define Industrial Relations.
- iv) Concept of Work Culture.
- v) Concept of Social System
- vi) Concept of Sub-group.
- vii) Define Group-dynamics
- viii) Define Informal group.
- ix) Concept of Industrial Peace
- x) Concept of Guild.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- i) Discuss the nature of Industrial Sociology.
- ii) Explain the process of Industrialization.

P.T.O.

iii) State the importance of analysis of work culture.

iv) State the characteristics of formal groups.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words **each** : (18)

i) Discuss the social importance of cottage industry.

ii) Discuss the impact of automatic on society.

iii) Describe Industrial Sociology as a discipline.

iv) Bringout the importance of identification of the workmen to their peers.

v) Explain groups as instruments of value development.

4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)

i) 'Technological Change and Industrial Society'. Write an essay.

ii) 'Globalization and Society'. Write an essay.

मराठी रूपांतर

समाज कार्य

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा : (१४)

i) औद्योगिक समाजशास्त्र - व्याख्या द्या.

ii) कामगार कल्याण संकल्पना स्पष्ट करा.

iii) औद्योगिक संबंध - व्याख्या द्या.

iv) कार्यसंस्कृती-संकल्पना स्पष्ट करा.

- v) सामाजिक व्यवस्था संकल्पना स्पष्ट करा.
- vi) उपगट संकल्पना स्पष्ट करा.
- vii) गट परिवर्तनशीलता – व्याख्या द्या.
- viii) अनौपचारिक गट – व्याख्या द्या.
- ix) औद्योगिक शांतता – संकल्पना स्पष्ट करा.
- x) 'श्रेणी' – संकल्पना स्पष्ट करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा : (८)

- i) औद्योगिक समाजशास्त्राचे स्वरूप यावर चर्चा करा.
- ii) औद्योगिकरणाची प्रक्रिया विशद करा.
- iii) कार्यसंस्कृतीच्या पृथः करणाचे महत्त्व विशद करा.
- iv) औपचारिक गटाची वैशिष्ट्ये विशद करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा. (१८)

- i) कुटीर उद्योगांचे सामाजिक महत्त्व यावर चर्चा करा.
- ii) समाजावर स्वयंचलित यंत्रणांचा प्रभाव – यावर चर्चा करा.
- iii) औद्योगिक समाजशास्त्र ही एक विद्याशाखा आहे – वर्णन करा.
- iv) सहकाऱ्यांना कामगाराची ओळख असण्याचे महत्त्व सांगा.
- v) मूल्य विकासाचे गट हे एक साधन – स्पष्ट करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)

- i) 'तांत्रिक बदल व औद्योगिक समाज' – निबंध लिहा.
- ii) जागतिकीकरण व समाज – निबंध लिहा.

[3810] – 44

M.S.W. (Term End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
L.W. – V : Labour Legislation

Time: 3 Hours

Max. Marks: 60

Note : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any seven** of the following in **20** words each : **(14)**
- 1) Meaning of cleanliness under Factories Act.
 - 2) Partial disablement under the Workmen's Compensation Act 1923.
 - 3) Define Retrenchment under the Industrial Dispute Act.
 - 4) Define "Stay in strike".
 - 5) Define dearness allowance.
 - 6) Meaning of unfair labour practices.
 - 7) Concept of employment injury under ESI Act 1948.
 - 8) Define seasonal factory.
 - 9) Define continuous service.
 - 10) Define contractor under the contract labour (Regulation and Abolition) Act.
2. Answer **any two** of the following in **50** words each : **(8)**
- 1) Concept of medical bonus under Maternity Benefit Act 1961.
 - 2) Write a note on qualified union under BIR Act 1946.
 - 3) Meaning of Trade Dispute.
 - 4) Write a note on working conditions of apprentices under the Apprentices Act 1961.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words each : (18)

- 1) Briefly write on the function of model standing order.
- 2) Discuss the power and duties of labour officer under BIR Act 1946.
- 3) Discuss the functions of Maharashtra Labour Welfare Board.
- 4) Explain the various benefit under Employee's State Insurance Act 1948.
- 5) Briefly the power and duties of conciliation officer under Industrial Dispute Act.

4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)

- 1) Explain the salient features of Payment of Gratuity Act 1972.
- 2) Discuss the object, scope and application of the Employees Provident Fund and Miscellaneous Provision Act 1972.

वेळ: तीन तास

एकूण गुण : ६०

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही सात प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा:

- १) कारखाना कायदातर्गत स्वच्छता-अर्थ.
- २) कामगार नुकसान भरपाई कायदातर्गत आंशिक अंपगत्व.
- ३) औद्योगिक विवाद कायदातर्गत कामगार कपात-व्याख्या.
- ४) “स्टे इन स्ट्राइक”-व्याख्या द्या.
- ५) महागाई भत्ता -व्याख्या.
- ६) अनफेअर लेबर प्रॅक्टिस. याचा अर्थ सांगा.

- ७) कामगार राज्य विमा कायद्यातील रोजगार विषयक दुखापत संकल्पना.
- ८) हंगामी कारखाना- व्याख्या.
- ९) सतत सेवा-व्याख्या.
- १०) कामगार कंत्राट कायदातर्गत कंत्राटदार-व्याख्या द्या.
२. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा :
- १) मातृत्व लाभ कायद्यातील मेडीकल बोनसची संकल्पना स्पष्ट करा.
- २) कॅलिफाईड (लायक) युनियन यावर टीप लिहा.
- ३) “ट्रेड डिस्प्युट” याचा अर्थ स्पष्ट करा.
- ४) शिकाऊ कामगार कायद्यातील शिकाऊ कामगाराच्या कामाच्या परिस्थितीवर टीप लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा.
- १) मॉडेल स्टॅंडिंग ऑर्डरच्या कार्यावर संक्षिप्त लिहा.
- २) बॉम्बे औद्योगिक सह संबंध कायद्यातील कामगार अधिकाऱ्याचे कर्तव्य व अधिकार यावर चर्चा करा.
- ३) महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळाच्या कार्यावर चर्चा करा.
- ४) कामगार राज्य विमा कायद्यातील विविध लाभ/फायदे स्पष्ट करा.
- ५) औद्योगिक विवाद कायद्यातील फन्सिलिएशन ऑफीसराचे कर्तव्य व अधिकार यावर संक्षिप्त लिहा.
४. खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा :
- १) पेमेंट ऑफ ग्रॅट्यूइटी अॅक्ट १९७२ चे ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- २) कर्मचारी भविष्य निर्वाह निधी आणि इतर तरतूद कायद्याचे उद्देश, व्याप्ती व उपयोग विषयी चर्चा करा.

[3810] – 46

M.S.W. (Term End) Examination, 2010

SOCIAL WORK

LW-VII : Industrial Relations and Case Studies in Industrial Relations

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : 1) Attempt all questions.

*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any seven** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Concept of Industrial Relations.
- 2) Define Industrial Dispute.
- 3) Types of Industrial Conflict (list).
- 4) Define Strike.
- 5) Define Lock-out.
- 6) Define Workmen.
- 7) Meaning of Award.
- 8) Concept of Adjudication.
- 9) Meaning of collective bargaining.
- 10) Concept of workers participation in management.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Causative factors of management towards Industrial Disputes.
- 2) Joint Management Council.
- 3) Importance of Conciliation.
- 4) Role of Works Committee.

P.T.O.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words **each** : (18)

- 1) Briefly discuss the role of Industrial relation officer in promoting discipline in Industries.
- 2) Impact of globalisation on strike in India. Comment.
- 3) Comment on inter-union rivalry and industrial relation.
- 4) Discuss the matter referred to labour court.
- 5) Bring out co-relations between industrial relations and productivity.

4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)

- 1) Industrial laws are contributing towards industrial peace or industrial unrest. Justify your answer.
- 2) Write an essay on “Evaluation and Development of Industrial Relations in India after independence.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
3) इंग्रजी मूळ प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा. (१४)

- १) औद्योगिक संबंध - संकल्पना.
- २) औद्योगिक कलह - व्याख्या.
- ३) औद्योगिक कलहाचे प्रकार.
- ४) संप - व्याख्या.
- ५) ताळेबंदी - व्याख्या.
- ६) कामगार - व्याख्या.
- ७) निवडा - अर्थ.
- ८) लवाद - संकल्पना.
- ९) “सामुदायिक सौदेबाजी - अर्थ.
- १०) व्यवस्थापनात कामगाराचा सहभाग - संकल्पना.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा : (८)
- १) औद्योगिक कलहाची व्यवस्थापकीय कारणे.
 - २) संयुक्त व्यवस्थापन मंडल.
 - ३) तडजोडीचे महत्व.
 - ४) कार्यसमितीची भूमिका लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा : (१८)
- १) औद्योगिक संबंध अधिकारीची औद्योगिक शिस्तीबद्दलची भूमिका.
 - २) जागतिकरणाचे संपन्न पडलेला प्रभाव चर्चा विशद करा.
 - ३) अंतर कामगार संघटन प्रतिस्पर्धा आणि औद्योगिक संबंध.
 - ४) कामगार-न्यायालय अंतर्गत येणारे विषय चर्चा करा.
 - ५) औद्योगिक संबंध व उत्पादकता चे संबंध स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी १ प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) औद्योगिक शांतता व औद्योगिक अशांतता प्रस्थापित करण्यामागे औद्योगिक कायद्याची सहभाग विषयी तुमचे मत मांडा.
 - २) स्वातंत्र्योत्तर भारतात औद्योगिक संबंधाची उत्क्रांती निबंध लिहा.

[3810] – 47

M.S.W. Term End Examination, 2010
SOCIAL WORK

LW – VIII : Personnel Procedure, Practices and Labour Administration

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

*Note : Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any seven** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- 1) Define Termination.
- 2) Meaning of habitual absence.
- 3) Meaning of disciplinary action.
- 4) Define Establishment.
- 5) Purpose of Transfer.
- 6) Conditions of lay-off.
- 7) Meaning of Time office.
- 8) Object of notice of change.
- 9) Define Absenteeism.
- 10) Meaning of working conditions.

2. Answer **any two** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- 1) Conditions of employment.
- 2) Responsibilities of time keeper.
- 3) Concept layoff.
- 4) Notice of change.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words **each** : (18)

- 1) Jurisdiction of industrial Tribunal in the matter of Transfer.
- 2) Draft a proforma for changesheet for sleeping in the locker room while on duty.
- 3) Write a procedure for lay-off compensation.
- 4) Short note on various approaches to disciplinary action.
- 5) Short note on attendance maintenance.

4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)

- 1) Write various proforma, procedure of Retrenchment as per Industrial Dispute Act.
- 2) Explain Sec. 33 of the ID Act.

मराठी रूपांतर

सूचना : कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही सात प्रश्नांवर प्रत्येकी २० शब्दामधे उत्तरे लिहा. (14)

- 1) व्याख्या द्या : सेवा समाप्ती
- 2) अर्थ द्या : सततची अनूपस्थिती
- 3) अर्थ द्या : शिस्तची कार्यवाही
- 4) व्याख्या द्या : आस्थापना
- 5) बदलीचा हेतु
- 6) लेऑफ च्या अनिवार्य बाबी
- 7) अर्थ द्या - वेळ कार्यालय
- 8) बदलाची सूचना - उद्देश
- 9) व्याख्या द्या - अनुपस्थिती
- 10) अर्थ द्या - कामाच्या ठिकाणी परिस्थिती.

२. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांवर प्रत्येकी ५० शब्दामध्ये उत्तरे लिहा. (8)
- 1) रोजगाराच्या अटी
 - 2) टाईमकीपरच्या जबाबदाऱ्या
 - 3) लेऑफ संकल्पना
 - 4) बदलाची सुचना.
३. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांवर प्रत्येकी १५० शब्दामध्ये उत्तरे लिहा. (18)
- 1) “बदली” संदर्भात औद्योगिक न्यायलय (ट्रिब्युनल) चे कार्यक्षेत्र औद्योगिक उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.
 - 2) कामावर असतांना लॉकर रूम मध्ये झोपणे च्या कारणावरून आरोपपत्राचा मसुदा तयार करा.
 - 3) ले-ऑफ नुकसान भरपाई ची कार्यपद्धती लिहा.
 - 4) शिस्तीची कार्यवाही बाबत विविध मार्ग-टीपा लिहा.
 - 5) टीपा लिहा-उपस्थिती नोंद ठेवणे.
४. खालीलपैकी एकावर ५०० शब्दामध्ये उत्तरे लिहा. (20)
- 1) कामगार कपात कार्यवाही व त्या संदर्भातील विविध मसुदे औद्योगिक कलह कायद्याप्रमाणे लिहा.
 - 2) कलम-३३ औद्योगिक कलह कायदा स्पष्ट करा.

[3810] – 48

M.S.W. Term - End Examination, 2010
SOCIAL WORK
TW – 1 : Tribal Life

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B. : i) All questions are compulsory.
*ii) Figures in **bracket** indicate **marks**.*

1. Answer **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- i) List out the Tribes in Maharashtra.
- ii) Define Kinship.
- iii) Meaning of clan organization
- iv) Meaning of Tribal village.
- v) Define status.
- vi) List out the major tribal areas in India.
- vii) Meaning of Tribe.
- viii) Meaning of Habitat.
- ix) Meaning of Tribal Life.
- x) Define norms.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- i) List out the major tribes in India.
- ii) Describe the Tribal family.
- iii) Describe the distribution of Tribal population in Maharashtra.
- iv) Discuss the kinship among the tribals.

P.T.O.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words **each** : (18)
- i) Discuss the importance of Tribal woman in family.
 - ii) Describe the Tribal Marriage.
 - iii) Prepare a note on Tribal identity.
 - iv) Describe the clan-organization among the tribals.
 - v) Discuss the peculiarities of Tribal family.
4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- i) Write an essay on, 'Tribes in Maharashtra'.
 - ii) Write an essay on, 'Tribal Woman'.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दात लिहा : (१४)
- i) महाराष्ट्रातील आदिवासी जमातींची यादी तयार करा.
 - ii) नातेसंबंध - व्याख्या द्या.
 - iii) गोत्र संस्था - अर्थ सांगा.
 - iv) आदिवासी गाव - अर्थ सांगा.
 - v) दर्जा - व्याख्या द्या.
 - vi) भारतातील मुख्य आदिवासी विभागांची यादी तयार करा.
 - vii) आदिवासी जमान - अर्थ सांगा.
 - viii) वस्ती - अर्थ सांगा.
 - ix) आदिवासी जीवन - अर्थ सांगा
 - x) प्रमाणके - व्याख्या द्या.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा. (८)
- भारतातील मुख्य आदिवासी जमातीची यादी तयार करा.
 - आदिवासी कुटुंबाचे वर्णन करा.
 - आदिवासी लोकसंख्येच्या महाराष्ट्रातील विस्ताराचे वर्णन करा.
 - आदिवासींचे नातेसंबंध यावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा : (१८)
- आदिवासी कुटुंबात स्त्रिचे महत्व यावर चर्चा करा.
 - आदिवासी विवाहाचे वर्णन करा.
 - 'आदिवासींची ओळख' - यावर टीपणी तयार करा.
 - आदिवासींमधील गोत्र-संस्था याचे वर्णन करा.
 - आदिवासी कुटुंबाची वैशिष्ट्ये यावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- 'महाराष्ट्रातील आदिवासी जमाति' निबंध लिहा.
 - 'आदिवासी महिला' निबंध लिहा.

[3810] – 49

M.S.W. (Term-End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TW-2 : Tribal Problems

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in brackets indicate marks.*

1. Answer **any 7** out of **10** questions in **20** words : **(14)**

- 1) Meaning of tribe.
- 2) State two important changes in the features of tribals.
- 3) List the important sources of tribal livelihood.
- 4) Explain tribal folk ways.
- 5) Explain 'mainstreaming' of tribal population.
- 6) List pockets of tribal population and proportion of tribals in India.
- 7) List the forces of exploitation of tribals.
- 8) Housing pattern in tribal villages.
- 9) Agencies of social control in tribal communities.
- 10) Forms of marriage in tribal communities.

2. Answer **any 2** out of **4** questions in **50** words : **(8)**

- 1) State the typical economic features of tribal communities.
- 2) State key differences between any two tribal communities in Maharashtra.
- 3) Explain concept of division of labour in tribal families.
- 4) State important tribal mores that define social relations within tribal communities.

P.T.O.

3. Answer **any 3** out of **5** in **150** words : (18)
- 1) Discuss the impact of technology on tribal communities.
 - 2) Explain how changing aspirations of tribal youth have impacted on tribal livelihoods.
 - 3) Explain ways in which the family serves as a productive unit in tribal communities.
 - 4) Discuss ways in which environmental degradation has affected tribal communities.
 - 5) Discuss, the emergence of 'tribal identity' as resistance to marginalisation.
4. Answer **any 1** out of **2** in **500** words : (20)
- 1) Discuss in detail the socio-economic changes affecting tribal communities.
 - 2) Critically discuss the marginalisation of tribals in mainstream social, economic and political institutions.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.
 2) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 3) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी सातांचे प्रत्येकी २० शब्दात उत्तरे लिहा : (१४)
- १) आदिमचा अर्थ लिहा.
 - २) आदिवासींमधील झालेले दोन प्रमुख बदल लिहा.
 - ३) आदिवासींच्या उपजिवीकेच्या साधनांची सूची करा.
 - ४) आदिवासी लोकनिती स्पष्ट करा.
 - ५) आदिवासींना “मुख्य प्रवाहात” आणणे स्पष्ट करा.
 - ६) भारतातील आदिवासी वत्यांची लोकसंख्यांचे विभाग लिहा.
 - ७) आदिवासींच्या पिळवणुकीचे घटकांची सूची करा.
 - ८) आदिवासी खेड्यातील धरांची रचना लिहा.
 - ९) आदिवासी समुदायातील समाज नियंत्रणाची माध्यमे लिहा.
 - १०) आदिवासींच्या विवाहांचे प्रकार लिहा.

२. खालीलपैकी प्रत्येकी २ प्रश्नांची ५० शब्दात उत्तरे लिहा : (८)
- १) आदिवासी समुदयाचे विशिष्ट आर्थिक वैशिष्ट स्पष्ट करा.
 - २) महाराष्ट्रातील कुठस्याही दोन आदिवासी समुदयातील फरक लिहा.
 - ३) आदिवासी कुटुंबातील श्रम विभागणी संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ४) आदिवासी समुदयातील सामाजिक सहसंबंध दर्शवणारे चालीरीती स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी ३ प्रश्नांचे प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (१८)
- १) आदिवासी समुदयावरील तंत्रज्ञानाचे परिणाम यावर चर्चा करा.
 - २) आदिवासी युवकांच्या बदलत्या महत्वाकांक्षेचे आदिवासी उपजिवीकेवर झालेल्या परिणामांचे स्पष्टीकरण लिहा.
 - ३) आदिवासी समुदयात कुटुंब-एक-उत्पादक घटक स्पष्ट करा.
 - ४) आदिवासी समुदयावरील पर्यावरणाच्या हासांचे परिणाम यावर चर्चा करा.
 - ५) आदिवासींच्या सिमांतीकरणाला विरोध म्हणून “आदिवासी अस्थित्वेचा उदय” यावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) आदिवासी समुदयावर सामाजिक-आर्थिक बदलांचे होणारे परिणाम यावर सविस्तर करा.
 - २) सामाजिक, आर्थिक व राजकीय या मुख्य प्रवाहात आदिवासींचे सिमान्तीकरणावर समीक्षा करा.

[3810] – 53

M.S.W. (Term End) Examination, 2010
Social Work
TW-6 : INTEGRATED TRIBAL DEVELOPMENT

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures in brackets indicates marks.

1. Answer **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- i) Meaning of Development
- ii) Meaning of Development Programme
- iii) Define approach
- iv) Meaning of Tribal-sub-plan
- v) Define Tribal Development
- vi) Meaning of Tribal self-rule
- vii) Meaning of Five-Year Plan
- viii) Meaning of social Institutions in tribal area
- ix) Meaning of Tribal Development Policy
- x) Define Tribal Identity.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- i) List out the various components of Tribal Development Programmes.
- ii) Discuss the sources of fund in Tribal Development.
- iii) Discuss the criterion of Scheduled Area.
- iv) List out the various educational programmes for Tribals.

P.T.O.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words **each** : (18)
- i) Discuss in detail the phases of Tribal Development.
 - ii) Discuss the characteristics of Integrated Tribal Development Programme.
 - iii) Explain the voluntary approach in Tribal Development.
 - iv) Discuss the concept of integrated Tribal Development.
 - v) Discuss health and education as the fields of Tribal Development.
4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- i) Write an essay on 'approaches of Tribal Development'.
 - ii) Discuss in detail the historical development of Tribal communities in India.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी शब्दात लिहा. (१४)
- i) विकास - अर्थ सांगा.
 - ii) विकास कार्यक्रम - अर्थ सांगा.
 - iii) कार्यपद्धती - व्याख्या द्या.
 - iv) आदिवासी उप-योजना-अर्थ सांगा.
 - v) आदिवासी विकास - व्याख्या द्या.
 - vi) आदिवासी स्वयं-शासन-अर्थ सांगा.
 - vii) पंच-वार्षिक योजना - अर्थ सांगा.
 - viii) आदिवासीच्या सामाजिक संस्था - अर्थ सांगा.
 - ix) आदिवासी विकास धोरण - अर्थ सांगा.
 - x) आदिवासीची अस्मिता - व्याख्या द्या.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दात लिहा. (८)
- आदिवासी विकास कार्यक्रमाच्या विविध घटकांची यादी करा.
 - आदिवासी विकासातील निधीचे विविध मार्ग सांगा.
 - अनुसूचित क्षेत्राच्या विविध निकषांची चर्चा करा.
 - आदिवासीसाठी असलेल्या विविध शैक्षणिक कार्यक्रमांची यादी द्या.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे १५० शब्दात लिहा. (१८)
- आदिवासी विकासाचे विविध टप्पे सविस्तर चर्चा करा.
 - एकात्मिक आदिवासी विकास कार्यक्रमाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
 - आदिवासी विकासातील 'स्वयंसेवी कार्यपद्धती' स्पष्ट करा.
 - 'एकात्मिक आदिवासी विकास' संकल्पनेची चर्चा करा.
 - 'आरोग्य आणि शिक्षण ही आदिवासी विकासाची क्षेत्रे आहेत. चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- 'आदिवासी विकासाच्या कार्यपद्धती' यावर निबंध लिहा.
 - भारतातील आदिवासी समुदायाच्या विकासाचा इतिहास स्पष्ट करा.

[3810] – 54

M.S.W. (Term End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
TW – 7 : Environment Development Programmes

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

Instructions : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in **bracket** indicate **full** marks.*

1. Explain **any seven** concepts in **20** words **each** : **(14)**
- 1) Planning.
 - 2) Five Year Plans.
 - 3) Public Sector.
 - 4) Economy.
 - 5) Industrial Policy.
 - 6) Agriculture Policy.
 - 7) Co-operative Sector.
 - 8) Industrial growth.
 - 9) Joint sector.
 - 10) Pricing structure.
2. Answer **any two** of the following in **50** words : **(8)**
- 1) List out the problems of industrial growth.
 - 2) Explain Household sector.
 - 3) Explain Tiny Sector.
 - 4) Explain meaning of Development Planning.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **150** words : (18)
- 1) Explain in detail Agriculture Policy in India.
 - 2) Write a role of Public Sector in Indian Economy.
 - 3) Write a role of Joint Sector in creation of employment.
 - 4) Write a role of Industry in Indian Economy.
 - 5) Write a role of Co-operative Sector in Agriculture Development.
4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Write an essay on “Importance of Five Year Plans”.
 - 2) Write an essay on “Achievements and failures of Five Year Plans.”

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.
2) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक .
3) कंसातील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*

१. पुढीलपैकी सात, संकल्पना २० शब्दात व्याख्या लिहा : (१४)
- १) नियोजन.
 - २) पंचवार्षिक योजना.
 - ३) सार्वजनिक क्षेत्र.
 - ४) अर्थ व्यवस्था.
 - ५) औद्योगिक धोरण.
 - ६) कृषी धोरण.
 - ७) सहकार क्षेत्र.
 - ८) औद्योगिक वाढ.
 - ९) संयुक्त क्षेत्र.
 - १०) मूल्य संरचना.

२. पुढीलपैकी दोन प्रश्नांचे ५० शब्दात उत्तर लिहा :

(८)

- १) औद्योगिक वाढीच्या समस्यांची यादी करा.
- २) गृह उद्योग क्षेत्र स्पष्ट करा.
- ३) लघु उद्योग क्षेत्र स्पष्ट करा.
- ४) विकास प्रशासनाचा अर्थ स्पष्ट करा.

३. पुढीलपैकी तीन प्रश्नांचे १५० शब्दात उत्तरे लिहा :

(१८)

- १) भारतातील कृषी धोरण सविस्तर लिहा.
- २) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील सार्वजनिक क्षेत्राची भूमिका विशद करा.
- ३) रोजगार निर्मितीतील संयुक्त क्षेत्राची भूमिका लिहा.
- ४) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील उद्योगांची भूमिका सांगा.
- ५) कृषी विकासात सहकार क्षेत्राची भूमिका विशद करा.

४. पुढीलपैकी एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा :

(२०)

- १) “पंचवार्षिक योजनांचे महत्व” यावर निबंध लिहा.
- २) “पंचवार्षिक योजनांचे यश-अपयश” यावर निबंध लिहा.

[3810] – 6

M.S.W. (Term End) Examination, 2010
SOCIAL WORK (85 Pattern)

**G. VI : Methods of Social Work – V : Work With Communities and
Social Action**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

*N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Attempt **any 7** of the following in **20** words **each** : **(14)**

- i) Define community.
- ii) Concept of community organisation.
- iii) Concept of community service.
- iv) Concept of social work.
- v) Define Community Development.
- vi) Concept of Integrated social work.
- vii) Summary recording.
- viii) Concept of development social work.
- ix) Define social change.
- x) List out types of evaluation.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**

- i) Concept of urban community.
- ii) Concept of Tribal community.
- iii) Nature of community organisation.
- iv) Social case work in community organisation.

P.T.O.

3. Answer **any 3** of the following in **150** words **each** : (18)
- i) Tools in community organisation.
 - ii) Factors responsible for community integration.
 - iii) Explain the process of community disintegration.
 - iv) Limitations of social action.
 - v) Need based planning in community organisation.
4. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- i) Describe in detail, steps in community organisation.
 - ii) Write an essay on “social action as a problem solving method”.

मराठी रूपांतर

- सूचना :*
- i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 - iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही ७ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा. (१४)
- i) समुदाय - व्याख्या द्या.
 - ii) समुदाय संघटन संकल्पना.
 - iii) समुदाय सेवा संकल्पना.
 - iv) समाजकार्य संकल्पना.
 - v) समुदाय विकास - व्याख्या द्या.
 - vi) एकात्मिक समाजकार्य संकल्पना.
 - vii) सारांश नोंदणी.
 - viii) विकासात्मक समाजकार्य संकल्पना.
 - ix) सामाजिक बदल - व्याख्या द्या.
 - x) मूल्यांकनाच्या प्रकारांची यादी.

२. खालीलपैकी कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात उत्तरे लिहा : (८)
- नागरी समुदाय संकल्पना.
 - आदिवासी समुदाय संकल्पना.
 - समुदाय संघटनचे स्वरूप.
 - समुदाय संघटनमधील व्यक्ती सह कार्य.
३. खालीलपैकी कोणत्याही ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा : (१८)
- समुदाय संघटनाची साधने.
 - समुदाय एकात्मता साठी जबाबदार घटक.
 - समुदाय विघटनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
 - सामाजिक वृत्तीच्या मर्यादा.
 - समुदाय संघटनातील गरजेवर आधारित नियोजन.
४. खालीलपैकी एक प्रश्नांचे उत्तरे ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- समुदाय संघटनाच्या पायऱ्यांचे सविस्तर वर्णन करा.
 - “सामाजिक कृती समस्या निवारणाची पद्धत आहे” – निबंध लिहा.

[3810] – 8

M.S.W. (Term-End) Examination, 2010
SOCIAL WORK
G VIII : Method of Social Work – VII
Administration and Management for Social Workers

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

*N.B. : 1) Attempt **all** questions.*

*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any 7** out of the following in **20** words **each** : **(14)**
 - 1) Define Administration.
 - 2) Concept of public administration.
 - 3) Define Authority.
 - 4) Define Bureaucracy.
 - 5) Concept of Decentralization.
 - 6) Concept of Social justice.
 - 7) Concept of Balance sheet.
 - 8) Principle of official secrecy.
 - 9) Concept of planning.
 - 10) Define training.

2. Answer **any 2** of the following in **50** words **each** : **(8)**
 - 1) Explain the role of charity commissioner.
 - 2) Explain the functions of Zilla Parishad.
 - 3) Write a note on, protective homes.
 - 4) Write the characteristics of Bureaucracy.

3. Answer **any 3** in detail in **150** words **each** : **(18)**
 - 1) Write a detailed note on Gram Sabha.
 - 2) Explain the procedures of maintaining accounts.

P.T.O.

- 3) Write a note on Mahila Ayog.
- 4) Explain the methods of fund raising.
- 5) Distinguish between formal and informal organisation.

4. Answer **any 1** of the following in **500** words **each** : (20)

- 1) Describe the concept of public administration and write the principles of public administration in detail.
- 2) Write a detailed note on, Central Social Welfare Board and Child Welfare Board.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) कंसातील अंक हे गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकेचा ग्राह्य धरावी.*

१. खालील ७ प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दात उत्तरे लिहा : (१४)

- १) प्रशासनाची व्याख्या लिहा.
- २) लोक प्रशासनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ३) अधिकार - व्याख्या लिहा.
- ४) नोकरशाही - व्याख्या लिहा.
- ५) विकेंद्रीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ६) 'सामाजिक न्याय' - संकल्पना स्पष्ट करा.
- ७) देण्या - घेण्याचे आढावा पत्रक - संकल्पना स्पष्ट करा.
- ८) कार्यालयीन गुप्ततेचे तत्व स्पष्ट करा.
- ९) नियोजनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- १०) प्रशिक्षणाची व्याख्या लिहा.

२. खालील प्रश्नांपैकी दोन प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी ५० शब्दात लिहा : (८)
- १) धर्मदाय आयुक्तांची भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) जिल्हा परिषदेची कार्ये लिहा.
 - ३) सुरक्षा गृह (Protective homes) यावर टिप लिहा.
 - ४) नोकरशाहीची ठराविक वैशिष्ट्ये लिहा.
३. खालीलपैकी ३ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दात लिहा. : (१८)
- १) ग्रामसभा यावर संक्षिप्त टिप लिहा.
 - २) जमाखर्चाचा हिशोब ठेवण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.
 - ३) महिला आयोग – टिप लिहा.
 - ४) निधि उभारण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.
 - ५) औपचारिक व अनौपचारिक संघटना यातील फरक स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) लोक प्रशासनाची संकल्पना स्पष्ट करा व त्याची तत्वे सविस्तरपणे लिहा.
 - २) केंद्रीय समाज कल्याण बोर्ड (मंडळ) व बाल कल्याण बोर्ड (मंडळ) या दोन्हीवर सविस्तर टिप लिहा.